

EDITURA UNIVERS

481

CLAUDE SIMON

Lecții de cuvinte și lucruri

Claude Simon (n. 1913), laureat al Premiului Nobel (1985), se numără printre scriitorii care în anii '50–'60 au inițiat o nouă poetică a romanului, cunoscută sub numele de *Noul Roman*. Abolind elementele tradiționale ale romanului (intrigă, personaj, succesiune cronologică), reprezentanții acestuia vor încerca să reconstituie emotiv o realitate disparată din aluviunile aduse de amintire, vis, prezent, întrepătrunse între ele. *Lecțiile de cuvinte și lucruri*: secvențe dintr-o bătălie, construirea unei case, o scenă amoroasă în prim plan etc., se succed ca tot atîtea pete de culoare într-o pictură.

Colecția GLOBUS

ISBN 973-34-0153-6

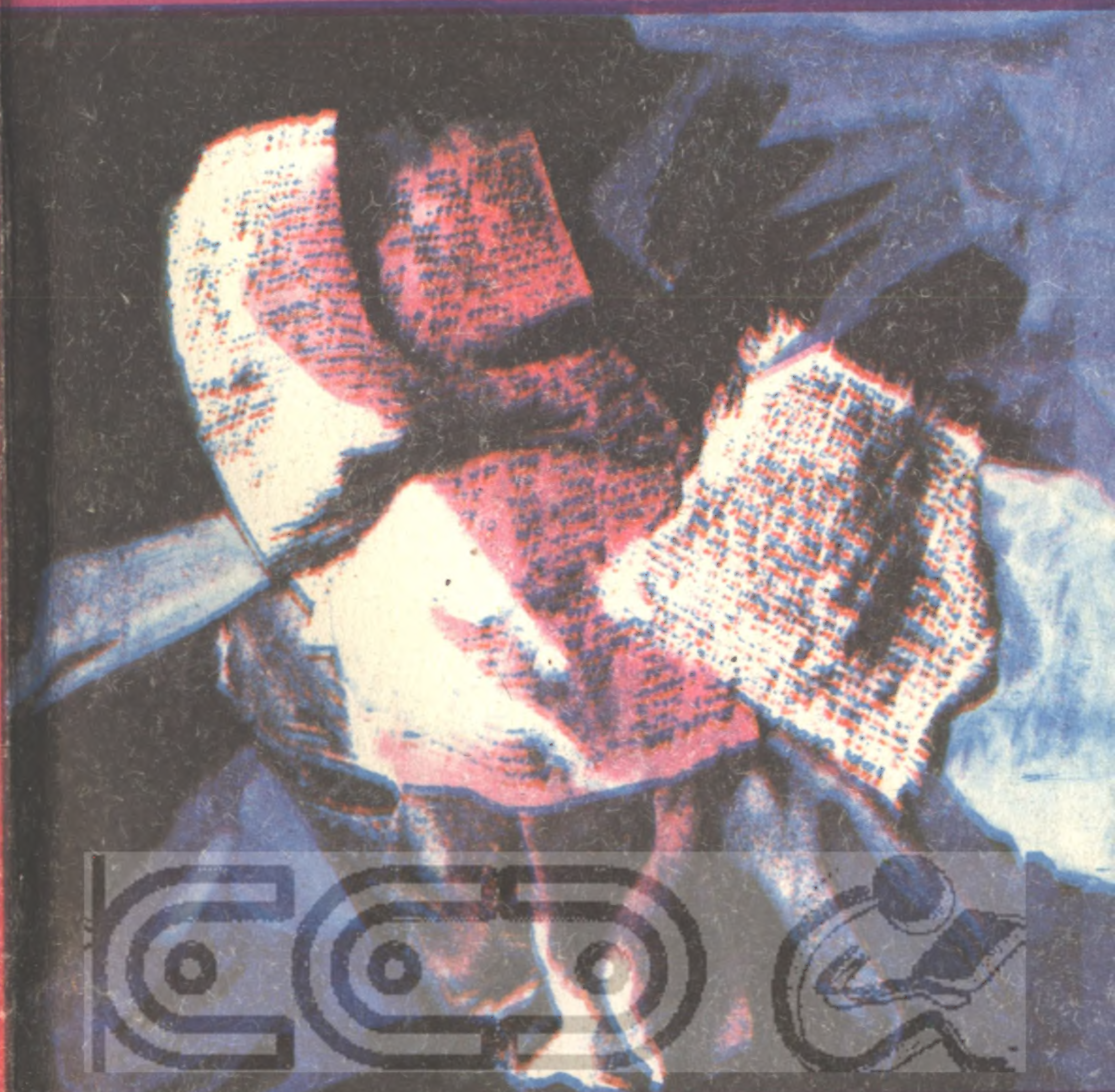
LEI 95

1992 **Lecții de cuvinte și lucruri** CLAUDE SIMON

CLAUDE SIMON

Lecții de cuvinte și lucruri

Editura Univers / Colecția GLOBUS

GLOBUS

CLAUDE SIMON

Lecții de cuvinte și lucruri

Traducere și postfață de
RADU TOMA

EDITURA UNIVERS

Bucuresti
1992

COPERTA COLECŢIEI : ION STATE
Grafica şi ilustraţia : ANA-MARIA ORBAN

Redactor : ANGELA CISMAŞ

CLAUDE SIMON
LEÇON DE CHOSES

ISBN 973-34-0153-6

GENERIC

FIȘIILE DE TAPET DEZLIPIT spînzură dînd la iveală tencuiala umedă și cenușie care se sfărîmă, cade în plăci din care fărîme zac împrăștiate pe pardoseală în fața plintei cafenii, a cărei margine superioară e acoperită de un impalpabil strat de praf. Chiar deasupra plintei un brîu (o bandă ?) în tonuri ocru-verzui și roșiatice (un stacojiu decolorat) repetă un unic motiv (friză ?) de frunze de acantă ce desenează o succesiune de valuri răsucite. Pe dalele hexagonale ale pardoselii, spartă în mai multe locuri (iar în altele corodată parcă), printre fărîmele de tencuială sînt împrăștiate felurite obiecte ori fragmente de obiecte (bucăți de lemn, de cărămidă, cioburi, tocul dezarticulat al unei ferestre, un sac gol a cărui pînză aspră formează un morman de cute molatice, o sticlă culcată, verde-pal, acoperită de același praf albicios și lăsînd să se vadă în interior o peliculă liliachie de tanin uscat și crăpat depusă pe latura cilindrului etc.). Din tavan atîrnă un bec slab (poți să-i privești filamentul fără a fi orbit) înșurubat într-o dulie de aramă ce și-a pierdut lucirea.

Deasupra minusculei și nemișcatei revărsări de valuri vegetale ce se urmăresc la nesfîrșit pe brîul de tapet uzat, arhipelagul albicios al fragmentelor de tencuială se repartizează în in-

sulițe de mărime diferită precum bucățile desprinse dintr-o faleză ce se sfărîmă la poalele ei. Cele mai mici, cu forme neprecise, molatice, s-au împrăștiat mai departe după ce s-au rostogolit de mai multe ori. Cele mai mari, cînd îngrămădite unele peste altele, cînd singuratice, seamănă cu acele plăci de stîncă ridicate în planuri înclinate de umflătura (echivalentul în relief al golului — sau al unei părți a golului — lăsat în glet) ce e negativul lor și pe care se sprijină. De suprafața lor netedă mai atîrnă uneori o zdreanță de frunziș îngălbenit, o floare.

Descrierea (compoziția) poate fi continuată (sau completată) aproape la nesfîrșit în funcție de migala de care dai dovadă în realizarea ei, de consecințele metaforelor propuse, de adăugarea altor obiecte vizibile în întregime ori îmbucătățite de vechime, timp, lovituri (sau pentru că nu apar decît parțial în cadrul unui tablou) , fără a mai pune la socoteală feluritele ipoteze pe care le poate suscita spectacolul. Astfel nu s-a spus dacă nu cumva printr-o ușă deschisă ce dă spre un coridor sau spre o altă încăpere) un al doilea bec mai puternic luminează scena, ceea ce ar lămuri prezența umbrelor foarte opace (aproape negre) care pleacă pe pardoseală de la baza obiectelor vizibile (descrise) ori invizibile — precum poate și prezența, verticală și deșirată, a unui personaj ce stă în picioare în cadrul ușii. Nu s-a făcut mențiune nici de zgomote nici de liniște și nici de mirosurile (de praf de pușcă, sînge, șobolan mort ori pur și simplu de acela, pătrunzător, muribund și rînced de praf) care domnesc sau sînt perceptibile în clădire etc., etc.

EXPANSIUNE

VALURILE BĂTÎND ÎN VERDE, stîncile violete, spuma, cerul înnorat sînt figurate toate cu mici tușe de penel în formă de virgulă sau de minuscule semilune. De departe se desenează în ansamblul strălucitor mase cu contururi estompate în vreme ce miile de tușe par să zboare, precum acele furtuni cu reflexe schimbătoare pline de fulgi și puf ce se iscă în curtea de păsări după o bătaie între cocoși și care se ridică, se învolburează și revin pe pămînt legănîndu-se. De aproape poți să deslușești materia fiecărei tușe înclinate de la dreapta spre stînga, mai întîi plină, lărgindu-se apoi, derapînd în cele din urmă pe cînd se înalță precum o coadă. Imaginea furtunii nemișcate este lipită pe o hîrtie plușată care o împresoară cu un chenar verde-cenușiu. E prinsă cu o pioneză lîngă fereastra al cărei toc decupează un peisaj cîmpenesc cu, în dreapta, o pădurice din a cărei extremitate ascuțită iese un drum care, după ce face un cot, se îndreaptă către sat. Înainte de a dispărea ascuns de gardul viu al grădinii, traversează pe un pod de piatră un rîuleț a cărui suprafață poate fi văzută ici-colo lucind printre pajiști. În stînga pădurii, terenul formează o pantă pe coasta unui platou plantat cu pomi fructiferi rari, precum o livadă părăsită sau prost întreținută cu solul năpădit de buruieni

și smălțuit de bumbi (umbele, maci ?) albi sau roșii. Trei femei cu tenul probabil fragil, pe care și-l feresc cu umbrele de soare, coboară panta livezii. Sînt îmbrăcate cu rochii deschise la culoare, cu croiala demodată, foarte strînse în talie și mînecile bufante. Una dintre ele flutură în jurul pălăriei și al bustului o ramură cu frunze ca să alunge tăunii. Din frunzele de nuc frecate între degete se răspîndește un miros pătrunzător, pe care căldura miezului de zi îl face și mai greu. Aripile tăunilor sînt alungite, cenușii cu puncte negre, iar capul le e negru. În fața femeilor merge o fetiță îmbrăcată într-o rochie deschisă la culoare și avînd pe cap o pălărie de pai strălucitoare ale cărei fire late sînt împletite în formă de brad. Ține în mînă un buchet de flori de cîmp. Ovăzul sălbatic, gramineele măturate de poalele lungi fac un zgomot aspru. Grupul ce înaintează în șir indian lasă în urmă pe panta coastei o potecă neregulată de pe care iarba nu se ridică decît alene. Atunci cînd își îndepărtează capul și încetează de a mai fixa ținta prin crestătura de pe înălțător, trăgătorul poate să vadă Calendarul poștei agățat pe peretele acoperit cu un tapet de hîrtie cu flori mari (maci) de un roșu spălăcit. Arma se desprinde, neagră, pe fondul luminos al unui peisaj în care nimic nu mișcă, nici animal, nici formă omenească, nici vehicul. Cu toate acestea marginile drumului și drumul însuși sînt presărate cu obiecte, cu rămășițe răspîndite, precum epavele abandonate de un rîu secat, excesul unui tomberon purtat de gunoieri neglijenți, hîrtiile de împachetat lăsate în urma ei de mulțimea ce iese de pe stadion, de pe hipodrom sau de la

tîrg. Privind mai cu atenție, recunoști obiecte familiare, valize deschise sau sparte, boccele, rufărie. Înainte de podul blocat de o îngrămădire de lucruri neidentificabile, se află un automobil într-o rînă, cu una din roțile din față în șanț și două portiere deschise. În dreapta, în mijlocul unei pajiști, se înalță patru țăruși rigizi și paraleli ce par să împrejmuiască o masă compactă mai deschisă la culoare și pe care iarba o ascunde pe jumătate. La capătul țevii armei e înșurubat un con plin de orificii numit ascunzător-de-flăcări. Ceva mai în spate, camera gazelor e strîns încercuită de un inel de oțel în care se întîlnesc cele două picioare ale crăcanei în formă de V răsturnat. Fiecare dintre ele e prevăzut cu o talpă dreptunghiulară găurită la mijloc. Trăgătorul e întins pe o masă de bucătărie lungă așezată puțin piezIș în dreptul ferestrei, cu tocul armei lipit de umărul drept și cu mîna dreaptă pe crăcana a cărei înălțime poate fi reglată cu ajutorul unui manșon filetat. Nu se aude nici un zgomot, doar din cînd în cînd acela al unui șir de explozii, dar foarte depărtat, și cîntecul unei păsări singuratice, în pădure de bună seamă, care își face auzită vocea la răstimpuri egale, pe trei note, întotdeauna aceleași, despărțite de lungi tăceri, ca și cum ar aștepta vreun răspuns înainte de a-și repeta chemarea monotonă. În încăpere se înalță respirația împiedicată, ca un gîlgîit, a unui bărbat care doarme. Ramurile pomilor de pe coastă se întind și se încovoaie sub greutatea fructelor. Mai ușoare, extremitățile lor se înalță ca unghiurile acoperișurilor de pagodă. Străjuit pe calendar de coloanele de nume de sfinți și mucenici, grupul nepăsător al femeilor ce se

plimbă continuă să coboare panta. Umbrelele în culori pastelate (roz, alb-gălbui, albastru-liliachiu) sub care se adăpostesc femeile se leagănă dezordonat, ca niște flori, în ritmul variat al pașilor. De fiecare parte poți să citești șirurile de nume cu rezonanțe familiare, biblice ori barbare, ce amintesc cazne, instrumente de tortură înroșite în foc, fiare sălbatice ori pustnici : Sfîntul Ștefan, Sfînta Blandine, Sfîntul Ulrich, Sfînta Agata, Sfîntul Sebastian, Sfîntul Gilles, Sfîntul Ieronim. Arma lucitoare și neagră răspîndește un miros fad de ulei care se va amplifica, greu și rînced, cînd se vor fi tras cîteva rafale și metalul se va fi încălzit. Linia imaginară ce trece prin crestătura înălțătorului și cătare ajunge la extremitatea ascuțită a pădurii. Un concert de cîriituri înnebunite se ridică din curtea vecină și puțin mai tîrziu pătrunde în încăpere un soldat care ține de picioare două găini cu gîtul sucit. Părul, fața, tunica și pantalonii îi sînt plini de pene aramii cu reflexe mov și trandafirii. Suflă de cîteva ori printre buzele strînse pentru a îndepărta puful fin. La extremitatea gîturilor flasce capetele găinilor se leagănă alene. Pleoapele membranoase, cenușii și ridate sînt închise. Colțurile lăsate ale ciocurilor dau capetelor moarte o expresie încăpățînată, jignită. Pe buza de jos a soldatului, urmîndu-i exact curbura, rămîne agățat un puf concav avînd cotorul ivoriu și firele de o finețe extremă pe care suflul îl mișcă fără a reuși să-l dezlipească. Îl desprinde pînă la urmă cu arătătorul și îl aruncă pe jos. Ajungînd în celălalt capăt al încăperii, se așază pe pardoseală, cu spatele sprijinit de perete, și, punîndu-și găinile între picioarele desfăcute și pe ju-

mătate îndoite, începe să le jumulească. Soldații sînt foarte tineri. Totuși, fețele obosite, ochii înroșiți de nesomn și obrajii năpădiți de barbă îi contopesc într-un soi de anonimat, ca și cum tinerețea le-ar fi fost nu ștearsă ci, dacă se poate spune, atît de brusc veștejită încît aduc aminte de acei adolescenți loviți de un flagel necruțător, de o brutală decădere morală sau fizică. Pe fețe, în privirea lor rătăcită și totodată sfredelitoare, par să se suprapună, să coexiste amintirea ștearsă, deja îndepărtată, a zilelor lipsite de griji și experiența prematură, senilă, condensată și de nevindecat a nefericirii. Loviturile surde ce zdruncină casa se produc la intervale regulate dar nu în aceeași cadență, fie pentru că muncitorii întîlnesc rezistențe diferite, fie pentru că unul dintre ei, poate mai în vîrstă, nu ține ritmul. Cadența sunetelor mai surde (corespunzînd loviturilor mai puternice) e rară. Auzi uneori zgomotul metalic al barosului ce lovește capul șpițului strivit de izbiturile repetate într-o coleretă crenelată. Sunetele par să se joace urmărindu-se unele pe celelalte, alternînd uneori, clar separte, apropiindu-se alteori, contopindu-se (cele două baroase lovind în aceeași clipă), despărțindu-se apoi din nou ca și cum cele mai ușoare le-ar fi depășit pe celelalte, lăsîndu-le mult în urmă. Și rezonanțele lor se modifică după cum unul din șpițuri lovește o piatră, o cărămidă ori nimerește în umplutura de mortar. Din cînd în cînd se aude un zgomot nedeslușit de prăbușire și atunci unul dintre ciocane se întrerupe. Alteori se opresc amîndouă, muncitorii strîngînd împreună molozul ori lăsînd lucrul pentru o scurtă pauză, ca să fumeze sau să discute despre ce urmează

a fi făcut. Un zgomot de pași se apropie și o mînă împinge umărul trăgătorului care își părăsește postul și coboară de pe masa pe care se lungește celălalt militar. Pe mîneca uniformei kaki sînt cusute două galoane în formă de V. Proaspătul venit încearcă să răsucească manșonul crăcanei în așa fel încît să ridice patul armei și să îndrepte țeava spre podețul pe care sînt îngrămădite claie peste grămadă un tomberon răsturnat, o grapă de fier, o secerătoare și alte cîteva masive instrumente arătoare. Constatînd că crăcana se află la punctul maxim de alongație, întoarce capul și dă un ordin. Sub apa transparentă de culoarea stridiilor fundul stîncos oscilează ușor. Cea mai mare parte dintre roci, sfărîmate în cădere, prezintă muchii ascuțite și drepte, ca și cum ar fi fost cioplite. Se întind într-un cîmp haotic precum ruinele templelor, palatelor și porticurilor unui oraș înghițit de ape în care ți se pare că ghicești fragmente de frontoane, de capiteluri și de cornișe pe care a prins rădăcină un mușchi verzui ce se apleacă alternativ într-o parte și cealaltă la trecerea negrăbită a valurilor. Unul dintre soldați se întoarce în încăpere aducînd un mic teanc de cărți pe care-l pune pe masă lîngă armă. Gradatul alege una pe care o așază sub crăcană. Răsucește apoi de mai multe ori manșonul, corectînd înălțătorul, coborînd sau înălțînd patul, în așa fel încît linia de ochire e îndreptată cînd înspre extremitatea pădurii, cînd spre podeț, apoi coboară de pe masa pe care se lungește iarăși trăgătorul. În pădure pasărea își trimite în continuare chemarea regulată. Cîțiva nori se deplasează cu o înceti-

nealã extremă. Razele soarelui încep să scapete. Luminează acum dintr-un alt unghi cei patru țăruși ce ies din iarba pajiștii, străjuind masa umflată în care se poate acum recunoaște burta ca un balon alb-trandafirie a unei vaci culcate pe spate și încremenite într-o deplină nemișcare. Își înalță spre cer picioarele țepene și botul, iar capul, ușor înclinat, se sprijină pe coarne, ca și cum ar fi fost apucată și răsturnată, dintr-odată, ca o jucărie. După plecarea gradatului, neavînd ce face, trăgătorul trage spre el una din cărțile rămase pe masă. Coperta cartonată e alb-verzuie sau mai degrabă de culoarea migdalei, iar cotorul e întărit cu o pînză măslinie. Titlul cărții e *Lecții de cuvinte și lucruri*. Sub titlu apare specificarea *Programa nouă* și, jos, numele editurii LIBRAIRIE GÉNÉRALE DE L'ENSEIGNEMENT, str. Dante, nr. 1. Totul e încadrat cu o linie neagră ce desenează în cele patru colțuri bucle șerpuitoare, ca niște reflexe ce tremură pe apă, împletindu-se, și din care iese, în fiecare din colțurile de sus, un lujer, șerpuitor și el, ce poartă o floare cu petale închise (sau o bacă), semănînd întrucîtva cu laturile bombate ale unui minuscul pepene galben ori ale unui minuscul dovleac. Panglicile care înconjoară pălăriile de pai ale femeilor sînt împodobite cu flori sau cu fructe artificiale (violete, panseluțe, un buchet de cireșe) ce se leagănă în ritmul pașilor. Buchetul pe care-l ține fetița e făcut din flori de sipică, păpădie și margarete sălbatice. Sfînta Marguerite, Sfîntul Gwaldys, Sfînta Irène, Sfîntul Pacôme, Sfîntul Fulbert, Sfîntul Stanislas... Aruncînd priviri dese înspre extremitatea ascuțită a pădurii, trăgătorul deschide cartea cu ilustrații. Contemplă una, care poartă legenda : Fig. 20. Stînci goale pe malul mării. În vîrful unei faleze înalte cu pereții negri, izbiți de valuri cenușii, se ridică un far. În stînga falezei și aproape pe linia orizontului se zărește o velieră cu arborada puternic înclinată. Lăsînd crăcana, dar cu mîna dreaptă în continuare pe piedica armei, trăgătorul răsfoiește cartea de la coadă spre cap și nimerește peste o altă ilustrație : Fig. 12. Muncitori tencuind tavanul și pereții. Înarmați cu mistrii, bărbați îmbrăcați în salopete și cățărați pe scînduri puse pe capre sînt desenați în felurite atitudini ce corespund acestei operații. Au șepci. Unul poartă pe cap o targă de tencuit dreptunghiulară. Porțiunile de zid și de tavan netencuite încă lasă să se ivească plasa de stuf și cărămizile. Fără nici un avertisment, fără nici cel mai mic ecou prealabil de luptă, apropiat ori depărtat, se aude un șuierat ce crește iute. Un soldat se năpustește în încăpere pe ușa deschisă și în clipa în care obuzul explodează se află în picioare pe prag, cu mîinile ridicate, cu picioarele la cîțiva centimetri deasupra pardoselei, ca suspendat în aer. O clipă, lumina unei explozii (ori a soarelui care apune) îi proiectează silueta deșirată și verticală pe pardoseala pe care se prăbușește în mijlocul unei ploi de sfărîmături de piatră, cărămidă, țiglă. De fapt, cel care lovește în cadența cea mai înceată, care răsună înfundat, este cel mai tînăr dintre muncitori. În vreme ce tovarășul său dărîmă încetul cu încetul unul din pereții despărțitori, el e ocupat cu obținerea unei deschizături orizontale într-un alt perete, aproximativ la doi metri înălțime, pentru

a face fără îndoială loc buiandrugului unei noi uși. Mai întîi a smuls cele două straturi de tapet suprapuse din care o lungă fîșie ruptă spînzură acum într-o parte lăsînd să i se vadă spatele gălbui. Cînd șpițul întîlnește piatra, înlătură tencuiala ce-o acoperă cu cîteva lovituri de baros și înfige apoi șpițul în mortarul care o reține. Pietrele de un cenușiu ce bate în albastru, ocru sau roșiatice sînt și ele de forme și dimensiuni felurite, rotunde uneori, alteori cu planuri și muchii ascuțite. Cînd șpițul a intrat suficient de adînc, muncitorul se străduiește să-l facă să joace lovind cu barosul în partea rămasă afară, paralel cu peretele. Blocuri mari cad pe pardoseală cu un zgomot surd întovărășit de acela, des, al ploii de moloz și mortar. Lovitura de baros pe capul strivit al șpițului face uneori să țîșnească o scînteie. Alteori, vîrful acestuia e cel care izbește un silex și se răspîndește atunci, amestecat cu acela de praf, un ușor miros de cremene. În urma izbiturilor ce zdruncină casa, molozul și pietrele se îngrămădesc pe jos iar spațiul se mărește. În vreme ce fetița ajunge la poalele dealului, cei doi care se plimbau mergînd unul în spatele celuilalt (un bărbat și o femeie) au rămas în urmă (ori s-au lăsat întrecuți). Uitînd să se mai ferească de soare, femeia își ridică nesăbuit umbrela ce nu-i mai adăpostește fața, cu mîna dreaptă, ce ține strîns mînerul de fildeș, instinctiv ridicată pentru a compensa aplecarea umărului stîng și a bustului ușor înclinat către poalele fustei pe care bărbatul, aplecat la rîndu-i, o ajută (sau se preface că o ajută) să o desprindă dintr-un mărăcine sau poate din ramurile unei crengi uscate pe care iarba o ascunde. Cînd se ridică, aruncă repede o privire în direcția celorlalte femei care au ajuns acum departe și spune ceva la urechea celei din fața lui. Sub umbrela ciclamen al cărei mîner se sprijină din nou pe umăr figura de porțelan pare să devină și mai trandafirie. Tînăra femeie spune repede taci, ești nebun și Évelyne ?... Sfînta Évelyne, Sfînta Amandine, Sfînta Eugénie, Sfînta Thérèse. În tăcerea ce revine după explozia obuzului și ploaia de moloz se aud trosnituri ușoare, ca și cum făpturi nevăzute (șobolani, termite) trezite de vacarm ar reîncepe să roadă și să ronțăie ori ca și cum casa zdruncinată din temelii ar orbecăi în căutarea unui nou echilibru, a unor noi puncte de sprijin. După o vreme, cînd rănitul a fost ridicat, două-trei plăci de tencuială se desprind din tavanul în care a apărut o crăpătură și se sfărîmă pe pardoseală. Bucată cu bucată, porțiune cu porțiune, zidul, straturile de tapet decolorat ales și lipit de foștii proprietari (bătrîni cu pielea de pergament, cu scheletele acum descărnate în zdrențele hainelor de sărbătoare) dispar, prăbușindu-se sub loviturile de baros sau smulse cu brutalitate într-un zgomot de sfîșiere și de pastă de lipit uscată. În vreme ce continuă să elibereze pietrele din zid, zidarul tînăr fluieră refrenul unui cîntec. Uneori fredonează distrat cuvintele, întrerupîndu-se cînd apare vreo dificultate sau cînd un obstacol îl silește să izbească mai cu putere. Un praf impalpabil de un alb-gălbui stagnează în permanență în încăpere, imponderabil, suspendat în aer, fără încetare completat de norii ce se învolburează și se înalță la fiecare cădere de moloz. De sub

smocurile de păr prăfuit ce le scapă de sub șepci, șiroaie de sudoare se scurg pe tîmplele, pe obrajii celor doi bărbați și își continuă drumul pe maxilare, dizolvîndu-le în tăcere măștile cenușii. Din cînd în cînd unul sau celălalt își șterge cu dosul palmei o picătură ce tremură agățată de firele de păr prost rase din bărbie. Trăgătorul a încetat să mai fie interesat de ilustrațiile din carte. Prin deschiderea dintre extremitatea pădurii și coasta dealului, privirea poate să cuprindă un peisaj de pajiști și de cîmpuri ușor vălurite. Departe, ieșind din bătaia puștii, înaintează încet pe drum niște forme cenușii și masive. Cei trei soldați privesc în tăcere, ținîndu-și răsuflarea. Drumul e prea departe pentru a se putea auzi măcar uruitul motoarelor. Deodată o voce sugrumată strigă Doamne sînt pe cale să ne înconjoare iar începe ce dracu' așteptăm ca să o să crăpăm ca niște șobolani o să. Vocea moare apoi și tăcerea revine, tulburată doar de cîntecul sporadic al păsării în pădure și de gîlgîitul ce se înalță regulat în fundul încăperii din patul pe care a fost întins rănitul. Razele piezișe ale soarelui ce pătrund pe fereastră ajung pînă la movila de pînză flască și verzuie făcută de sacii de încărcătoare goliți, al căror conținut a fost îngrămădit într-un colț. Încărcătoarele sînt niște cutii plate, din metal negru și unsuros, mai mult lungi decît late și avînd o latură ușor oblică. Pradă unei vizibile frămîntări, tînăra femeie își reia mersul cu pași nervoși, lungile ei picioare împiedicîndu-se în cutele poalelor. Poate auzi în spate suflul rapid al bărbatului care continuă să spună Ascultă. Ascultă. Bărbatul are pe cap o panama. E îmbrăcat într-un

costum de alpaga deschis la culoare și poartă o cravată cu nodul mare. În dreapta ține mînerul unui baston de abanos. Mînerul curb e din argint cizelat. Mîna stîngă ține un ziar făcut sul. Mergînd și neîncetînd să repete Ascultă Ascultă-mă, își scandează vorbele lovindu-și cu subțirele cilindru partea exterioară a piciorului, cum face un călăreț cu cravașa. Umbra copacilor se tîrăște încet pe drum, la aproximativ jumătatea distanței dintre extremitatea pădurii și automobilul părăsit. Pe șosea, în depărtare, greoaiele forme cenușii au încetat să mai defileze și peisajul este din nou cu desăvîrșire pustiu, fără vreo altă urmă de viață decît dîra de deșeuri ce urmărește conturul plin de meandre al drumului. Din pajiștile mustind de apă vecine cu rîulețul peste care trece podul unde se îngrămădesc mașinile agricole intrate unele în altele se ridică orăcăitul cîtorva broaște. Un nou venit pătrunde în încăpere și întreabă cu o voce autoritară și furioasă dacă ați înnebunit sau ce naiba de lăsați lumina aprinsă. Becul se stinge. Nici o gîlgîitură nu se mai aude dinspre patul pe care e întins rănitul. Corpul îi e perfect nemișcat. Bocancii plini de noroi și jambierele se sprijină pe plapuma de un roșu-închis. Unul dintre pinteni a sfîșiat pînza care lasă să iasă puful ori mai degrabă o vată cenușie. Cu mîna dreaptă trăgătorul apucă un borcan cu compot de fructe așezat lîngă armă. Scoțîndu-și casca și sprijinindu-se într-un cot, duce borcanul la gură și-l apleacă, ajutîndu-se cu un deget pentru a face ca fructele să alunece în gură. Puțin lichid se prelinge pe la colțul buzelor îndreptîndu-se spre bărbie. Cînd termină, pune jos borcanul, își șterge degetul

lipicios de pînza pantalonilor și își pune din nou casca. La fel ca ale celorlalți soldați, aceasta a fost dată cu un noroi gălbui spre a stinge strălucirea vopselei. O baltă de sirop înconjoară pe masă baza borcanului și lichidul lipicios se scurge picătură cu picătură pe pardoseală. Femeile și bărbatul s-au oprit și s-au așezat în iarbă. Cea tînără scoate din geantă două felii de pîine cu unt și o bucată de ciocolată, învelite toate într-o hîrtie mătăsoasă. Acolo unde untul a depășit feliile de pîine și atinge hîrtia, aceasta are pete cenușii și e aproape transparentă. Fetița și-a pus alături buchetul de flori și mușcă rînd pe rînd din tartină și din bucata de ciocolată ținute fiecare în cîte o mînă. Buzele îi sînt tivite cu maro. Din cînd în cînd și le șterge plimbîndu-și pe ele, dintr-un colț pînă în celălalt, limba trandafirie, pătată și ea cu ciocolată. Femeile vorbesc între ele de drumul pe care-l vor urma la întoarcere întrebîndu-se dacă o vor lua pe la fermă sau pe faleză. Figura 13 are ca legendă : Muncitori lipind tapet într-o cameră. Textul care o însoțește spune Totuși, stratul de tencuială drișcuită care îmbracă pereții nu e niciodată suficient de rezistent ca să nu fie afectat de frecarea unui obiect mai tare, cum ar fi un scaun sau o mobilă oarecare ; ar avea așadar imediat un mare număr de zgîrîieturi ; mai mult, pereții, la început foarte albi, nu ar întîrzia să se murdărească și, dat fiind faptul că apa deteriorează tencuiala, nu ar putea fi spălați. Tocmai pentru a evita aceste neajunsuri se lipește de obicei pe pereți *tapet* (fig. 13). Tapetul apără tencuiala, iar cînd se murdărește, este dat jos și înlocuit. Tavanul, pe care mobilele nu-l ating, nu trebuie protejat în felul acesta, de aceea tencuiala sa e lăsată de obicei neacoperită. Este chiar preferabil să i se lase această culoare albă care face camera mai luminoasă. Fără a mai vorbi de utilitatea lui, tapetul lipit pe pereți, prin culorile pe care i le dă, prin desenele pe care le poartă, conferă camerei un aspect mai plăcut. Îngenunchează pe covor și înconjoară cu mîinile pătuțul. Se apleacă deasupra fetiței adormite și își pune cu grijă buzele pe fruntea acesteia. Marginea pleoapelor închise desenează două semiluni subțiri, ca niște paranteze orizontale, deasupra obrajilor proaspeți. În întunericul dormitorului, perna, capacul plăpumii formează două pete albăstrii. Ia o mînuță și o ridică ușor ca s-o vîre sub cearșaf. Încheietura e marcată de două riduri fine în carnea tare, ca articulația unei mîini de păpușă. Cînd o acoperă cu cearșaful îi simte pe mînă răsuflarea. Femeia aude țipătul unei cucuvele în parc. Se ridică. Privește pătuțul de-abia vizibil în penumbră. Părul, cutele cearșafului, marginea patului desenează umbre negre, estompate, ca tușele largi de penel pe un fond de acuarelă în care contururile se dizolvă. Ascultă tăcerea casei. Se ridică, împiedicîndu-se în poalele lungi. Se duce la ușă și o întredeschide spre culoar. Balamalele ușii scîrțîie ușor. Din nou rămîne nemișcată sondînd tăcerea. Își aude inima bătînd cu putere în piept. Trăgătorul își șterge cu dosul mîinii gura și trage spre el tașca aflată pe masă nu departe de borcan. Scoate din ea o cutie de țigări de foi. E din lemn, iar capacul e împodobit pe margine cu un brîu negru în care se împletesc două linii aurite și unduitoare ca un șir de valuri. În centrul fiecărei

mici lentile alcătuite de curbele opuse (cea concavă și cea convexă) se află un bumb aurit, ca o pupilă. Ochii mici cu corneea neagră și irisul metalic formează un lanț neîntrerupt. Cuvîntul CLARO e imprimat cu șablonul, pieziș, cu tuș negru pe scîndura subțire din care e făcut fundul cutiei, striată de vinișoare fine ca firul de păr. Pe marginea capacului și pe una din laturi e lipit un desen în care se pot vedea mici personaje (un călăreț, cîțiva trecători), o trăsură, un căruț cu două roate, în fața unei clădiri cu arcade înalte (mari ferestre ?) încununată de o balustradă și un fronton rotunjit deasupra căruia flutură un steag galben și roșu. Solul pieții e ocru deschis, ușor trandafiriu, iar fațada, prelungită spre dreapta de o clădire monotonă, ca zidul unei fabrici, e de un ocru mai intens. Trăgătorul deschide cutia și ia un trabuc. Orăcăitul broscuțelor s-a făcut mai zgomotos. Cățărați pe scări, bărbați îmbrăcați în halate și avînd pe cap șepci aplică pe pereți fîșii late de tapet pe care le țin cu mîinile întinse și pe care dau apoi cu bidineaua. Unul dintre ei unge cu clei spatele unui sul întins pe o masă de căpriori. Desenul tapetului reprezintă maci de cîmp (de grădină ?) de un roșu decolorat grupați cîte cinci, aplecați cînd într-o parte cînd în cealaltă, pe un fond de linii subțiri de culoarea teiului și roșu-pal. Lungile lor corzi pufoase se unduie sub ei ca și cum ar pluti fără greutate într-o apă trandafirie. Una din fîșiile triunghiulare care spînzură pe jumătate dezlipită lasă să se ivească, aderînd încă de tencuială, tapetul care ornase înainte încăperea,

albastru imperial și verde. În urma unei lovituri greșite barosul alunecă pe capul turtit al spițului și zgîrie ușor încheietura degetului mare. Cîntecul se întrerupe brusc și muncitorul mormăie o înjurătură. Lasă spițul înfipt în perete și își privește degetul pe care, pentru moment, nu poate fi deslușită sub stratul de praf decît o fîșioară de piele zdrelită. Destul de curînd însă începe să curgă sîngele care se acumulează colorîndu-l într-un cenușiu-negricios. Muncitorul nu simte încă decît amorțeala produsă de lovitură. Își duce degetul îndoit la gură și suge rana. Cînd se uită din nou, zona curățată cu limba apare de un trandafiriu ce amintește carnea de somon și e tivită cu alb. Prin contrast, lamela de piele ridicată, spălată acum, e de un galben murdar, parcă lipsit de viață, moartă de pe acum. Își suge iarăși articulația. La trecerea limbii pe rană simte o furnicătură aspră. Așezat la rîndu-i în iarbă, cu spatele sprijinit de trunchiul unui prun și picioarele desfăcute în formă de V, bărbatul nu spune nimic și se amuză să reteze cu bastonul lujerele umbelelor din dreptul pantofilor. La trecerea iute a cilindrului de abanos aerul șuieră. Din cînd în cînd aruncă o privire rapidă înspre femeia tînără ce pare să nu-l bage în seamă ocupîndu-se excesiv, cu gesturi nervoase, de gustarea fetiței, căreia îi șterge fără încetare buzele grase de unt și de ciocolată amestecate cu rămășița de hîrtie de mătase făcută ghemotoc. Lumina becului slab nefiindu-i de ajuns, zidarul tînăr se întoarce spre fereastră, să vadă mai bine. De aproape, pielea cenușie seamănă

cu aceea a unui pachiderm, striată de-a lungul degetului de șanțuri aproximativ paralele dintre care unele se încovoaie și converg la extremități. Rana încă trandafirie se colorează puțin cîte puțin în roșu. Carnea dezgolită e dintr-o substanță catifelată. Își apropie din nou degetul de gură, ridică lamela de piele zdrelită cu limba și o retează cu dinții din față cît poate mai din rădăcină. Sub dinți aude zgomotul făcut de piele și dinții se opresc. Scuipă pielița. Rana sîngerează ușor. O senzație de căldură se răspîndește de la încheietura degetului. Lăsînd mîna stîngă să-i spînzure pe lîngă trup, muncitorul reîncepe să lovească puternic capul spițului, intrat destul de adînc în perete și care nu mai trebuie ținut. Își duce din cînd în cînd degetul mare la gură. După o vreme, rana încetează să mai sîngereze. Cînd fetița și-a terminat ciocolata, tînăra femeie scotocește prin geantă și scoate o portocală pe care începe să o curețe. Fîșia de coajă tăiată spînzură desenînd o spirală ce se alungește progresiv. Sub ea apare un strat pufos de un galben foarte pal care se închide în locurile unde lama cuțitului lasă să subsiste părți mai groase. Cînd termină, lungă și grea, spirala cade în iarbă. Bărbatul a încetat să mai reteze florile cu bastonul și molfăie tulpina uneia din ele. Femeia curăță delicat și restul de membrană fină care acoperă părțile bombate, transparentă și plină de suc, de o culoare ce ezită între trandafiriu și portocaliu sau mai degrabă de nuanța mandarinei. Desprinde feliile cu degetul mare. Pielița se rupe uneori, lăsînd să se vadă carnea fibroasă al

cărei suc îi curge pe degetele pe care le ține depărtate pentru a se murdări cît mai puțin cu putință, degetul mic fiind ușor arcuit. Mirosul portocalei este mai puternic decît acela al ierbii încinse de soare. Bagă una cîte una feliile în gura fetiței sub bărbia căreia ține o batistă. Cînd și ultima felie a dispărut, o șterge încă o dată pe obraji, pe buze și pe mîini, apoi își șterge propriile degete și își pune batista în geantă. În toată vremea aceasta nu a privit nici măcar o dată înspre bărbatul care continuă să stea lungit la rădăcina pomului și se uită pe furiș la ea. Sforăiturile călărețului beat continuă să se înalțe regulat în enorma tăcere ce se instalează din nou după asurzitorul șir de explozii. Zgîlțîiturile sacadate ale patului armei înșurubat în umărul trăgătorului au încetat. Din arma încinsă se răspîndește un miros acru și rînced de ulei ars. Trăgătorul rămîne nemișcat și încordat, cu degetul în continuare pe trăgaci, privind fix pe lîngă încărcătorul aflat alături extremitatea pădurii. După o vreme trăgătorul se destinde puțin, spune fir-ar al dracului de-m-puțit și e întrerupt de un personaj și el cu cască pe cap care se năpustește în încăpere strigînd care-i dobitocul care a tras de aici ce v-a apucat dumneze căpitanul. Trăgătorul se întoarce puțin pe o parte și privește înapoi sprijinindu-se în cotul drept în timp ce cu mîna stîngă arată spre fereastră. Spune eu am. Coboară scara oprindu-se pe fiecare treaptă. Are grijă să pună piciorul foarte aproape de perete. Traversează vestibulul cu dale în vîrful picioarelor. Deschide ușa de la intrare

doar cît să se poată strecura. O închide cu grijă. Inima îi bate cu putere în piept. Traversează terasa și coboară cele trei trepte ale peronului. Se oprește, sprijinindu-se de balustradă. Poate simți mirosul înțepător al mușcatelor. Aruncă iute o privire spre ferestrele întunecate de deasupra ei. Urcă iarăși treptele, deschide din nou cu aceleași precauții ușa și se află iarăși în vestibul. Zice șoptit sînt nebună, sînt nebună, sînt nebună. Traversează din nou vestibulul în vîrful picioarelor și înaintează bîjbîind pe culoar. La fiecare pas cutele rochiei cu poale ample lasă să se audă un foșnet aspru, enorm în tăcere. Intră în bucătăria întunecată. Trecînd pe lîngă chiuvetă atinge cu șoldul ceva care cade și se sfărîmă cu zgomot pe pardoseală. Se oprește, gîfîind. Ciulește urechea. După o vreme pornește din nou. Sergentul țipă nu vreau să-ți aud explicațiile dobitocule nu sînteți în stare să pricepeți un ordin ? Pe măsură ce înaintează în lumină trăsăturile îi pot fi deslușite mai bine. Și casca lui e mînjită cu noroi, dar uniforma și jambierele îi sînt curate. E și el tînăr, ca și soldații, și ca aceștia extenuat, într-o stare de nervozitate și de tensiune pe care grosolănia vorbelor nu reușește să o ascundă. Între cozorocul șepcii și vena jugulară, fața boțită cu ochi ieșiți din orbite pare să fie strivită, nu mai mare decît un pumn și plină de coșuri violacee. Nimeni nu-i răspunde. Bețivul își continuă sforăitul. Sergentul se uită spre pat și spune cine dracu e și ăsta, s-a-mbătat ? Dumnezeu' mă-sii ce mai. Încărcătorul zice nu s-a-mbătat pe dracu' și sticla de colo o să fac

raport vezi tu pe naiba dacă ne-au reperat din pricina ta. Încărcătorul spune ne-au reperat pe dracu' cu bîzdîgania aia de baricadă ce-s chiori și obuzul de adineaori pentru ce. Sergentul strigă cine comandă escadronul tu sau eu ? Oboseala desigur, sau lipsa de somn, au provocat spargerea vaselor care irigă corneea năpădită începînd cu colțul stîng al ochiului de o rețea de vinișoare roșii ce se ramifică, precum niște rădăcini, către iris. Acesta e de culoare gălbuie, ca puroiul. Sub gulerul și cravata reglementare, gîtul este încins cu a doua cravată ori mai degrabă cu un bandaj așa cum poartă furunculoșii și care-l silește să-și țină capul țeapăn. Cu ochii lui bulbucați și injectați de sînge, cu capul său minuscul, cojile violacee, maxilarele cu dinții prost aliniați, cu aerul lui de golan bolnav, seamănă cu o furibundă și caricaturală încarnare a neputinței și deznădejdii. Strigă cît poate el mai grosolan faceți cu toții în pantaloni nu-i așa ? Muncitorul mai în vîrstă s-a apucat să mănince, așezat pe o scîndură, cu spatele sprijinit de perete. Între picioarele desfăcute și pe jumătate îndoite a așezat pe un soclu de cărămizi suprapuse o gamelă dreptunghiulară provenită din stocurile casate ale armatei, ca și tașca verde-cenușie din care a scos-o. Își vîră furculița de cositor în gamela ce conține un amestec rece, vîscos, de fasole albă și carne ațoasă. Introduce apoi ce a scos cu furculița în gură, rupe o bucată de pîine ce urmează imediat același drum și mestecă rar, cu ochii ațintiți în gol înaintea sa. Pipăie cu piciorul în jurul ei și aude scrîșnind cioburile de sticlă.

Delimitează în felul acesta cu aproximație zona în care s-au răspîndit. Bîlbîie pe întuneric în căutarea măturii. Strînge fără să le vadă bucățile de sticlă ce zornăie pe pardoseală. Coada măturii lovește piciorul mesei. Rămîne din nou neclintită, așteptînd, reîncepe să măture. Împinge sub chiuvetă grămăjoara de cioburi. I se pare că pe jos mai strălucește ceva. Se apleacă și pipăie cu mîna. Simte o săgetătură în deget. Aerul aspirat puternic șuieră. printre dinții încleștați. Scoate un ffffffiii... în clipa cînd degetele întîlnesc minusculul ac de sticlă înfipt în carne. Îl smulge și-l aruncă și pe el sub chiuvetă. Dă drumul cu grijă la apă și o lasă să curgă într-un șuvoi subțire pe deget. Închide robinetul și își suge degetul. Caută din nou mătura și o pune la locul ei. Ciulește din nou urechea. Se îndreaptă spre ușa bucătăriei și iese în noapte. Aici simte mirosul fînului cosit amestecat cu acela al pajiștilor. Supraveghind ferestrele întunecate de deasupra ei merge fără zgomot pe prundiș. De îndată ce simte sub picior consistența moale a peluzei aruncă o ultimă privire spre casă și începe să fugă. Încărcătorul spune i-au văzut trecînd pe drum ne încercuiesc de ce naiba nu. Sergentul spune ori mai degrabă strigă cînd ni se va da ordin să ne retragem plecăm nu eu hotărăsc ! Din partea opusă patului se înalță vocea plîngăreață cu accente de mahala a servantului care spune o să crăpăm ca niște șobolani ca niște șobolani o să. Sergentul spune cu un aer plictisit așteptăm să se facă noapte. Aceeași voce acum furioasă se înalță cu o notă și spune ce ei așteaptă noaptea ne-a încercuit

deja o să. Sergentul strigă sînteți cu toții niște hai gata sculați-vă paiața de colo că dacă vine căpitanul. Servantul spune să vină și cu mă-sa n-am mai dormit de cinci zile ce naiba nu face nimic rău nimeni n-are dreptu' să. Sergentul înaintează pînă la sticla goală pe care o izbește puternic cu piciorul, trimițînd-o pînă în perete, pe care aceasta îl lovește fără să se spargă după care se rostogolește înapoi spre el pe pardoseală ca dirijată de cine știe ce lege a atracției pusă pe șotii. Acum își continuă plimbarea pe un drumeag strîmt între o pajiște pe care pasc vaci și un ogor de sfeclă. Drumul urcă în pantă ușoară. Pălăria de pai a fetiței care merge în frunte se decupează pe cer. Paiul ia culoarea lămîii iar vîntul cu miros de iod face să fluture capetele bifide ale panglicii pălăriei. I se poate vedea rochia în întunericul din parc. Fața și mîinile alcătuiesc trei pete luminoase ce dansează în noapte. Coboară panta peluzei. Cucuveaua începe să cînte într-un copac. Se oprește din alergat și se mai întoarce o dată spre casa mare în vîrful dealului se confundă aproape cu cerul. Înnebunită de atîta alergat, inima îi bate în piept din ce în ce mai tare. Așteaptă puțin să se mai liniștească. Simte săgetătura din degetul unde durerea se revarsă în ritmul pulsațiilor sîngelui din vene. O pornește din nou și pătrunde în pădure. Pe măsură ce maxilarele muncitorului în vîrstă se apropie și se depărtează, umflăturile ce-i deformează alternativ obrajii prost bărbieriți își micșorează volumul pînă ce mărul lui Adam se ridică și coboară o ultimă oară. Apucă atunci cu mîna

stîngă sticla pusă lîngă el și bea lăsîndu-și capul pe spate. Din nou mărul lui Adam se ridică și coboară. Pune sticla jos, își șterge gura cu dosul palmei și spune cîteva cuvinte celuilalt muncitor așezat lîngă perete. Vocea răgușită cu accente de mahala răsună repercutîndu-se între pereții localului gol. Sergentul se îndreaptă spre pat și îl zgîlțîie pe ocupantul pe care l-a apucat de umeri. Sforăitul încetează și face loc unor mormăituri nedeslușite. Ocupantul patului îl împinge pe sergent și se întoarce cu fața spre perete ghemuindu-se. Sergentul îl trage atunci cu putere de o mînă și îl aruncă din pat. Adormit, soldatul începe să înjure și fără să deschidă ochii dă din picioare lovindu-l pe sergent în coapsă. Acesta îi trage mai multe picioare în coaste înjurînd. Soldatul deschide ochii, îl privește aiurit pe sergent, spune fir-aș al, încearcă să se ridice, cade și rămîne pe jumătate lungit, cu capul sprijinit de tăblia patului, cu bărbia în piept, cu picioarele întinse, desfăcute în formă de V, în timp ce tocurile cizmelor, prelungite de pinteni, formează un unghi foarte deschis iar el fixează asupra sergentului o privire tîmpă. Sergentul renunță, se întoarce spre cei care au urmărit scena fără un cuvînt și strgă cu un fel de disperare. Și cum o să se țină asta în șa dacă va trebui să Paștele și dumnezeii mă-sii de treabă unde naiba ați găsit poșirca asta furați tot ce vă iese în cale, nu, iar găinile de unde dracu' au apărut și-apoi e interzis să faceți focul. Furăm pe naiba, spune vocea cu accent de mahala, ce mai găsești ceva că au făcut curat tipii de la colonială și noi

ce să mai halim. Sergentul face brusc stînga-împrejur și iese mormăind furios cuvinte pe care nimeni nu le înțelege. Fetița o ia din nou la fugă surescitată și se oprește brusc, strigată de vocea îngrijorată a tinerei femei. Silueta i se decupează în întregime pe cer. Vîntul întinde aproape orizontal capetele panglicii lipite acum unul de celălalt și parcurse de unduiri rapide. Pe neașteptate, fără nici un fel de trosnituri prealabile (sau atît de apropiate și de bruște încît zgomotul lor accelerat se topește în bubuitura pe care o precede), o întreagă bucată de tavan se desprinde și izbește zidul din stînga pivotînd ca o balama în jurul muchiei driedului pe care îl formează cu acesta. Un nor gros de praf țîșnește de sub dărîmături, mai întîi la nivelul solului, apoi se ridică învolburîndu-se, luînd cu sine penele celor două găini care se învîrtesc prin aer ca niște flăcărui. Praful umple încăperea unde o vreme nu se mai deslușește nimic și apoi încet-încet se așterne. Pe măsură ce se risipește poți vedea împletitura de stuf din care o bucată spînzură pe lîngă zidul despărțitor fără a-l atinge însă complet în timp ce restul mai aderă de o bîrnă și are marginea zdrențuită ce se arcuiește într-o linie formînd un S alungit. Fragmente de tencuială continuă să fie agățate de stuful cafeniu pe jumătate putrezit. Unul din ele se leagănă în gol ca un pendul, la capătul unei scînduri rupte. Periodurile oscilației se micșorează încetul cu încetul și încetează. Întreaga încăpere, pereții, mobilele, cei ce o ocupă (și nu numai rănitul) sînt acoperiți de impalpabilul strat de pulbere cenușie, ca o

vopsea, ca și cum un film în culori ar deveni brusc alb-negru sau mai degrabă lipsit de culoare, cenușiu, pelicula uniformă ștergînd în același timp umbrele și luminile în așa fel încît tabloul seamănă cu unul din acele fade *camaïe*-uri executat pe o hîrtie plumburie și pe care nu le înviorează nici măcar obișnuitele tușe de guașă. Vocea plîngăreață a servantului se înalță și spune ce chestie încă un pic și-mi cădea în cap acum nici un minut stăteam chiar acolo și dacă n-aș fi ieșit să mă ușurez aș. Fără să-l asculte, trăgătorul își scoate casca și o lovește de marginea mesei, apoi își șterge fața cu o batistă murdară cu care înlătură după aceea și praful de pe armă, dar acesta din urmă, aglutinat cu uleiul, mai rămîne lipit de oțel. Scotocește atunci într-o trusă din care scoate o cîrpă unsuroasă, se răzgîndește, privește în jur și se duce să ia de pe jos dintr-un colț al încăperii un ziar vechi din care smulge o foaie. Cu ajutorul hîrtiei făcute ghemotoc curăță cu grijă chiulasa, țeava, înălțătorul și tubul de gaze. După ce a terminat, își desăvîrșește opera cu cîrpa pe care o trece prin șanțurile și ungherele metalului negru și unsuros. Pagina de ziar smulsă, făcută ghem și mototolită, se desface puțin, apoi rămîne nemișcată. Prezintă o rețea de îndoituri în formă de evantai, pătate cu o substanță cafenie, mai groasă și mai opacă de-a lungul muchiilor triunghiurilor neregulate ale căror laturi se întretaie. În sticla pe care muncitorul a pus-o jos o fină spumă violetă rămîne agățată de pereții de un verde pal ai cilindrului de jur-împrejurul discului format de suprafața lichidului. Reflectînd lumina venită pe geam, acesta are o strălucire albăstrie. Cei doi muncitori continuă să mestece în tăcere. De fiecare dată cînd unul dintre ei deschide gura se aude un zgomot ușor de lucruri cleioase ce se desprind. Merge prin pădure. Mai jos de ea poate auzi broaștele. Deslușește dantela neagră și sfîșiată a frunzișului pe cerul mai puțin negru. Deodată, deasupra ei, într-un zbor orizontal, enormă, întunecată, trece cucuveaua cu cele două aripi întinse, concave, fîlfîind rar, tăcut ca o catifea. Tresare. Își reia mersul. O creangă uscată trosnește sub picior. Își vede alternativ mîinile albe de fiecare parte a corpului. Simte săgetătura din deget. Își duce mîna la gură și îl suge. Cucuveaua scoate un țipăt. Trăgătorul scoate și pune la loc de mai multe ori la rînd încărcătorul pentru a fi sigur că funcționează. Ca să-l scoată, împinge în față cu latul palmei partea lui de sus și îl face să basculeze. Pentru a-l pune la loc, ține încărcătorul aplecat în față în așa fel încît baza să intre în lăcașul special prevăzut ca o balama deasupra deschizăturii din chiulasă, apoi înfige partea din spate. Cînd chibzuiește că totul e cum trebuie, zărește borcanul de compot al cărui capac e deschis. Pe suprafața zemei plutește o peliculă de praf, ca o albeață. Încearcă mai întîi să o facă să alunece aplecînd borcanul, dar rămîne acolo unde e, orizontală, în vreme ce lichidul se scurge pe dedesubt. Șterge atunci cu grijă marginea borcanului după care, vîrîndu-și două degete, pescuiește o bucățică lipicioasă de moloz pe care o aruncă prin fereastra deschisă. Încearcă să pescuiască și alte bucățele mai mici,

aproximativ de mărimea unei alune, amestecate cu fructele, apoi renunță. Își șterge degetele șiroind de sirop, pune mîna pe cutia de trabucuri și, ținînd-o cu cealaltă, îi șterge capacul cu manșeta. Fațada ocru, cerul albastru, cărucioarele, trăsurile ce însuflețesc piața în fața fabricii de țigări apar din nou. E în sfîrșit rîndul cărții, rămasă și ea deschisă, și pe care trăgătorul o scutură lovind-o de coapsă, de unde se înalță un nor de praf. Vocea plîngăreață și indignată repetă închipuie-ți, acum nici măcar un minut stăteam. Încărcătorul spune ține-ți fleanca, și după ce își șterge cît de cît ochii și fața se urcă pe masă, de unde, în picioare și ținîndu-și arma de scurta țeavă, se străduiește să dea jos cîteva bucăți de tencuială desprinse ce mai aderă de marginile sfîrtecate ale porțiunii de plasă de stuf care a rezistat. Vîntul îi lipește fetiței poalele rochiei de pulpe făcînd-o să fluture la spate ca un drapel. Pe albastrul vaporos al cerului rochia pare aproape albă. Poartă ciorapi portocalii și o centură lată, galben-aurie, petrecută foarte jos, aproape pe sub pîntec, pentru a se ridica la spate pînă înspre talie, închisă cu o fundă ale cărei bucle voluminoase sînt și ele turtite de vînt. Buchetul de flori de spică e mov-pal. A cules și cîțiva maci care atîrnă, ofiliți de pe acum. 14. CUM SE FAC TAVANELE. Între grinzi sînt puși *căpriori*, adică niște grinzi mici a căror secțiune este mai redusă, avînd o lungime ce le permite să ajungă de la o grindă la alta. Tencuiala se aplică uneori pe tavan direct pe aceste mici grinzi sau căpriori, grinzile mari rămînînd în

acest caz aparente. Alteori, pe acestea din urmă sînt bătute în cuie *proptele* care susțin o plasă făcută din bețe de stuf crăpate puse cruciș sau împreunate paralel cu sîrmă. Pe acest suport se aplică apoi tencuiala tavanului și în felul acesta grinzile nu se mai văd. Trăgătorul e întrerupt din citit de ceilalți doi călăreți care sub conducerea sergentului leagă cu sfoară o saltea de canatul stîng al ferestrei. Salteaua e îmbrăcată într-o pînză cu pătrățele mici albastru-pal, albastru-închis și albe. O pată mare de un roșu-închis, vîscoasă și lucitoare, se întinde cam pe la mijlocul saltelei. Urmînd indicațiile sergentului, cei doi călăreți fac în așa fel încît salteaua, mai lată decît canatul, să se sprijine de tocul ferestrei. Cînd sergentul iese din încăpere, trăgătorul arată celorlalți doi pata cu o mișcare din bărbie și spune ați fi putut măcar s-o puneți cu partea cealaltă. Vocea servantului se înalță atunci și spune cu un rînjet cealaltă parte deșteptule e și mai și a curs sînge ca dintr-un porc înjunghiat și a trecut prin saltea, pricepi ? O duhoare fetidă și călduță amestecată și cu mirosul de ulei de armă și de tencuială mucegăită plutește acum în încăperea în care mobile și oameni sînt uniform acoperiți cu cenușiu. Trăgătorul spune ce dracu' pute-așa de necrezut a crăpat un șobolan sau ce naiba ? Vocea cu accente de mahala se înalță cu un soi de furie fericită și spune a rahat a ce vrei să miroasă n-ai văzut unde-a intrat glonțu' ? În burtă. Și ce ai în burtă ? Rahat deșteptule nu știai ? Atîta timp cît era învelit cu pătura nu puțea prea tare dar cînd l-a dezvelit să leșini și nimic

mai mult. Rahat, rahat, iar noi ce sîntem altceva noi zi ce sîntem altceva poți să-mi spui noi care-așteptăm aici să crăpăm cînd alții stau fără să le pese cu undița în mînă sau în pat cu-o femeie sau. Nici trăgătorul nici încărcătorul nu-l ascultă. Afară umbrele se lungesc. Cea a pădurii atinge aproape baricada înălțată pe podeț. Culoarea norilor se modifică ușor. Se înserează. Iese din pădure. Întunericul e diferit, nu că ar dispărea, ci parcă și-ar schimba natura. Sau mirosul. Poate simți acum noul miros călduț al fînețelor. Își sucește glezna în hîrtoapele drumului sau mai degrabă în adîncile amprente lăsate de copitele vacilor în noroiul uscat. Se oprește, sărind într-un picior și ținîndu-și glezna. Ciulește urechea. Își aude zgomotul respirației și de jur-împrejur cîntecul monoton și infinit al greierilor. Pornește iarăși. Formele negre ale gardului viu și ale copacilor se mișcă în jur. Și cum vocea plîngăreață și indignată a servantului reîncepe să spună ce chestie era ora h fără un minut pentru mine stăteam așezat chiar acolo unde-a căzut bucățoiu' ăla uită-te la încărcătoare acum eu aș fi dedesubt, încărcătorul încetează de a mai lovi tavanul cu patul armei, se întoarce și strigă încă puțin și erai acolo încă puțin și mureai întotdeauna ești încă puțin față de locu' unde se-ntîmplă ceva și-ntotdeauna e pentru tine ora h fără un minut mă calci pe nervi și la urma urmei dacă ești așa de băftos nu văd de ce-ți mai faci probleme e-ntotdeauna ora h fără un minut pentru tine lasă-ne și pe noi în pace puțin ține-ți fleanca cinci minute ține-ți fleanca ține-ți fleanca ȚINE-ȚI FLEANCA !, apoi își reîncepe treaba continuînd să înjure. Trăgătorul a luat arma de pe masă. Cîteva plăci groase de tencuială cad pe aceasta și pe pardoseală unde se sfărîmă proiectînd de jur-împrejur fărîme ce desenează razele neregulate ale unei stele. La urmă, cei doi bărbați dau jos de pe masă ultimele rămășițe de moloz și trăgătorul instalează iarăși arma reglîndu-i din nou cracana sprijinită pe o carte. Vocea servantului continuă să mormăie ceva într-un ungher în vreme ce încearcă să degajeze sacii de încărcătoare. Cînd zărește foarte aproape de ea pastila incandescentă a trabucului are un fel de tresărire, se dă înapoi cu un pas, ca atunci cînd amăgit de o iluzie optică te lovești deodată de un obstacol pe care-l știai dar apreciai greșit distanța ce te desparte de el ca aceea a vapoarelor pe care le vezi pe mare și dintr-odată (pentru că ai încetat să le urmărești cu privirea și deși știi că nemișcarea lor e simplă aparență) sînt aproape de tine. Barca de pescuit e acum sub ei și înaintează de-a lungul falezei. Prin apa transparentă de culoarea stridiei îi poți vedea umbra ce se deplasează iute pe fundul stîncos, pe cîmpul haotic de ruine înghițite de ape. Vîntul iodat face să fluture voalul verde ce-i înconjoară pălăria și i-l lipește de față. Îl dă într-o parte cu mîna. Vîntul i-l lipește din nou împreună cu o șuviță de păr. Mult în față rochia deschisă la culoare a fetiței aleargă pe drumul din vîrful falezei care coboară într-o declivitate, precedînd cele două umbrele care se leagănă în sensuri contrare ca niște flori. Nu sînt maci pe faleză. Îi aude vocea. Se des-

prinde de barieră și vine spre ea, negru pe negru, precedat de pata roșie a trabucului ce pare suspendată în noapte. Își aude ca venită din altă parte propria voce care spune într-o suflare te rog nu n-am venit decît ca să-ți spun că Trebuie să mă întorc sînt nevoită să nu se simte prea bine nu nu-i bolnavă vreau să spun e din cauza mării întotdeauna are efectul ăsta asupra ei surescitată toți copiii iodul nu vreau să se trezească singură pe întuneric nu te rog n-am venit decît pentru că ți-am promis numai ca să-ți spun că Nu mă a. Orăcăitul broaștelor e mai puternic decît țîrîitul greierilor. Spune nu știu ce are voalul ăsta. Rîde nervos. Spune te rog uită-te se întorc spre noi ne aș. Strigă Venim venim! Inima îi bate să-i spargă pieptul. Așezat direct pe lespezi, cu spatele sprijinit de perete, picioarele desfăcute și pe jumătate îndoite, servantul examinează încărcătoarele pe care le-a scos din molozul provenit din tavan. Unele au fost lovite și s-au deformat. Le scoate cartușele recuperabile, cu care umple încărcătoarele golite. Le completează luînd din grămada de cartușe aflate talmeș-balmeș între picioare, înconjurat de mici cutii de carton cenușiu rupte. Rostogolindu-se într-un arc de cerc, cîteva cartușe s-au împrăștiat ici și colo. Fără să se ridice, le atinge cu piciorul și le trage spre el. Duliile lucesc în umbră cu reflexe arămii. Vîră unul cîte unul cartușele în deschizătura de la baza încărcătorului. De fiecare dată rezistența arcului pe care-l comprimă crește și trebuie să apese puternic cu degetul mare. Slujindu-se de patul armei ca de o mătură, încărcătorul

împinge de bine de rău bucățile mai mari de moloz lîngă perete. Se oprește să se uite la reproducerea prinsă cu o pioneză între fereastră și bufetul care are o ușă pe jumătate smulsă ce atîrnă pieziș. Pe hîrtia catifelată și verzuie pe care e lipită poza mai pot fi încă deslușite, în partea de sus, literele, pe vremuri aurite, imprimate în relief, ce alcătuiesc cuvîntul ILUSTRAȚIA. Sub stîncile violete împrejmuite de spumă și izbite de valuri cu reflexe verzui, trandafirii ori de culoarea bronzului, silabisește rar legenda : Claude Monet — EFECT DE SEARĂ. Se aud țipetele răgușite ale pescărușilor care zboară în cercuri, urcă și coboară fără să înainteze printre stropii de apă. Desprins de pe perete de o placă de tencuială, calendarul a căzut pe jos. Femeile ce se plimbă cu umbrele de culoarea florilor și se zbenguie pe coasta însorită a dealului sînt pe jumătate îngropate sub moloz. Mai apar din loc în loc numele unor sărbători tipărite cu capitelușe roșii : Miercurea mare, Floriile, Ziua pătimirii domnului, Ziua morților, Ziua victoriei. După ce a terminat de umplut încărcătoarele, servantul își freacă bodogănind degetul mare. Vocea sa cu accente de mahala continuă un soi de monolog neîntrerupt, pe un ton monocord de care nu se desparte cu greu decît în anumite clipe, înălțîndu-se, furioasă, pentru a scădea apoi, mormăitoare, ca și cum ar vorbi nu pentru ceilalți ci mai mult pentru el. În tăcerea din încăperea ce se întuneca treptat, pare, cu repetarea monotonă a înjurăturilor, cu turbarea ei neputincioasă, cu exploziile ei

scurte, ceva crepuscular, ireal ca și cum, împreună cu sporadicul cîntec al păsării de afară, ar face și mai perceptibile tăcerea, penumbra în care se îngroașă între cei patru pereți și tavanul sfîrtecat încăpățînata putoare specifică dezastrelor, cu o consistență s-ar putea spune palpabilă, cenușie.

DIVERTISMENT I

... ȘI TOATE ASTEA pentru ce te-ntreb poți să-mi zici n-avem decît s-așteptăm ca și cealaltă jumătate de tavan să ne cădă-n cap și după aia pereții acoperișu' și noi toți dedesubt de profundis amen așa măcar am scăpa de toate uneori îmi zic c-a avut noroc Mimile c-a dat ortu' popii din prima zi nici n-a avut vreme să priceapă ce i se-ntîmplă o adevărată fericire ce mai mai multă durere decît frică cum se zice căci acum lumea-i pe dos și jegosu' ăla care vine să urle la noi cine a tras cine a tras făcea ieri în pantaloni cînd nenorociții ăia s-au pus să tragă în noi de pe drum și să mi-l fi văzut atunci tulește-o cu coatele pe lîngă corp și nici măcar să se uite-n urmă să vadă dacă vin porcii ăia după el nu i se mai vedea decît curu' atît își dorea să intre-n pămînt undeva direcția pădurice răgea ce să-ți zic un rahat de pădurice le e de ajuns să repereze una că se și reped să-și sloboade parșivele lor de bombe ia te uită o pădurice trebuie să-și zică pilotu' nu există să nu mișune de-o droaie de idioți și hop apasă pe pîrghie sau pe buton de un-să știu eu cum le lansează o fericire nu-altceva ce-am mai înghițit doamne o treime din pluton dintr-o suflare Vîîîjjj buuum bravo în sănătatea voastră fir-ar să fie de-ar fi plătiți el și cu ai lui să ne fac-arșice

și zău că n-ar trebui să-și dea mai multă osteneală și-acum ce dracu' mai așteptăm aici ca niște boi cuminți ca niște sfinți pîn-ce s-o mai găsi unu' să vină-n plimbare pe deasupra noastră și să-i zică camaradului tiii ! un sat ochește așadar mătăluță satu' ăla de colo cu bîzdîgania aia de baricadă trebuie să fie plin de nătărăi apasă pe o chestie buuum și ne-ntoarcem dup-aia să ne luăm aperitivul că după mine așa se vor petrece lucrurile nu mai tîrziu decît peste puțin sau dacă nu ne vor sătura cu-o ploaie de 77 ca ăla de-a căzut adineaori ce-ț-închipui c-a căzut așa din întîmplare că-n loc să tragă de lanțu' de la closet tipu' a tras de sfoara de la obuzier n-ai auzit încă de reglarea tirului nu m-aș mira să fim acum chiar în azimut nu m-aș mira să-și fi instalat deja unu-n pădurice și nu vezi nimic din pricina boschetilor iar tipii se uită la noi prin colimator și se țin cu mîinile de burtă de-atîta rîs în vreme ce tu-ți sugi persicile iar noi noi trebuie să rămînem aici să ne uităm la ei cum defilează ca la paișpe iulie un-crezi că se duceau flăcăii în tancurile lor cu bănci la baltă să prindă pește poate sau să-mpuște vrăbii cu tunu' doamne cînd s-a-ntîmplat am crezut că-mi esplodează toată baraca-n nas cu moloni, bîrne, țevărie, tablă și mai știu eu cu ce cum de n-am dat ortu' popii mă-ntreb și-acum da da era ora h fără un minut hai rînjește tîmpit cum te știu și cînd mă ridic și mă uit unde era Mimile nu mai rămăsese nimic din el doar un terci rămăsese din Mimile cu care cu trei secunde mai devreme mai vorbeam un piure o linguriță ți-ar fi fost de ajuns

ca să strîngi ce mai rămînea da ascultă ce zic am căzut în capcană ca șobolanii ăia tîmpiți o să crăpăm o să crăpăm cu botu' căscat și picioarele-ntr-un lighean cu apă și muștar toți ăștia de aici și de data asta-i sfîrșitu' și-mputițitu-ăla cu mutră de constipat care-și scoate pentru prima oară nasu' de cînd e pe nasoale vine azi-dimineață să ne zică cine naiba m-a pricopsit c-o bandă de nespălați ca voi sînteți jegoși nebărbieriți sînteți așa și pe dincolo ai un strop de noroi pe pantalon v-au ruginit scărițele de la șa și ia priviți zăbalele astea și sula era fără un minut zic și sula mi-a ruginit ? că n-ai vreme nici să te ușurezi că de-abia apuci să-ți dai jos nădragii că și-ncepe să plouă cu foc în juru' tău de nu mai știi de unde vine de sus de jos mai mici mai mari mijlocii că au de toate slavă domnului cele mai nasoale sînt mortierele lor împuțite o n-am să le uit nu te teme și-apoi ce să dai afară că de cinci zile n-am mai văzut cazanu' pe roți și tot ce halim e mizeria asta de compot de caise ori de pere c-atît au mai lăsat omizile de pifani înainte de a o șterge ei ei n-au fost proști s-au cărăbănit de mult doar cît au golit cămările și p-aci ți-e drumu' cînd o să pun eu laba pe unu' din răhăcioșii ăia de bucătari cînd au venit ultima dată cu mizeria lor de camion făceau în pantaloni de frică și nu se gîndeau decît la cum să facă s-o șteargă c-o sută la oră doar dacă nu ne-au aruncat percolatoarele-n nas Hai hai mai repede striga poponaru' ăla de Dudule atît de prins era cu privitul cerului că nici nu se mai uita ce-ți

puneau în gamelă mai repede mai repede mai repede lua--l-ar naiba se pare că i-a pocnit una din bombele lor afurisite chiar în creștet pe cînd se-ntorceau bravo cel puțin aia n-a fost aruncată degeaba așa le trebuia dac-aș ști cine-i tipu' care-a nimerit așa de bine ținta m-aș duce să-l pup treabă de profesionist mă-nțelegi crucea de război cu palme iată ce i-aș da tipului întreaga echipă de popotari tocată mărunt mărunt așa dintr-o dată pateu Parmentier ca niște torțe serviți fierbinți lua-i-ar dracu' de-n-vîrtiți stăteau cu burta la soare și-nfulecau la zece kilometri în spatele frontului în vreme ce noi aici o facem pe măscăricii pe mîrțoagele noastre dacă-mi pare rău de ceva e că n-au crăpat și toate gloabele că pe jos tot mai poți să scapi întreg cînd s-arată una din bestiile ălea de avioane uruitoare nu ai decît să te arunci în șanț sau într-un tufiș și nevăzut necunoscut tipu' se duce să-și arunce tona de rahat mai încolo da' ce te faci cu-o dîrloagă care ți se ridică popîndău pe picioarele din spate și se pune să ragă hiha ca un măgar de îndată ce-ncep esploziile și tu agățat de frîu zbătîndu-te ca un circar fără să mai pui la socoteală că ca să te faci reperat cu ursu' tău în mijlocul drumului nimic nu-i mai bun și să nu mai vorbim de cînd te plimbi proțăpit pe ea cu toate fieroaicele alea ambulante sabia masca de gaze pușcociu' scările potcoavele dobitocului ești ca o sobă Vesta băieți în eventualitatea că nu m-ați văzut eu sînt diling-diling trageți primii domnilor englezi un voluntar ziceau tipii să meargă să vadă dacă-s în sat ce-am înnebunit uite sula

voluntar ce credeau du-te tu dacă vrei diling-diling soba Vesta uite că iar începe ca deunăzi pe deal la 'podu' de cale ferată domle locotenent zic priviți-i pe ăia din a treia cum au luat-o la sănătoasa flăcăii de-a ce vă jucați turnați un vestern sau ce naiba și fumul răspîndit de rahaturile alea de bombe cenușii de jur-mprejurul tău da îmi zice da' n-am primit nici un ordin ordinu-i să păzim căile de acces să nu rămînă de-ai noștri izolați îi ieșise un porumbel pe gură că izolați erau unii și-ncă cum căci unde nu-mi apare imediat tîmpitu' ăla de motociclist zbierînd în gura mare cum tot aici sînteți ar fi trebuit să vă repliați de-un ceas colonelu' credea că sula colonelu' și nu-i esclus ca ș-acuma să ne caute un alt tîmpit de motociclist și iarăși chestia cu păduricea numa' că ăsta am impresia c-a luat-o-n direcția greșită doar de n-o fi vreo șmecherie la mijloc ce le-a trăsnit prin cap ca să ne facă să facem stînga-mprejur și să-naintăm trebuie să recunoaștem că de cînd ne tot retragem ar fi trebuit să se schimbe ceva dar cum naiba o s-ajungem la pădure poți să-mi spui cu bîzdîgania aia de baricadă pe care primu' lor tanc ce va veni nu trebuie decît să-i dea una zdravăn ca s-o facă surcele boieri vom fi nu altceva nu vă-nghesuiți la pîrleaz mereu înainte cel mai curajos învinge asta-i deviza regimentului întîi femeile și copiii și unde-i a cincea divizie despre care ni se împuie urechile de patru zile c-o să vină c-a sosit că să mai rezistăm un ceas o jumătate de ceas cinci minute și-i vom vedea apărînd făloși cu fanfara-n frunte povești îți închipui ce se mai grăbesc

să vină să ne scoată din rahatu' ăsta și trebuie să recunoaștem că proști ar fi și mai și decît noi dac-așa ceva-i cu putință că ce treabă au ei cu harababura asta zi și tu de ce să vină să-și dea mațele afară pentru fundu' nostru nu-i greu de ghicit unde erau tuciuriii cînd noi cădeam ca muștele să-ți zic eu nu mai departe decît aici pricepi n-ai decît să te gîndești la curățenia pe care-au făcut-o a mai rămas ceva prin bufete și dulapuri am controlat eu peste tot n-avea grijă prafu' de pe tobă doar porcăria asta de compot de persici și prăpăditele alea de găini două la număr pe care le-au găsit fără-ndoială prea slăbănoage sau poate că Mahomed nu le dă voie o fi ca cu carnea de porc și trabucele băga-le-aș că mi-e gura ca dup-un incendiu măgarii așa că toată nădejdea-n divizia a cincea vorbe goale minciuni baliverne se zice că generalu' și-a lepădat potcoavele o canalie mai puțin ca Dudule numai că dacă nu mai avem general nu mai avem de la cine primi ordine și dacă n-avem de la cine primi ordine ce mă-sa mai facem aici poți să-mi spui cine are dreptul să ne silească să rămînem aici cine își ia dreptu' să mă silească să crap dacă generalu' s-a dus și nu mai poate da ordine de ce s-ascult de unu' care dă ordine așa ordine pe care nu le-a primit de la nimeni crezi c-o să mă las pilăfit ca un tablagiu să se fălească cu-o tinichea în piept eu să dau mîncare la viermi iar el să se-mpăuneze în fața a ce-a mai rămas din regiment trei schilozi ș-un șontorog cu cît vor fi mai puțini cu-atît va fi cinstea mai mare îl și văd cu mustățile căcănite stil Franța stră-

moșească și cizmele ca oglinda în numele Băședintelui Republicacatului vă decernez crucea de război cea de boi e pentru noi că boi ce vrei să faci cu efemul tău împotriva bîzdîganiilor lor treizecișișaptele-l avem din ziua cu tranșeea de cale ferată căci de data aia nu mai era direcția pădurice ci direcția tranșee dar ghinion mica tranșee avea o adîncime de doar treizeci de metri drace cînd am văzut șinele acolo jos de tot ziceai că ești la etaju' șase cu vedere splendidă spre caldarîm precum slujnicuța cu necazuri de-amor și plin de curaj aruncă-te deșteptule pun-te la galop spre locuri mai primitoare și asta fără s-o ia care-ncotro și gloanțele care plouau tot ca-ntr-un vestern numai că găsește-mi cauboiul care să-ndrăznească să facă asta la cinema fără trucaj te rog să mi-l arăți măiculiță cădea cu fier și cădea cădea cădea de nu mai vedeam sfîrșitul dacă scăpam iau pe loc un bilet pînă la Haliud și moftangiii lor de cascadori să se păzească ce-am făcut eu atunci a fost de ochii frumoși ai spectatorilor dar dacă-mi dau cît cer eu le voi arăta cam ce trebuie să facă dacă vei povesti asta mai tîrziu nepoților nu te vor crede în ruptu' capului și vor avea dreptate căci e de neînchipuit oricum nu-ți fă probleme pentru simplu' motiv că nu vei mai fi pe lume ca să le povestești căci înainte de-a se face mîine nu vei mai fi bun decît să îngrași florile și eu asișderea așa că ce rost mai are da' mai avem mult de-așteptat pîn' ne-or face una cu pămîntu', o să-nnebunim paștele mă-sii de treabă n-avem nici măcar un treișapte nimic în afară de trei efemuri prăpădite tot niște

pușcoace niște nenorociți ăia din 37 nu-s de găsit niciodată cînd îi cauți te-ntrebi la ce slujeau învîrtiți pe care nici nu-i vedeai pe la escadron și cînd au catadicsit s-apară cu pistoalele lor cu dopuri antitanc ce ne-a fost dat să mai vedem ce ne-a fost dat să mai vedem au oprit măcar vreunul din tancurile alea împuțite sau măcar vreo automitralieră niște nătăfleți ce nu erau în stare a fost să se lase călcați de șenile gata s-au evaporat oamenii s-a evaporat și tunul să fi văzut bulibășeală trebuie să mărturisesc că să cobori zece etaje fără scară cavalcadă vestern cu drăcovenia aia după ei nu era ușor de-acord drept în moalele capului i-a pocnit caii brancardele afetul chesonu' un adevărat pateu de ciocîrlie juma-juma un tip un cal un tip un cal un tip făr-a mai pune la socoteală fieroaicele să-l fi auzit răgind pe ăla cu picioarele sub țeava tunului așa tăticule strig-o pe mămica iartă-mă n-ai să mă crezi da-s grăbit trebuie să prind trenu, uite sîntem pe linia de tren numai că ca roți nu-mi aveam decît picioarele și zbughește-o pe balast sărmanu' de mine cu tot echipamentu' ținută specială de maraton cum nu se poate mai practică pentru alergat zece kile de tinichele curele cartușiere pușcoi bretele încrucișate ca să-ți lase frumos pieptu' liber important în cursa de demifond este să știi să-ți reglezi respirația toată lumea știe asta și Pfffuuu și Pfffuuuit și Pfffuuu și ce mai trăgeau în noi și ce trebuie să se mai fi hlizit tipii să ne-mpuște așa ca la moși la baraca de tir și acum spune spune bostan sec ce ești spune ce-ți închipui că poți să faci cu prăpă-

ditu' tău de efem ce-ți închipui c-or să facă ei cînd or să vadă bîzdîgania aia de baricadă cu lux de amănunte îți închipui poate că se vor da frumușel jos din tancu' lor de treizeci de tone ca s-o dea deoparte și să poți tu să-ți tragi rafală sula las' să-ți zic eu ce vor face că nu-i mare scofală mai întîi vor trage nu-ncape nici cea mai mică-ndoială și nu se vor zgîrci n-avea grijă cu bestiile ăstea nu le cunoști poate încă sistemul ? trag mai întîi și după aia se duc să viziteze livezile cu mitraliera iar ferestrele cu tunu' prima fereastră la comanda mea foc Vrrrum baaangbuum a doua fereastră foc Vrrruum Baaangbuum a treia fereastră da' la a treia fereastră cine-i ghici ! noi boule ! nu vei avea vreme nici să zici doamne-ajută că nu vei mai fi nimic altceva decît niște stropi de rahat și de grăsime răspîndiți pe peretele din fund cu scumpul tău de efem înfipt în centru ca o bucată de fier vechi se vede că n-ai văzut ce-a rămas din Mimile și-atunci ce rost are toate astea spune-mi te rog ce rost are toate astea sîntem încolțiți ca niște șobolani și asta nu-i decît așa o vorbă că nu există animal mai deștept pe lume ca șobolanul iar ei de mult ar fi făcut ce au și făcut de altfel și-ar fi șters-o din iadu' ăsta așa că nu sîntem nici măcar niște șobolani rahat asta sîntem nimic altceva decît rahat de imbecili rahat rahat rahat.

LECȚII DE CUVINTE ȘI LUCRURI

CEL MAI TÎNĂR dintre cei doi zidari ține perpendicular între degetele mîinii stîngi pe care le-a reunit într-o coroană oul tare pe care tocmai l-a curățat de coajă. Mușcă din el și imediat duce la gură cu mîna dreaptă o bucată de pîine din care mușcă de asemenea. În vreme ce mestecă mîna pune jos pîinea apoi ia o mică solniță cu care sărează ce a mai rămas din ou. Gălbenușul formează un disc perfect, ușor verzui pe margini. Se fărîmițează de fiecare dată sub acțiunea dinților, prezentînd o suprafață neregulată, în timp ce inelul alb cu o consistență elastică dimprejur e retezat fără nici o bavură. S-a scurs multă vreme de cînd ultimul tanc din coloana de vehicule ce defila a dispărut. Pe cerul de peruzea, deasupra norilor vaporoși și blonzi, sînt suspendate ca niște baloane medalii de aur puțin suprapuse. Drapelul roșu cu dungi galbene flutură molatec. Pe solul trandafiriu al pieții, micile siluete răspîndite ici și colo, eleganții plantatori, doamnele cu gesturi hieratice, merg în direcții diferite, se întîlnesc, își vorbesc și se salută, liniștiți și protocolari în aerul călduț al sfîrșitului de zi. Se pare într-adevăr că e seară căci umbrele pe care le aruncă pe sol sînt neclare. În ciuda climatului tropical, bărbații — inclusiv călărețul — poartă pe cap jobene și

sînt îmbrăcați cu haine închise pe care vesta albă pune o notă veselă. Poalele femeilor coboară pînă la pămînt. Din mulțimea aceasta risipită prin piață emană o atmosferă de degajare puțin afectată. Cîteva personaje duc poveri în echilibru pe cap. Fețele lor sînt negre. În partea de jos a imaginii se înfășoară și se desfășoară frunzele de acantă, palmele, volutele aurite ale căror curbe se lovesc între ele precum crestele valurilor tumultuoase încadrînd o scoică-piepten cu interiorul sidefiu pe care poți citi numele fabricantului și, cu litere groase roșii, cuvîntul HABANA. Cu excepția țipătului păsării și a orăcăitului broaștelor, nici un zgomot n-a venit să tulbure tăcerea de la căderea unicului obuz și vacarmul celor două rafale. Trăgătorul aspiră rar din trabucul și extremitatea neîndemînatic retezată, înmuiată în salivă, lipicioasă, de un cafeniu-închis. Fumul îi arde dureros limba și mucoasa palatului, uscate și iritate, ca și cum ar fi carne vie. Figura nr. 120 are legenda următoare : Bancuri de pietriș la poalele unei faleze. Valurile sînt figurate de tușe în formă de accente circumflexe foarte aplatizate și deschise amintind de șirurile de corturi aliniate și joase ale unei tabere militare. Ovaluri mici s-au acumulat în partea de jos a înaltului zid de calcar striat de benzi de culoare închisă, orizontale, ca straturile suprapuse ale unei felii din acele prăjituri în care alternează aluatul și umplutura. O cărare urmează creasta falezei mulîndu-i-se pe curbe, urcînd și coborînd, atingînd uneori chiar marginea. Cele trei umbrele cu nuanțe de flori ce se succed

în șir indian se ridică și coboară pe fundalul cerului. Efect de bună seamă al mersului, al căldurii ori al vîntului, sau poate din cu totul alte motive, fața tinerei femei care merge în urmă este acum foarte trandafirie. Repetă te rog te implor se vor întreba ce fa. Profitînd că drumul se lărgește, bărbatul trece brusc în față și se imobilizează, barîndu-i trecerea. Tînăra femeie se oprește și îl privește, cu ochii măriți, cu gura întredeschisă, buzele umede, cu o ușoară expresie de spaimă și de excitație amestecate pe fața ei delicată. Sub dantela ivorie pieptul i se ridică și coboară rapid. Sprijinit în baston bărbatul se preface că-i arată ceva în largul mării (velierul cu arborada înclinată ?) cu brațul a cărui mînă ține ziarul răsucit în formă de cilindru. Și tînărul zidar și-a pus între picioarele desfăcute și pe jumătate îndoite trei cărămizi, ale căror suprafețe vălurite nu se ating decît imperfect în așa fel încît edificiul e oarecum șubred. Fiecare cărămidă este pusă puțin pieziș peste cea de dedesubt iar ansamblul are aspectul unui început de scară în spirală. Pe cărămida de sus e întinsă o bucată de ziar rupt servind de față de masă pe care sînt rînduite o cutie de sardele, un pahar portocaliu de plastic și o bucată de pîine. Pe capacul cutiei e reprezentată o corabie cu trei catarge ale căror pînze se decupează pe cerul verde. Marea pe care înaintează este de un albastru metalic. Cutia are forma unui dreptunghi alungit cu unghiurile rotunjite. Din cînd în cînd trăgătorul aruncă o privire peste umăr în direcția patului unde e întins rănitul. Acestuia

i s-a dat jos casca și numai părul, apărat de bonetă, formează o pată închisă în grămada lipsită de contururi precise ce zace pe plapuma roșie, acoperită în mod uniform (față, veșminte, cartușiere, jambiere, încălțăminte) de același strat cenușiu de praf. Pare să-și fi pierdut cunoștința și să nu sufere, doar dacă nu cumva gemetele lui nu pot fi deosebite de slabul gîlgîit pe care-l face cînd respiră. Ridică uneori o mînă, cenușie și ea, ca și cum ar fi fost scufundată într-un sac cu făină murdară, cu unghiile late, pătrate și roase, tivite cu negru. Ai spune că întreaga mînă a fost sculptată într-o piatră moale și incoloră. Înainte de a-și fi putut termina gestul brațul recade. Cineva se apropie și întinde pe corp o pătură cafenie. Fața cenușie și încălțămintea prăfuită ce depășește cealaltă extremitate a acesteia par și mai albicioase. Pe măsură ce prima dintre femeile ieșite la plimbare se apropie de fetiță o fîșie subțire de un albastru mai închis decît al cerului apare deasupra pajiștii pe care pasc vacile și se mărește încetul cu încetul în spatele picioarelor pe care ciorapii portocalii stau bine întinși. Armonizîndu-se cu mișcările mersului pare să se înalțe în sacade, linia orizontului coborînd puțin la fiecare pas înainte de a-și reîncepe ascensiunea, ca și cum fîșia albastră care se lățește treptat ar fi trasă de cine știe ce mecanic care manipulează sfoara unui scripete. Ciorapii portocalii fac acum un contrast violent cu albastrul ultramarin. Succesiv, fusta, centura a cărei culoare pălește, bustul, zulufii blonzi zburliți de vînt sînt împresurați de uniformitatea unei culori nede-

finite, albastră în ansamblu dar în care, parcursă de privire, apar ca niște ape, ca niște zone cu forme molatec șerpuitoare, ca niște mari fluvii leneșe ce bat cînd în mov cînd în verde. In cele din urmă, cînd toți au ajuns aproape de fetiță, dominînd-o cu înălțimea lor, însăși pălăria de pai ajunge să fie înconjurată, montată ca piatra unui inel, de pînza pe care o descoperi în imensitatea ei, întinzîndu-se la dreapta și la stînga de la un capăt la celălalt al orizontului curbat, și culoarea ei e astfel pusă în valoare. La prima vedere pare tot atît de uniformă ca stratul de vopsea pe care-l întinzi pe un perete. Puțin cîte puțin, în afară de foarte încetele deplasări și infimele deformări ale zonelor lucitoare, privirea surprinde o succesiune de încrețituri paralele însuflețite de o mișcare continuă care fără să tulbure imensul calm al ansamblului întreține la suprafața acestuia o agitație permanentă, ca și cum ar fi înzestrat în același timp cu două proprietăți contrare, mișcarea și neclintirea. Fără sfîrșit, fără grabă dar și fără încetare, crețurile strîns apropiate par să țîșnească unul după celălalt din infinitul îndepărtat în care se îngrămădesc mase pale și vălurite cu nuanțe mai închise trandafirii. Capacul nu mai ține acum de marginile cutiei decît printr-un colț. Dîndu-și la iveală partea interioară cu reflexe de aramă galbenă, placa subțire de metal e răsucită pe cheie alcătuind un soi de cornet tivit la bază de spirala cenușie a sudurii dezlipite. Pe marginea cutiei numele producătorului sau al fabricii de conserve e scris cu litere de un roșu metalic înconjurate cu auriu

pe un fond verde. Au mai rămas două sardele în cutie. Corpurile lor triunghiulare și decapitate așezate în sensuri opuse lucesc cu o strălucire argintie sub stratul transparent de ulei galben. Tînărul zidar își strecoară lama cuțitului sub una din sardele pe care o ridică ținînd-o cu degetul mare și o așază pe bucata de pîine din mîna stîngă. Vîrful pătat cu ulei al degetului e trandafiriu ca somonul, contrastînd cu restul degetului și al mîinii a cărei piele e acoperită de un strat fin de praf, ca și cum ar fi îmbrăcată într-o mănușă. Fără a lăsa cuțitul pe care-l ține strîns de mîner cu celelalte degete îndoite, muncitorul își șterge partea cărnoasă a degetului cu ziarul rupt presărat deja cu pete cenușii. Mușcă din pîine și din sardeaua pe care o taie aproximativ în jumătate și mestecă alene. Sub dinți corpul sardelei s-a sfărîmat iar bucata ce a rămas pe pîine lasă să i se vadă carnea de un trandafiriu pal sub fina piele cu luciri metalice. În încăpere intră cineva și spune obuzul a nimerit drept în cai i-a rupt Libușăi tale un picior așa c-a trebuit s-o-mpușcăm o vei lua pe Marchiză i s-a și pus șaua. Trăgătorul întoarce capul și spune fir-ar a dracului de Marchiză da-i pitică de tot cum să pui pe ea chinga Libușăi se va răsuci șaua de cum voi pune picioru-n scară. N-are cumva careva o chingă prea lun. Vocea furioasă și plîngăreață a servantului spune de ce-ți faci griji fraierule Marchiza o chingă haida-de mai există și optimiști pe lume nu ți-a intrat încă-n capu' ăla sec că sîntem încolțiți ca niște șobolani ? nimeni nu va scăpa cu viață din

rahatu' ăsta nimeni. Încărcătorul strigă Mai du-te dracului ne mai calci mult pe nervi ? În vreme ce vorbește și continuînd să țină ziarul făcut sul ațintit spre velier bărbatul o privește pătimaș pe tînăra femeie ale cărei buze se mișcă fără a scoate totuși vreun sunet desenînd cuvintele doamne dumnezeule doamne dumnezeule, apoi spune foarte repede bine diseară da dar te rog uite întorc capul spre noi se îți promit. Își înalță bustul și strigă tare cu o voce limpede agitîndu-și mîna deasupra capului Venim venim ați văzut vaporul ? Vîntul dinspre mare îi lipește pieziș părul pe obrazul care e acum mascat ca de o voaletă. Printre firele mătăsoase i se văd strălucind ochii. Dă la o parte cu mîna o șuviță căzută peste gură și strigă din nou Venim venim ! apoi repede și cu un glas aproape neauzit spune diseară îți promit după ce o culc La barieră lîngă Dar promite-mi că și Charles... Zidarul tînăr înmoaie bucățele de pîine în uleiul care îmbracă fundul cutiei goale de sardele. La urmă o ia și ținînd-o deasupra pîinii o apleacă pînă o răstoarnă complet. Uleiul se scurge mai întîi într-un firicel subțire, apoi strop cu strop. Miezul fărîmițat și dantelat, plin de excavații neregulate, de excrescențe, ca o spumă întărită, se colorează în galben. Înainte de a arunca undeva cutia, șterge meticulos uleiul rămas prin colțuri cu o nouă bucată de pîine. Cînd termină, interiorul cutiei este perfect curat și lucitor. De departe, din direcția în care a dispărut de cîtva timp coloana ce defila, se fac brusc auzite zgomotele unei serii de explozii surde între care percepi lătrături de

mitralieră cu ritmuri diferite. În ciuda (din pricina ?) distanței, exploziile par să zguduie aerul puternic compresat și decompresat, ca și cum s-ar repercuta între zidurile unei case nelocuite ale cărei uși sînt izbite de vînt. Rafalele și exploziile se succed o vreme, alternează, se contopesc, reîncepînd apoi toate laolaltă, tăcînd pentru a face loc unor focuri izolate, ca un soi de dialog incoerent, încrîncenat și furios, brutal și poznaș. Vacarmul din depărtare continuă astfel cu alternanțe de confuzie, paroxism, bruște antracte. În cele din urmă, după două explozii mai puternice, tăcerea revine. Cei trei soldați continuă să ciulească urechea, dar nici un zgomot nu mai ajunge pînă la ei. Aud din nou cîntecul păsării. Nu fac nici o mișcare. După un timp se înalță vocea servantului. Spune domnii sînt serviți poftiți vă rog pînă nu se răcește mîncarea încă cîțiva amici care-și bronzează mațele. Ceilalți doi nu spun nimic. Ajunși în vîrful falezei își întrerup din nou plimbarea. Așezați în iarbă, admiră imensitatea imobilă și totodată în mișcare ce se întinde în fața lor. Bărbatul s-a așezat chiar pe buza falezei, cu picioarele adunate la piept și vîrful pantofilor în gol. Și-a pus bastonul jos și și-a deschis pe genunchi ziarul ale cărui colțuri sînt din cînd în cînd îndoite de vînt. Se face că citește dar, de fapt, nu parcurge distrat decît titlurile, lăsîndu-și adesea privirea să rătăcească dincolo de ziar. Jos de tot, ca din vîrful unei case cu mai multe etaje, poți vedea plaja de unde marea s-a retras lăsînd neacoperit un covor de pietriș a cărui culoare se modifică începînd de la o linie corespunzînd limitei

atinse de valurile fluxului, cel puțin cînd e vremea bună, ca în aceste zile. Chiar la poalele falezei pietrele alcătuiesc o fîșie albă, ca o îngrămădire de case mici, ca un lung cimitir de carcase și schelete concasate, aduse de furtună și albite de sare. Mai încolo se colorează în verde-închis, aproape negru (pe suprafața lor s-au fixat mușchi ori mici alge) în vreme ce devin mai puțin dese, dînd la iveală nisipul ud și brun în care sînt îngropate cîteva blocuri mai mari care, antrenate de greutate, s-au rostogolit la o distanță destul de mare. Din pricina valurilor solul s-a adîncit încetul cu încetul sub ele în așa fel încît nu mai ies decît pe jumătate din întinderea pe care marea a lăsat-o în urma sa, absolut goală și netedă, roșcată cu reflexe albăstrii, și în care sînt încastrate. Ochiuri de apă stătătoare lucesc ici și colo în osuarul de pietre înnegrite de alge. Cîteva siluete minuscule pierdute de această întindere înaintează încet de la unul la celălalt, oprindu-se, aplecîndu-se, zăbovind, scotocind prin anfractuozități în căutare de crabi ori de scoici. Tînăra femeie cu pălăria împodobită de o voaletă verde o strigă pe fetița care s-a apropiat prea mult de margine, dar bărbatul se întoarce și o liniștește, lipind copila de el și ținînd-o strîns cu mîna petrecută în jurul taliei. Cu cealaltă îi întinde pietricele pe care ea le aruncă în gol cu gesturi neîndemînatice aplecîndu-se să urmărească din priviri căderea pietrelor ce se rostogolesc și ricoșează pe porțiunile ieșite în relief ale falezei. Muncitorul în vîrstă a dărîmat aproximativ jumătate din perete și pentru a-și

continua treaba e nevoie să mute schela. Coboară lăsîndu-se mai întîi pe vine pe scîndura pe care, sprijinindu-se într-una din mîini, care formează cu spatele un unghi ascuțit, se așază cu picioarele spînzurînd în gol, apoi se lasă să alunece pe pardoseală. Se dă după aceea cîțiva pași înapoi aruncînd priviri estimative în direcția zidului, a schelei sale și a celei pe care e cocoțat tovarășul său, chiar lîngă perete. În vremea aceasta își scoate din buzunar punga de tutun făcută dintr-un cauciuc roșiatic și un carnet cu hîrtie de țigări. Coperta acestuia e azurie. Intrigat fără îndoială de tăcerea prelungită, zidarul cel tînăr se oprește din ciocănit, se întoarce, continuînd să țină barosul într-o mînă, și întreabă s-a-ntîmplat ceva ? Muncitorul în vîrstă își trece limba peste marginea hîrtiei țigării pe care și-a confecționat-o și în vreme ce își caută prin buzunare bricheta explică tînărului că se vor împiedica unul pe celălalt. Țigara neaprinsă ținută între buze se mișcă în jos și în sus la fiecare cuvînt rostit. Cum stă cu spatele la geam, flacăra brichetei pe care o aprinde între două fraze îi luminează pentru o clipă fața obosită și flască, sprîncenele stufoase albite de praf și ochii lăcrimoși a căror conjunctivă e iritată și înroșită de același praf, ca a ochilor de iepure. Imitîndu-l, și cu o serie de gesturi identice (ghemuire, mîna proptită, bustul ușor înclinat într-o parte, bazinul pivotînd, picioarele pe jumătate strînse apoi întinse în timp ce șalele alunecă pe marginea scîndurii), tînărul sare și el jos de pe schelă și contemplă cu celălalt muncitor peretele despărțitor pre-

cum și zidul perpendicular pe acesta. Muncitorul în vîrstă își întovărășește spusele cu clătinări din cap, desemnînd cu bărbia obiectele succesive despre care vorbește. Norul de praf în suspensie ce umple încăperea se lasă încet. În tăcerea care s-a instalat ți se pare că auzi mici zgomote, trosnituri, ca și cum un animal mic și nevăzut, vreun șoarece ori vreun alt rozător, și-ar continua munca de demolare întreruptă, sau ca și cum casa zguduită de lovituri ar continua să se umple de la sine de crăpături, tasîndu-se în căutarea unor noi puncte de sprijin ori a unui nou echilibru. Neîntrerupîndu-se din vorbit, zidarul cel tînăr își linge între două fraze articulația julită a degetul mare pe care-l răsucește spre lumină pentru a-l examina. Cele două voci calme alternează și-și răspund uneori după lungi intervale de tăcere ca și cum problema care se pune ar cere să fie bine chibzuită, doar dacă nu cumva printr-o înțelegere tacită cei doi muncitori nu profită de ocazie pentru a se odihni puțin. Servantul stivuiește încărcătoarele umplute în fața căminului. Încăperea e una din acele odăi de zi pe care le întîlnești în casele țărănești, bucătărie și sufragerie totodată, prevăzute cu un fel de nișă adăpostind patul în care deslușești uneori fața mumificată a unui străbunic neputincios și friguros instalat (ori mai degrabă rînduit) acolo pentru mai multă comoditate împreună cu lada din care puișorii de la ultimul clocit se răspîndesc care încotro pe pardoseală. Servantul își aprinde bricheta la a cărei flacără examinează, intrigat, placa de fontă înnegrită de funingine aflată în spa-

tele căminului. Silabisește rar cuvîntul FRÜ-LING, ieșit în relitate și tăiat în două de personajul ce împodobește placa, neclar sub grosul strat de funingine prin care deslușești totuși o femeie în rochie lungă, bufantă, într-un decor ale cărui elemente (balustradă, terasă, pasăre) amintesc o grădină ori un parc. Continuînd să stea pe vine, întoarce capul și spune FRÜ-LING ce înseamnă FRÜ-LING ? Trăgătorul spune ce ? servantul repetă FRÜ-LING fî rî u două puncte lî i nî gî. Trăgătorul spune primăvară. Servantul spune ia te uită primăvară în ce limbă ? Trăgătorul spune în germană. Servantul spune aha înseamnă că aici au stat niște nemți. Între servant și încărcător începe o discuție privitoare la istoria și geografia ținutului. Nu prea convins de explicațiile celuilalt servantul spune da' atunci cu ce drept ne aflăm noi aici ce dracu' căutăm în nenorocitu' ăsta de sat ca boii de ce n-o ștergem ce am eu cu satu' ăsta ș-apoi dac-a fost a' lor de ce să-mi risc eu pielea pentru ceva ce nici măcar nu-i al nostru ei drăcia dracului. După primul său răspuns trăgătorul s-a dezinteresat de discuție și nu mai ascultă. 1. PIETRE FOLOSITE LA CONSTRUIREA UNEI CASE. — Dacă examinăm în amănunt din ce se face o casă, putem să vedem mai întîi care sînt felurile de *piatră* folosite la construirea ei. Privindu-i exteriorul, vedem cu ușurință că zidurile sînt făcute, de exemplu, din *blocuri de piatră* sau din cărămidă. Adesea casa e construită în întregime din ambele feluri de materiale : fațada e din blocuri de piatră iar celelalte ziduri din cărămidă. Blocu-

rile sînt extrase dintr-o rocă exploatată în cariere și care poate fi tăiată destul de ușor ; sînt tăiate bucăți mari pentru a fi așezate unele peste celelalte și a face astfel zidurile. Cărămizile au fost fabricate din *argilă* arsă în cuptoare. Argila este o rocă moale care poate fi zgîriată cu unghia și care în amestec cu apa dă o pastă. Dar care blocurile de piatră și cărămizile care alcătuiesc un zid sînt doar puse unul peste celălalt ? Nu. Din locul unde se găsesc femeile nu pot vedea plaja. Deasupra falezei apar uneori pescăruși ce se înalță încet în văzduh, fără nici cea mai mică bătaie din aripi, rămîn o clipă suspendați și neclintiți, după care se lasă să alunece pe o parte și dispar, înlocuiți de alții. Vasul din care nu deslușeai adineaori decît pînzele pe întinderea lucitoare s-a apropiat acum și, deși încă depărtat, poți să-i distingi coca și, uneori, strălucirea albă a spumei ce țîșnește de sub etravă. Foarte departe, la orizont, este așezat un vapor, un cargou fără îndoială căci nu pot fi deslușite decît cele trei mase alcătuite de teuga din față, teuga din spate și, la mijloc, duneta, parcă desprinse una de cealaltă, ca acele insecte al căror torace nu e legat de abdomen decît printr-un inel subțire ca ața. E nemișcat. La distanța aceasta e cu neputință să deosebești prora de pupa. Se află puțin în stînga celui mai înalt dintre vîrfurile lanțului de nori cu umbre trandafirii îngrămădiți dincolo de orizont. Micul velier își urmează drumul rectiliniu, ușor piezis, îndreptîndu-se fără îndoială spre un port aflat în stînga. Fixat ca în ace cam pe la jumătatea înălțimii lateî fîșii de un

albastru-verzui ce-l impresoară, se găsește încă foarte în dreapta. Precum marea în care pare fixat, are aerul de a fi înzestrat cu mobilitate și totodată nemișcare, deplasîndu-se cu o încetineală extremă (totuși, dacă privirea îl părăsește pentru cîteva clipe nu-l mai regăsește în același punct, deși continuă să pară nemișcat, în așa fel încît ai zice că înaintează printr-o serie de translații rapide, fulgerătoare chiar, profitînd de momentele de neatenție) în spațiul gol dintre grupul alcătuit din bărbatul care ține copila strîns lipită de ei și vaca aceea care s-a apropiat în liniște, decupîndu-se acum în picioare și din profil pe cerul vaporos și fîșia mai întunecată pe care o constituie marea, complet neclintită și ea cu excepția fălcilor care sînt însuflețite în permanență de o mișcare de du-te-vino pe orizontală în vreme ce dispar puțin cîte puțin smocurile de iarbă ce depășesc colțurile buzelor. Pe cînd își încheie fraza, zidarul cel tînăr se îndreaptă spre tașca abandonată pe jos lîngă perete în celălalt capăt al încăperii și se lasă pe vine pentru a scoate din ea o sticlă înaltă făcută dintr-o substanță granuloasă și opacă. Sticla e pe jumătate plină cu un lichid cu aspect de lămîie pe care se detașează eticheta ovală cu margine azurie pe care e scris, de-a lungul curburii, cuvîntul ORANGINA. În interiorul ovalului e reprezentată o femeie în picioare, cu bustul cambrat, ale cărei poale lasă să se vadă tocurile înalte. E pe trei-sferturi întoarsă spre spectatorul pe care-l privește, are în păr un pieptene uriaș, mîinile îi sînt încrucișate pe piept, în timp ce cu degetele mîinii stîngi, sprijinite pe

brațul drept, ține o portocală a cărei culoare de foc se detașează pe fondul negru al șalului. Muncitorul deschide capsula de porțelan înconjurată de o garnitură de cauciuc roșiatic și fixată cu un sistem de blocare cu basculă. Continuînd să stea pe vine, bea cîteva înghițituri direct din sticlă. Cînd se întoarce, partea umedă a buzelor apare liliachie în mijlocul măștii de cretă. Dar oare blocurile de piatră și cărămizile care alcătuiesc zidul sînt doar puse una peste cealaltă ? Nu, căci zidurile nu ar fi solide iar vîntul și apa ar putea să treacă prin ele. Între pietre și cărămizi, ca să fie bine legate împreună, s-a pus *mortar*. În momentul în care e aplicat între pietre, mortarul este o pastă moale făcută prin amestecarea apei cu *nisip* și *var*. După ce această pastă a fost pusă între două blocuri de piatră sau între două cărămizi ea se întărește foarte repede ; blocurile sînt fixate de mortar și zidul este foarte solid. Unde pot fi găsite nisipul și varul folosite la fabricarea mortarului ? Nisipul a fost scos dintr-o carieră sau luat de pe malul unui rîu. Varul se fabrică prin încălzirea unei pietre numite *piatră de var*. În sfîrșit, zidurile caselor sînt pe dinăuntru acoperite cu *tencuială*. Tencuiala se obține prin arderea în cuptoare a altor pietre, numite *ghips*. Trăgătorul lasă cartea și contemplă peisajul ce continuă să fie gol, pajiștile, podul, automobilul părăsit, drumeagul semănat cu epave și pe care umbrele se tîrăsc cu încetineală. Cea a păduricii a atins acum baricada și, la stînga, poalele dealului. Tînăra femeie, pe jumătate lungită, cu fața adăpostită de soare sub umbrelă, răspunde gîndindu-se la altceva (uneori cu o mică întîrziere, neliniștită brusc de tăcerea celorlalți) cuvintelor rostite de celelalte două femei. Urmărește cu privirea zborul preocupat al unui bondar. Chiar la nivelul solului se află mici flori galbene. Sînt și aici cîteva sipici. Coleretele lor delicat dantelate și plisate presară un mov pal pe fondul de peruzea al mării. Din poziția în care se află (sprijinită doar într-un cot) femeia vede legănîndu-se molatec înaltele umbrele deasupra lanțului de nori văluriți ce se confundă aproape cu cerul. Bondarul zboară de la una la cealaltă neașezîndu-se decît o clipă. Străbate de cîteva ori în cele două sensuri intervalul ce le separă, încrucișîndu-se cu ori depășind velierul ce se grăbește în rama alcătuită de lujeri ușor înclinați. Corpul păros și pătrățos este brun-portocaliu, striat cu negru. Vaca nu figurează în tablou. Marginea plină de iarbă a falezei, bărbatul, fetița, cargoul așezat departe pe linia orizontului (și care pare să fi profitat și el de o clipă de neatenție pentru a se muta — ca și cum o mînă uriașă l-ar fi luat și l-ar fi depus mai încolo — chiar la poalele celui mai mare dintre cumulusi, în vreme ce micul velier se află acum în dreptul său, cele două nave găsindu-se în acest moment exact una sub cealaltă par să se scalde într-un același strat de pastă albastru-cenușie, transparentă și cu reflexe sidefii pe care pictorul l-ar fi întins pe întreaga suprafață a pînzei cu mici modulații, mulțumindu-se să indice prin cîteva pete sumare pălăria copilei (al cărei galben, diluat în albastru, capătă o nuanță citron),

panglica galben-aurie ce flutură în vînt și ciorapii portocalii. Singura notă intensă este dată de haina neagră de alpaca a bărbatului așezat pe buza prăpastiei. Cu toate acestea, în jurul picioarelor gracile, artistul a înviorat culoarea pentru a pune în evidență culoarea violentă a ciorapilor. Încărcătorul silabisește titlul reproducerii fixate cu o pioneză în perete printre macii uriași : PE FALEZĂ. Se ridică și spune Boudin *, ce nume mai au unii te-ntrebi unde le găsesc fapt e c-aș mînca și eu o bucată. Trăgătorul întoarce capul spre el, îl privește fără să înțeleagă și spune o bucată de ce ? De cîrnat tobă umflată ce ești, spune încărcătorul. Nici măcar nu rîde, traversează încăperea și rămîne în picioare lîngă masa pe care e instalat pușcașul-mitralior. Contemplă o vreme în tăcere împreună cu trăgătorul înaintarea înceată a umbrelor pe peisajul liniștit. La urmă spune cu voce joasă ca să nu fie auzit de servant vacarmul de-adineaori cei de la a opta crezi că l-au că că noi..., apoi vocea îl lasă, se stinge, iar el închide gura, privește fix pădurea, coasta, pajiștile și cîmpurile blînd vălurite în depărtare sub norii suspendați. Trăgătorul tace și el. Inima îi bate cu putere în piept. Sub ea, pe verticală aproape, privește fără să le vadă mustățile de spumă ce țîșnesc de o parte și de cealaltă a etravei vasului de pescuit de fiecare dată cînd acesta recade în ușoara hulă. Pescarii sînt prinși cu spălarea năvoadelor înainte de a le pune la locul lor. Aplecat peste

* *Boudin* (fr.) = cîrnat (n. trad.).

parapet, unul dintre ei le scutură în apă, răsucite precum niște cîrnați, iar ele se leagănă ca niște mari șerpi cafenii. În vremea aceasta, un alt pescar le trage la el pe cele scuturate și le răsucește colac pe punte. Vasul e atît de aproape de poalele falezei încît pot fi deslușite discurile de plută cu dungi cafenii despărțite de intervale egale dar care pe grămadă oarecum cilindrică se găsesc uneori adunate cîte două-trei la un loc și apoi separate de un gol. În coșuri sînt îndesați pești (sardele ?) ale căror corpuri învălmășite lucesc ca argintul. Spune nă mă privi te rog așa că mergem ne N-ai auzit pe ce ton m-a întrebat dacă nu mi-a scris Charles o doamne dumnezeule te Da venim venim! Își flutură din nou mîna. Poate să-i simtă mirosul de trabuc, de frunză de tutun, aude orăcăitul asurzitor al broaștelor din baltă, se gîndește cum oare niște ființe așa de mici le poate vedea pielea delicată, verde și subțire, a gîtului umflîndu-se dedesubtul uriașei lor guri își simte mîna cuprinsă de a lui. Linia unduită a dealurilor cu ghemotoacele de copaci și de garduri vii se decupează în negru pe cerul brun-roșiatic pe care lucesc doar cîteva stele. Își ia mîna de pe barieră, o simte pe a lui așezîndu-i-se pe umăr, broaștele au vocea neagră. Trăgătorul mai poate descifra cu ușurință titlul paragrafului tipărit cu caractere negre dar e silit să se apropie de fereastră pentru a citi textul cu litere obișnuite : Nu am vorbit pînă acum decît despre acțiunea apelor continentale asupra rocilor și a terenurilor ; dar și apa mării acționează. Vîntul care suflă la suprafața mării

produce valuri, iar acestea se năpustesc uneori violent asupra țărmului. Marea începe să fărîmițeze atunci extremitățile continentelor, face să se prăbușească roci și terenuri, smulge stîncile cele mai dure și le rostogolește în apele ei. Ca și în cazul apelor continentale, rocile sînt distruse de mare cu o inegală rapiditate, în funcție de rezistența lor mai mare ori mai mică. Atunci cînd una și aceeași rocă are părți mai compacte și altele mai moi, primele, mai încet demolate de valuri, formează în mijlocul mării coloane și stîlpi. Astfel, la Étretat (fig. 111), la Dieppe etc., calcarul din care sînt alcătuite falezele chiar la malul mării are părți foarte friabile și altele mai solide. Primele se prăbușesc mai repede și vedem formîndu-se în felul acesta pe malul mării imense arcade de stîncă susținute de porțiunile mai rezistente care alcătuiesc stîlpii. În primul plan al imaginii liniile care figurează marea sînt din ce în ce mai spațiate și totodată mai pline, lăsînd între ele pe alocuri goluri albe, prelungi, cu mici umflături, ca niște rulouri de spumă. În interiorul fiecărui val, pietrele de pe fund par să se înalțe în apa transparentă, precum un covor pe care îl faci sul, apoi creasta valului se sparge și pietrele reapar la locul lor pentru ca apoi să se înalțe din nou. Valuri micuțe vin să moară unul după altul pe țărm cu un zgomot răcoros. Ici și colo reflexe trandafirii par să joace pe apele de un verde pal. Servantul împinge cotul trăgătorului și spune Ei Charlot cu tine vorbesc auzi ți-ai găsit și tu cînd să citești ce carte-i ? Îi smulge cartea din mînă, îndreaptă paginile spre fereastră și citește titlul în caractere negre : 145. DISTRU-

GEREA COASTELOR DE CĂTRE VALURI. Spune haida-de și la ce pagină se vorbește de distrugerea unor boi ca noi ? Aruncă furios cartea. În vreme ce unul dintre zidari ține la înălțimea pieptului capetele scîndurilor pe care le ridică, celălalt, ghemuit dedesubt, se străduiește să tragă spre el una dintre grelele capre ale cărei picioare sînt uneori împiedicate de o grămadă de moloz, o cărămidă ori o piatră înțepenită pe care le înlătură cu mîna. La urmă se ridică, face semn celuilalt muncitor că poate lăsa povara și iese din încăpere pentru a se întoarce îndată împingînd o roabă de fier cu roata îmbrăcată în cauciuc. Pe roabă e pusă de-a curmezișul o lopată a cărei placă de fier e rotunjită și mîncată. Îi simte mustățile pe gît sub ureche îi simte buzele îi simte deodată limba umedă și aspră pe piele se înfioară îl împinge cu mîna a cărei palmă deschisă i-a pus-o pe piept, spune nu lasă-mă îți interzic nu, se cabrează sprijinită de barieră și-și dă capul pe spate. În întuneric apare ca un oval imprecis, albăstrui, ale cărui reliefuri nu sînt indicate decît de două pete închise la culoare ce marchează cavitățile ochilor și una mai mare în locul gurii. Își aruncă trabucul care cade pe una din pietrele drumului și o scurtă ploaie de scîntei se răspîndește în noapte. Prin voalul transparent cu care se luptă (sau cu care se joacă) fața ei netedă seamănă cu un porțelan delicat cu liniile estompate de o ceață de culoarea ierbii. Vîntul îi încurcă părul printre cutele voalului. Gura îi e trandafirie. De fiecare dată cînd vorbește i se zăresc dinții și uneori limba, trandafirie la rîndu-i și umedă. Cînd o sărută buzele strînse

se întredeschid încet-încet ca un fruct din care muşti. Îşi deschide gura şi din nou îşi dă capul pe spate întorcîndu-l repede de la dreapta la stînga repetînd nu ajunge te rog lasă-m. Lemnul barierei îi intră dureros în spate. O strînge în braţe şi îşi lipeşte buzele pe gîtul ei alb oferit. Poate să simtă bătaia unei vene. Zgomotul pe care îl face e şîşîşîşîşî... Poate să simtă că nu şi-a pus corsetul. Deasupra sa vede cele cîteva stele ce scînteiază pe cerul negru. Purtat de aripile desfăcute, uriaşe, pescăruşul (goelandul ?) se menţine perfect nemişcat în aer, suspendat deasupra golului ameţitor, puţin mai sus de culmea falezei, atît de aproape încît tînăra femeie ar putea să-l atingă cu umbrela. Abia dacă îşi restabileşte uneori echilibrul cu un uşor freamăt al aripilor sau cu o corectare a orientării penelor remigi, ori se lasă să alunece pe o parte, se reînalţă, după care îşi reia imponderabila nemişcare, singur capul cu ochi vigilenţi pivotînd cu mici sacade de cîteva grade într-o direcţie sau cealaltă. Ciocul încovoiat şi galben, penele imaculate, strălucitoare se decupează pe albastrul mai albăstrui al cerului în tăcuta frecare a aerului ce alunecă fulgerător pe corpul său cu contururile uşor umflate. Fără zgomot, fără sforţare, stă acolo, plin de viaţă şi orgoliu, sprijinit de neant, ca un fel de sfidare nu numai a legilor atracţiei dar şi a imposibilei împrejurări a imobilităţii şi mişcării, precum marea încremenită, cargoul de la orizont şi îngrămădirea trandafirie de nori ce se înghesuiesc în depărtare. Brusc, basculează pe verticală şi, purtat de vînt ca o frunză, cade şi dispare repede în dreapta. La orizont cargoul e acum

aşezat la dreapta sub muntele de nori cu umbre mov, dar tot nemişcat. S-ar putea totuşi să-şi fi micşorat puţin dimensiunile. Nimic nu mişcă nici acum în liniştitul şi ameninţătorul peisaj alcătuit de extremitatea pădurii, coastă, drum, podeţ şi pajiştile delimitate de tocul ferestrei. Aşezat pe masă cu picioarele spînzurînd în gol, trăgătorul întoarce spre lumina de afară cartea pe care a luat-o de pe jos. O răsfoieşte pînă găseşte pagina la care o gravură reprezintă o faleză cu striuri orizontale ce se afundă în mare desenînd o arcadă ogivală ca un arc-butant, ori ca şi cum s-ar sprijini într-un picior. Pe jumătate ascunsă de aceasta, se vede o stîncă ţuguiată, aproape tot atît de înaltă ca faleza şi parcă despărţită de ea, ca un turn, un far sau o santinelă. Pe marea calmă, figurată cu mici linii paralele, abia ondulate, se zăresc două pînze triunghiulare deschise la culoare, una în depărtare, şi, în primul plan, o barcă văzută din faţă (sau din spate, căci cerneala proastă ori poate semiîntunericul nu permit să desluşeşti prea bine) avînd de o parte şi de cealaltă lungi vîsle, una aproape orizontală, cealaltă uşor înclinată în sus. Franjuri de stropi luminoşi, diamantini, spînzură de capetele vîslelor de unde cad în mare. Pe flancul bombat al ambarcaţiunii se pot vedea linii ce urmăresc curbura bordajului şi se decupează în lumina aurie a soarelui pe vopseaua neagră. Marea este atît de liniştită încît ţi se pare că percepi zgomotul vîslelor ce se cufundă şi acela, mai slab, al picăturilor ce cad, mai multe dintr-odată, cînd se ridică în aer. Figura (111)

poartă următoarea legendă: Faleze formate prin acțiunea valurilor asupra coastelor. Gîfîie. Gura bărbatului îi sărută gîtul, buzele, tîmplele. Degetele lui se încurcă neîndemînatece în nasturii bluzei. Îi dă mîna deoparte. Îi mîngîie sînii prin pînză. Vocile negre ale broaștelor devin asurzitoare. Limba i se strecoară printre dinții ei și salivele li se amestecă. Nu reușește să-i descheie nasturii. Totul e negru. Deasupra ei nu vede decît fața fără formă, neagră. Mirosul negru al trabucului e mai pătrunzător decît acela al pajiștilor pline de rouă. Rîde cu un rîs crispat și-l împinge. El spune te rog te. Se face din nou auzit rîsul crispat. Cu bărbia ridicată, întinzînd astfel gîtul alb, își desface cameea ce închide gulerul. Bărbatul se apropie. Ea rîde iarăși nervos. Întinde palma stîngă, brațul continuînd o clipă să fie vertical, apoi, lăsîndu-și bărbia în piept, înfige cu grijă la locul său acul broșei cu camee. Prinsă acum doar de o parte a gulerului, acesta e făcut să atîrne de greutatea cameii, dezvelind începutul sînilor. Își ascunde fața în scobitura umărului bărbatului. Mîna acestuia pătrunde prin deschizătură. O vreme corpul îi freamătă sub rochie după care își scoate un sîn. Neîncetînd să-și strecoare limba în gura de care și-a lipit-o din nou pe a sa, bărbatul frămîntă globul călduț și umflat. Mărește și micșorează apăsarea degetelor sau atinge cu palma sfîrcul elastic. Se dă puțin înapoi. Ea își lasă din nou capul pe umărul lui. Continuînd s-o mîngîie, privește carnea lăptoasă cu contururi neprecise în noapte, pe care areola mare o însemnă cu o lună întunecată. Se

apleacă brusc și o ia în gură. Femeia lasă să-i scape un geamăt prelung și rămîn așa, ea ușor cambrată cu lemnul barierei intrîndu-i dureros în spate. Mîna îi rătăcește și se crispează în părul bărbatului în vreme ce respirația i se face din ce în ce mai zgomotoasă. De cînd în cînd din gura bărbatului iese un zgomot ud de supt. Grupul negru alcătuit de bărbat și de tînăra femeie nu e însuflețit decît de ușoare mișcări. Gesturile celor doi muncitori sînt din ce în ce mai încete. În tăcere auzi zgomotul metalic al lopeții izbind pardoseala și pe acelea surde ale bucăților de moloz aruncate și căzînd în roabă. În momentul în care aceasta e plină, zidarul cel tînăr sprijină de perete coada lopeții care alunecă în vreme ce metalul vibrează în contact cu dalele. Sunetul se prelungește în încăperea goală. Muncitorul se apleacă și apucă mînerele roabei. O bucată din poala cămășii trandafirii plină de pete de tencuială a ieșit din pantalon și din tricoul rupt în coate din a cărui margine destrămată atîrnă fire răsucite în spirală. E silit să se opintească o clipă ca să treacă roaba peste lespedea ce slujește de prag. Femeia tresare deodată și se smulge din strînsoare. Spune repede dintr-o suflare vine cineva și încearcă să-și reîncheie bluza. El spune cineva unde? Ea spune șoptit acolo. Bărbatul privește. Rîde fără zgomot și spune nu îs niște vaci. Degetele febrile continuă să bîjbîie în căutarea nasturilor. Bărbatul spune uită-te și tu dragă. Vacile sînt lungite puțin mai departe, pe pajiștea închisă de barieră, de-a lungul gardului. Le ghicești volumul vag și petele deschise din părul lor scurt. Cea din

picioare stă neclintită, cu capul întors spre ei. Spune lasă-mă să plec trebuie să. O cuprinde din nou în brațe. Ea își lasă capul pe spate cu un geamăt pe care el îl înăbușă cu gura. Orăcăitul puternic al broaștelor împinge într-un plan secund țîrîitul greierilor. Uneori, cînd primul se întrerupe, imensul țîrîit revine, uniform ca să zic așa, fără margini, ca însăși zgomotul tăcerii, al nopții. Cînd mîna ce-i pipăie corpul prin pînza rochiei ajunge în partea de jos a pîntecului femeia se încordează și încearcă să se elibereze. Spune nu îți inter. Bărbatul își accentuează strînsoarea brațului stîng în jurul bustului. Prin stofa ușor aspră poate simți ridicătura bombată, elastică, sub bogatele fire de păr. Mîna se plimbă de sus în jos și de jos în sus și o masează încet. Treptat femeia își relaxează mușchii. Brusc își petrece brațele în jurul gîtului lui și apucîndu-i capul îl trage spre ea lipindu-și cu violență gura de a lui. În spatele lui trăgătorul aude mai multe persoane intrînd în încăpere și un zgomot de voci se înalță în vreme ce înspre pat se produce o învălmășeală. Nu se întoarce și continuă să citească : 8. ȘARPANTA. Temelia și zidurile sînt înălțate. Trebuie acum fixate pe ziduri părțile ce vor susține diversele etaje și acoperișul, ceea ce se numește *șarpantă*. De regulă se utilzează bîrne, adică triunchiuri mari de copac cojite care au primit cu barda o formă regulată (fig. 5). Trunchiurile mari de copac sînt fățuite cu barda și astfel se obțin bîrne. Privește figura 5. Prea multă cerneală nu te lasă să vezi decît cîteva porțiuni de trunchiuri verticale într-o pădure întu-

necată. La baza lor ghicești busturile a cinci-șase bărbați în cămașă ținînd ridicate deasupra capetelor topoare. Chiar în prim-plan apare, ieșind din negreală, capătul unui trunchi gros cioplit cu secțiune pătrată. În stînga se vede secțiunea unui copac proaspăt tăiat. Inima lemnului e figurată printr-o pată cenușie din care pornesc spre periferie linii negre ce închipuie o stea. Ai spune că scena are loc pe lună plină. Grinzile sînt lungi în așa fel încît să ajungă de la un zid la cel. Aude în spate vocea autoritară ce dă ordine și respirația bărbaților încordați de efort. Grinzile sînt lungi în așa fel încît să ajungă de la un zid la celălalt, iar soliditatea casei depinde de soliditatea lor. De aceea nu este indiferent dacă se folosește o esență sau alta : esențele foarte tari, precum ulmul, stejarul, castanul sînt excelente pentru construcții și au viață lungă. Dimpotrivă, pinul și plopul, al căror lemn e mai puțin tare, nu au tot atîta valoare pentru construcții ; cu toate acestea sînt foarte folosite pentru că sînt mai ieftine. Trăgătorul aude în spate zgomotul a doi bărbați ce cară fără îndoială ceva greu căci țintele bocancilor zgîrie pardoseala. Bucățele de moloz trosnesc sfărîmate sub tălpi. Unul dintre cei ce cară spune stai o clipă că n-am apucat bine. Zgomotul de pași se întrerupe, apoi aceeași voce spune poți să-i dai drumul, și cei doi bărbați trec pragul. Cînd au ajuns afară îi auzi cum se îndepărtează. Puțin după aceea încărcătorul și servantul fixează la ordinul sergentului salteaua cu pătrățele albastre și albe de canatul stîng al ferestrei. Trăgătorul privește pata mare de un

roșu-închis, lipicioasă și lucitoare, ce se întinde pe pînză, cam pe la mijlocul ei și puțin mai sus. Întoarce capul fără să spună nimic. O a doua vacă se ridică în picioare. Ghicești în întuneric mișcările ei neîndemînatice și sacadate ce se succed în etape — amintind oarecum de gesturile descompuse (smuls, la umeri, ridicat) ale unui halterofil ce ridică o greutate imensă —, ca și cum ar urmări un program metodic, laborios, stabilit o dată pentru totdeauna. Ca să se ajute, își leagănă gîtul și capul de care se slujește ca de o contragreutate, aducîndu-și crupa osoasă precum un munte, după care să-și tragă o clipă răsuflarea așa cum e, cu fundul în aer, îngenuncheată. În cele din urmă, ajutîndu-se în continuare cu viguroase mișcări din cap și dezdoindu-și mai întîi un picior pe urmă pe celălalt își ridică din nou partea din față. O dată în picioare, rămîne și ea nemișcată, în profil, la cîțiva metri de tovarășa ei gata ridicată și întorcîndu-și și ea capul spre barieră. Umbra pădurii a acoperit acum cu totul coasta dealului. Minunata lumină de sfîrșit de zi scapătă încetișor deasupra pajiștilor, livezii, pădurii ce se întunecă. Rarii nori, aproape nemișcați, se fac puțin cîte puțin blonzi. Trăgătorul nu mai poate acum citi textul cărții rămase deschisă pe masă. De abia dacă titlurile sau rezumatele tipărite cu caractere negre se mai deosebesc de rest. Ilustrațiile reprezentînd munți stîncoși, cariere, gateriști, tinichigii, diferitele soiuri de piatră, olari, cuptoare de ars varul, deplasarea norilor deasupra mării, montgolfiere, dirijabile, aeroplane, torente, lacuri, fîntîni arteziene, secțiuni geologice, fluvii, faleze, dune, ghețari, cristale de zăpadă, iceberguri, fosile, vulcani, galerii de mină, furnale, forje, ferigi, gura-leului, urechelnițe, campanule, trestii, mlaștini, nu mai sînt decît dreptunghiuri negre pe foile de hîrtie. În tăcerea nopții țesută de țîrîitul continuu al greierilor și punctată de orăcăitul broaștelor, se poate auzi foșnetul largilor poale șifonate. Și-a pus o rochie închisă la culoare (culoarea alunii, brumărie poate ?) ce se confundă cu noaptea, făcută dintr-un material prea greu (taftă, fai ?) ce face cute țepene și desenează linii frînte, planuri unghiulare în care lumina obscură se joacă în ape. Țesătura grea se adună într-un teanc rigid deasupra încheieturii bărbatului, a cărui mînă se agită ușor, cu un deget în hățișul de păr negru și umed. Frecarea pînzei produce un foșnet aspru la fiecare mișcare de du-te-vino a mîinii. Tînăra femeie nu mai aude nici broaștele nici greierii. Aude valul de sînge ce i-a năvălit în urechi. Este pe jumătate răsturnată pe bara transversală a barierei care-i atinge spatele dedesubtul omoplaților. Nu mai simte săgetătura din deget. Se amuză răsucind într-un sens apoi în celălalt mînerul umbrelei de soare sprijinite pe umăr. Privesc pescarii încordați de efort de lîngă cabestanul în jurul căruia se înfășoară parîma întinsă peste care trebuie să sară ridicînd mult piciorul de fiecare dată cînd mișcarea de rotație îi aduce în dreptul ei. Cîțiva au cizme de cauciuc în care și-au vîrît manșeta pantalonilor ce fac nenumărate cute, ca burduful unui acordeon. Unul e cu picioarele goale. Tălpile bătătăorite par să nu simtă inegalitățile pietrelor pe care calcă și pe care

le împing sub greutate. Foarte încet, centimetru cu centimetru, greoaia navă urcă panta plajei alunecînd pe traversele de lemn săpunite, Coca e vopsită în negru. Deasupra parapetului îi poţi citi numele, Sfîntul Vincent, cu litere albe. Sfîntul Léonard, Sfînta Léocadie, Sfînta Ursule, Sfînta Blandine, Sfîntul Anselme, Sfîntul Cyrille, Sfînta Roseline, Sfîntul Alexis, Sfîntul Charles, Sfînta Adèle. Se aude respiraţia pescarilor ce se opintesc sub barele orizontale ale cabestanului, dar şi el cu gudron negru. Sprijinit în baston cu o elegantă dezinvoltură, bărbatul aprinde un nou trabuc subţire şi lung. Sfîntul Eustache, Sfîntul Yves, Sfînta Irène, Sfînta Sophie, Sfînta Emma, Sfînta Véronique, Sfîntul Judicaël. Pupa a ajuns pe pietrele uscate de un cenuşiu-deschis. Picături luminoase, diamantine se prelling una după cealaltă de la proră. Marea este liniştită. Fîşia de pietre acoperită şi dezvelită de fiecare nou val ce se sparge şi apoi se retrage e maronie, lăcuită parcă, şi are umbre negre şi reflexe albastru-deschis, argintii. Mîna ce se joacă distrat cu mînerul umbrelei are o textură delicată de porţelan. Mînerul este o evazare a bastonului asemănător cu pisălogul unei piuliţe. În fildeşul gălbui sînt fin incizate păsări, flori (crizanteme), în jurul corpului solzos al unui dragon al cărui bot cu dinţi încovoiaţi ce lasă să spînzure limba formează mînerul. Îi apucă încheietura fină, o duce în jos şi degetele delicate întîlnesc membrul rigid. Mîna vrea să se retragă, dar el o menţine forţat şi o sileşte să se închidă în jurul caldului cilindru de muşchi. Pentru a atenua apăsarea traversei în spate şi a-şi men-

ţine echilibrul, cealaltă mînă a ei părăseşte umerii bărbatului pe care-i înconjura şi se cramponează de bariera mîncată de carii. Cucuveaua ţipă în pădure. Sunetul pare să se repercuteze de mai multe ori în ecou prin împletirea întunecată a ramurilor şi sub bolta neagră a frunzişului. Trec unul de o parte celălalt de cealaltă parte a caprei şi se întorc faţă în faţă. Apucă bine capetele scîndurii grele, unul dintre ei face Hop!, o ridică, unul împingînd, celălalt trăgînd, în aşa fel încît extremitatea ţinută de cel mai în vîrstă ajunge pe bara transversală a caprei pe care se sprijină. Operaţia odată încheiată, cel mai în vîrstă ridică amîndouă scîndurile şi le ţine la înălţimea pieptului în vreme ce zidarul mai tînăr, pe vine dedesubt, trage spre el greaua capră de fier ce alunecă acum fără a se mai poticni pe pardoseala debarasată de moloz. Indiferentă şi futilă în parcul întunecat şi greblat, tînăra femeie înnegrită de flăcări pare să atîrne în aer, fără să atingă pămîntul, intrînd în contact cu solul doar prin poalele amplei fuste aeriene, estompate de straturile de funingine, ca o locuitoare ignifugată şi paradoxală a unei lumi subterane, plină de cărbune şi flori. Nimic nu s-a clintit încă în liniştitul şi ameninţătorul peisaj pe care-l alcătuiesc extremitatea pădurii, coasta dealului, drumeagul, podeţul şi pajiştile delimitate de tocul ferestrei. Pe măsură însă ce ziua se stinge, reliefurile se estompează treptat, ca şi cum obiectele ieşite din plan, masele de frunziş, tufişurile, coasta rotunjită a dealului s-ar turti încetul cu încetul, s-ar dezlipi straturi-straturi odată cu lumina, alunecînd uşor, nemailăsînd să subziste

decît plajele de culoare uniformă, așezate orizontal, de un verde ce se întunecă în dreptul pădurii din care copacii nu se mai deosebesc în curînd unul de celălalt în vreme ce pajiștile devin progresiv cenușii iar merii de pe coastă nu mai sînt decît pete cu neregulate contururi. Cei doi zidari au sfîrșit cu mutarea schelei și contemplă noua înfățișare a șantierului. Înainte de a-și reîncepe lucrul, cel mai vîrstnic traversează încăperea și iese din casă pe ușa ce dă într-o grădină sau mai degrabă o livadă cu pomii rari și într-o stare de semipărăsire. Privește în jur, apoi, descheindu-și prohabul, se apropie de peretele lîngă care e îngrămădit molozul din care unele bucăți s-au rostogolit pînă la rădăcina unui trandafir cățărător cu frunze puține. În timp ce urinează pe grămada de moloz continuă să arunce priviri de jur-împrejur. Sub jetul de lichid absorbit, praful de moloz se colorează în cenușiu în vreme ce apare, spălată, culoarea brun-roșiatică a unei cărămizi cu un colț ieșit în relief. Bătrînul zidar își decalotează și scutură de cîteva ori sexul cu aspect de cauciuc și moale din care zărești preputul de un mov pal tivit cu albastru, livid, ca și cum ar fi fost atins și el și acoperit de praful impalpabil ca talcul, ce se strecoară printre veșminte pînă în locurile cele mai intime. După o nouă scuturare, și-l bagă în pantaloni, se întoarce spre ușă încheindu-și prohabul, cu picioarele pe jumătate arcuite și desfăcute. Cînd trece pragul soarele ce scapără îi proiectează înainte umbra verticală și desirată amintind de aceea a unui călăreț fără cal. Nu mai deslușești vaca moartă (poarte acolo cei patru țăruși verticali, subțiri și mai

albicioși ?) și întreaga lumină pare să se fi adunat în apa rîușorului care se ivește pe alocuri în firicele de argint. Sub arcul podului umbra e complet neagră. Pe cer, norii pe care nici un fel de vînt nu-i mai poartă de colo-colo din blonzi devin treptat de culoarea somonului, apoi de un trandafiriu care nici el nu mai subzistă curînd decît sub formă de urme în cenușiul care-i invadează în vreme ce contururile lor se schimbă și ele cu infinită încetineală. O clipă verde , cerul se stinge treptat ajungînd de un albastru cu tente de mov. Zidarul cel tînăr își privește degetul mare pe articulația căruia s-a făcut o coajă de sînge și praf. Cele două vaci au aceeași nemișcare și capetele le sînt întoarse spre barieră. Una dintre cele care nu s-au ridicat își întoarce la rîndu-i capul peste umăr în aceeași direcție. Continuînd să-și miște degetele prin părul lipit în șuvițe cleioase pe care-l separă, cu cealaltă mînă încearcă să imprime firavei încheieturi o mișcare de du-te-vino. Treptat, împotrivirea tinerei femei a încetat și acum mișcă din proprie inițiativă mîna ce înconjoară stîngaci mădularul umflat. Mișcările pentru început ușoare și încete, ca și cum ar ceda în fața forței sau ar face-o din complezență, se accelerează pe măsură ce gîfîie din ce în ce mai zgomotos iar degetele i se strîng pînă a i se crispa convulsiv, mîna mișcîndu-i-se cu o frenezie neîndemînatică, și bărbatul își înăbușă o exclamație de durere. Soarele care a ajuns la asfințit și ale cărui raze aproape orizontale pătrund pe fereastră proiectează acum pe peretele pe jumătate demolat umbra deformată,

aproape neagră, a caprelor și a scîndurilor puse pe ele, iar deasupra lor cea a zidarului mai în vîrstă, din nou muncind, apare extraordinar de lățită, precum cine știe ce fantastic personaj telescopat, cu gesturile amplificate pieziș și contururile dantelate ca burduful de acordeon, aplatizat pe fondul de foc al marilor maci a căror culoare e și mai aprinsă de lucirile amurgului. Decupîndu-se pe cerul albastru-mov, pădurea e complet neagră. Așezat în continuare pe masă, cu picioarele spînzurînd în gol, alături de cartea deschisă ce nu mai e decît un triunghi cenușiu, trăgătorul contemplă ceața ușoară ce staționează fîșii-fîșii deasupra fînețelor. Nu se mai pot vedea picioarele vacii moarte. Prin ceață se mai zărește lucind pe alocuri apa rîușorului a cărui strălucire argintie se stinge totuși încetul cu încetul. Livada, podul cu îngrămădirea lui de obiecte ce seamănă cu un arici, drumul, toate se topesc în întuneric. Traseul urmat de drum se mai ghicește totuși mulțumită petelor albe (ziare, lenjerie ?) pe care le mai deslușești în amurg risipite de-a lungul său. De astă dată întreaga clădire e zguduită de zgomotul surd al prăbușirii. Acesta e urmat vreme de cîteva clipe de bubuiturile făcute în cădere de niște pietre ori niște cărămizi, apoi din nou tăcere. Loviturile de baros au încetat să se mai audă. Un timp tăcerea e completă pînă ce deodată se face auzită vocea tînărului zidar care are nevoie de ajutor, mai întîi din clădire, apoi de afară. 7. REZUMAT. Principalele *pietre* folosite la construirea unei case sînt următoarele : pietre fățuite extrase din cariere ; cărămizi și țigle făcute din argilă ; nisip și var (făcut din piatra de var) servind la fabricarea mortarului ; ardezii obținute prin tăiere de șisturi ; marmură extrasă din cariere ; ipsos fabricat din piatra de ghips. Se mai folosește de asemenea plumb, zinc, alamă, sticlă, tapet și vopsea. Zidurile sînt de cele mai multe ori făcute din piatră sau cărămizi legate între ele cu *mortar*. Mortarul este un amestec de apă, var și nisip. După o vreme se întărește și ține strîns unite între ele piatra și cărămizile.

DIVERTISMENT II

...NOROCU' MEU C-AM REUȘIT să prind de hățuri o afurisită de mîrțoagă în clipa în care trecea pe lîngă mine se țicnise pe jumătate pocitania avea un cap ca turnul Eiffel dădu-se-n ea orbu' găinii că nici măcar n-a-ncetinit doamne-am crezut că-mi smulge mîna din umăr da' nici eu nu m-am lăsat nu i-am dat drumu' cu toate că niciodată n-am fost eu prea priceput în d-alde astea ca la manej să mă fi văzut pe trapezu' zburător măculiță că l-aș putea vinde șpilu' cauboilor ăia-n tehnicolor de mă-ntrebi însă acum cum am făcut du-te mai bine de vezi filmu' pe care l-au programat azi la televizor pentru găgăuți ca tine povestea războiului în cinșpe episoade cu alămuri și tot tacîmu' însă crede-mă c-atunci a durat a naibii de mult și nu era nimeni să facă film în afară de mandea tot ce-mi aduc aminte e că nu știu ce naiba a fost scara mîneru' sau garda sabiei da' ma pocnit drept în nas tăticu' de-am văzut stele verzi și focuri de artifese de toate felurile mi-am rupt un dinte mi s-a despicat buza uite că se mai vede cicatricea așa că-ntr-un sens porcăria asta de compot apoi a fost raiu' pe pămînt și tare a fost inspirat Dudule cînd a dat ortu' popii că după aia nu mai eram în stare să halesc decît chestiile ălea moi într-o parte fapt e că cînd n-am mai văzut stele verzi eram proțăpit bine în șa și nu

de pomană că pe ochii mei dacă n-ai văzut pîn-acum mîrțoagă ambalată înnebunită c-aia n-ai văzut nimic ține-o așa frumoaso așa te vreau cu cît alergi mai iute cu-atît mai bine ai să galopezi pe balast te rog să mă crezi că nu-i nimic mai bun pentru a le aranja sola (asta-i talpa copitei) așa că... Știu, zice zidarul cel tînăr, am lucrat într-un circ. Zidarul în vîrstă spune așa-i uitasem da' cum se face că te-ai lăsat era mai puțin nasol ca. Zidarul cel tînăr spune m-am însurat și dacă ești însurat nu mai poți dormi azi aici mîne-n altă parte. Zidarul în vîrstă spune ar fi trebuit și tu să te-nsori cu-o acrobată. Zidarul tînăr spune nevastă-mea-i croitoreasă mi-a făcut doi copii cea mare are unșpe ani. Vorbește pe un ton ușor jignit. Spune eram într-o orchestră sîmbăta cînt pe la baluri. Zidarul în vîrstă spune bine unde rămăsesem a da galopam pe balast haida-de nu făcusem nici un kilometru că șchiopăta ca o rață da' ce crezi c-o să ne-oprim să pască domnișoara iarbă diii frumoaso hai că n-am ajuns încă la linia de sosire de la Souistèke mergi sau crapă diii ! Gigea mai eram proțăpit pe telegaru' ăla ce nu mai mergea decît în trei picioare și mi ți-l burdușeam în coaste cu lovituri de călcîi și-mpuțiții de motorizați ce mă depășeau stricîndu-se de rîs nu te mai zori asa că tot n-ajungi la vreme aruncăm podurile-n aer peste cinci minute încornoratule nevastă-ta nemernicii crezi că s-ar fi oprit să mă ia. Ți-a intrat morcovu' pîn' la frunze ha ha strigau și rîzi și rîzi înaintează putoare curva dracului parcă-mi voia moartea ai fi zis c-o făcea înadins că-ncepuse să galopeze de-a-ndărătelea suflînd ca o focă mă dureau țurloaiele de cîte lovituri îi mai cărăbăneam atîtea încît

seara rotițele pintenilor nu se mai învîrteau că nu mai erau decît niște bile de sînge-uscat Săracu' cal săracu' cal repeta-ntruna căpitanu' cînd am ajuns uite Idioțescule uite-n ce hal Da-n ce hal îs eu i se fîlfîia iar eu aveam buza umflată ca un gogoșar și el doar dac-a văzut Ce ți s-a-ntîmplat ? îmi zice crezi că se uita la mine se aplecase din nou deasupra copitelor mîrțoagei că ce-i omu' pe lîngă cal nu ? Nimic am răspuns o zgaibă da' ți-ai găsit mă și uitase săracu' cal săracu' cal de m-ar fi lovit un glonte drept între ochi l-ar fi lăsat rece da' să-și vadă unu' dintre bidivii în sînge îl răvășea măgaru' Du-te la pluton îmi zice zic Unde-i ? îmi zice pe acolo ceva mai departe-n pădure da' du-l de căpăstru apoi îmi întoarce spatele ca și cum aș fi fost ceva așa ca un rahat și-și reia pălăvrăgeala cu ceilalți doi constipați stînd toți în picioare pe marginea șanțului foarte domni toți trei înaltă conversație mondenă după concursu' hipic țepeni de parc-aveau corsete ca niște păsări împăiate petrecere în aer liber la Clubul La Botu' Calului la Cercul Pintenului și dacă Capsoman a trecut cu bine tripla bară și dacă Stupitură a greșit la zidu' de cărămidă și una și alta ați văzut pălăria colonelesei doar cucoanele mai lipseau cu umbrelele lor de soare sub frunzișu' aurit de apusul soarelui cum citești prin cărți puțin cam îngrijorați totuși cum se zice Ce afacere aud fir-ar să fie că tot circu' ăla... nu te superi, nu ? Nu mă supăr spune celălalt zidar eu cîntam într-o orchestră. Nu te supără eu dacă zic circ e doar așa o vorbă deci tot circu-ăla ăia-l numeau afacere Și sărmanul Sainte-Euverte ? îl mai aud zicînd că trebuie să-ți zic că toți mahării ăștia au niște nume că

te crucești nu alta trebe să le cauți înaintea sau după ăla al parohiei de unde-s parca-i citi calendaru' sau lista de vinuri la restaurant Saint Émilion Saint Estève Sainte Rose Saint Romain Saint Rémy Saint Michel Saint Eustache cum naiba era numele potăii ălea din ce parohie era am uitat da' celălalt avea un nume de cîrnați ceva ca Brissach sau Ritmeister Reichenbach a mi-am adus aminte Reixach ăsta-i baron cică nu-i de mirare că nu nemțălăi pe post de-ofițeri totu-a fost un abator se-nțeleseseră-ntre ei ce ? Reixach e-un nume de la tine din sat ? Ei dacă zici tu așa o fi oi ști mai bine tot ce se poate că ce mi-s frîții ce mi-s spaniolii toți o apă și-un pămînt fasciști cu toții derbedeii nu te superi nu ? Zidarul cel tînăr spune îs din Ampurdan asta nu-i în Spania. Zidarul în vîrstă spune nu-i Spania da' ce limbă vorbești ? Zidarul cel tînăr spune catalana dar vorbesc și castiliana am. Zidarul în vîrstă spune nu te supăra că nu de tipi ca tine ori ca mine vorbesc bun și-l aud că zice sărmanu' Estève cum s-a-ntîmplat era cineva de față O rană zic Se-ntoarce cu aeru' că ce mai sînt acolo ? Du-te să te panseze infirmierul îmi zice postu' e la trei sute de metri la dreapta da' du-l de căpăstru. O rană-n cur era să-i zic i-a intrat un glonț drept în creț lui Sainte-Euverte ăsta al vostru și dintr-o dată iată-l Sainte-Ouverture, ha, ha, Sfîntu'-Pătrunsu ha ha așa am să-i zic de-acum ha ha vă pot zice eu cum s-a petrecut totu' că eram chiar în spatele lui cînd a șters-o ca și noi ca din pușcă spre gaura aia adică spre tranșeea de cale ferată îți dai seama că de văzut n-am văzut decît potcoavele din spate ale mîrțoagei care galopa în fața mea aveam destul de făcut pen-

tru fundu' meu îmi băgasem scăfîrlia-ntre umeri și aș fi băgat-o de tot ca broasca țestoasă dac-aș fi putut că-mpuțitele ălea de gloanțe mai că nu ne ciupeau de urechi și-așa se face că deodată-n loc să mai văd potcoavele văd nenorocitele ălea de șine la patruzeci de metri sub mine în fundu' prăpastiei îți dai seama că-n circu' ăla Nu te superi nu ? Cîntam în orchestră repetă zidarul cel tînăr doar o dată am înlocuit și eu un clovn da' nu. Nu zic asta ca să te jignesc spune zidarul în vîrstă dacă vrei zic în toată panarama aia sau afacerea aia cum ziceau ei tot ce vedeai în ceața aia e că în dreapta ori în stînga ta e cîte-o mîrțoagă cu jocheu' pe ea care se prăvălește cu copitele-n aer sau cîte una ce ți-o ia-nainte normal pentru că nu mai duce pe nimeni în spinare dar să știi cine e ești deja departe și nu te mai uiți tu-n urmă așa că neavînd noroc cu gloaba că era ș-aia o afurisită răhăciosu' de Sfîntu'-Pătrunsu care n-avea plăcere mai mare decît să treacă-n revistă armele, băgîndu-și degetu' mic umbla cu mănuși albe în țeava chiulasei acolo de-unde nu reușești niciodată să scoți complet unsoarea fir-ar el a' dracului de Pătrunsu' n-aș putea să-ți zic egzact cum nici unde da' mica tranșee trebuie să fi făcut pe undeva o greșeală ca Capsoman Saint-Léger la zidu' de cărămidă de la petrecerea de la Clubu' Bălegarului nu știu dacă înainte sau după tot ce știu e că nu l-am mai văzut după aia de profundis amen probabil c-a primit postum vreo decorație căzut cu onoare-n fruntea plutonului numa' că era-n marșarier fiecare să-și scape pielea cum o ști trebuie să-i fi făcut plăcere afacerea asta doamnei Prepătrunsa mama-mpuțitului ăla sau soției răposatului doamna Nepătrunsa născută

Rahatovici i-o fi agățat-o de fotografie și-n felu' ăsta-i face zile fripte și urmașului domnul de Coitărescu reformat pentru tîmpenie acută și care-a făcut războiu' și-o avere frumușică fabricînd bocanci pa și pusi de data asta cel puțin nu era o pădurice îi găsesec și zic Salut băieți eu sînt erou' ieșit din mormînt ce-i de haleală ? îmi zic haleala s-a dus (Dudule încă nu dăduse ortu' popii) zic da' porția mea ? îmi zic credeam c-ai mierlit-o și reîncep să sape zic frumos n-am ce zice o fi nasol războiu' da' ce-i a lui i-a lui dezvoltă spiritu' de camaraderie te-ajută să-ți faci prieteni fir-ar ei ai dracului tac mîlc și tot sapă zic ce naiba faceți ? îmi zic nu vezi Capsec facem gropi zic de ce ? îmi zic din cauza bombelor nătăflețule zic ei drăcie credeam că spectacolu' s-a terminat c-am terminat ce-aveam de făcut și pifanii ce fac ? ce naiv mai puteam fi nu pricepusem încă cum vin de se leagă lucrurile da' n-avea tu grijă că-n două zile-am fost la curent cu toate da' ca să n-o mai lungesc ne pomenim atunci cu-mpuțitu' ăla plin de coșuri care-mi zice hai sapă-ți repede tranșeea ce-aștepți ? zic fără să fi mîncat ? îmi zice ce-ți pot face mănîncă-ți mîrțoaga o să-ți dau un bon pentru asta Mîrțoaga asta nici măcar nu-i a mea nu vezi ? Ptiu zice în ce hal ai adus-o sărăcuța de ea Doamne uite că-ncepea și ăsta de necrezut nu mai ea conta de-ți venea să te urci pe pereți pe crucea mea că dintr-odată nu-și mai stoarce de puroi coșurile și se uită la mine cu răutate începe să-i palpeze încheieturile ridicîndu-i unu' după celălalt picioarele ca să se uite la tălpi ia te uită zice da' ce are ? tăieturi zic pietrele de balast sînt cam tăioase n-ai să crezi Doamne Dumnezeule zice să nenorocești așa un

animal e Și ce zbier la el ai fi vrut să mă nenorocesc eu ? ceilalți se-opresc din săpat și se uită la mine Gata cu vorbăria zbiară și el la mine mergi și sapă-ți tranșeea Cu ce zic eu La ce folosește lopățica ? îmi zice Ce lopățică ? zic eu Da' asta-ce-i o sulă ? zice el spre nenorocu' meu era una agățată de sacoșe poate aia mă lovise peste gură Foarte bine zic spectacol de vestern cît e ziulica de mare iar seara terasamentu' făcut lună cum trebuie făcută tranșeea ? își storcea coșurile și se uita la coji apoi sub unghii de ziceai că-s perle nu alta coșurile-l interesau mai mult decît orice pe lume nu putea să le uite nici cînd era caftu' mai mare Ei cît de mare trebuie repet eu Cît să te poți lungi în ea boule îmi zice uită-te la ceilalți vesel mai era ai fi zis că-s morminte Pentru numele lui Dumnezeu zic Nu te superi, nu ?... Dacă zici asta pentru că mă cheamă Jesus nu-ți fă probleme spune zidarul cel tînăr la noi e un nume obișnuit ca Pierre sau Jacques la voi în ceea ce mă privește nu-s credincios ai să rîzi dar la mine stăteam pe Camino del la Virgen : Antonio Jesus Camino del la Virgen ha ha... Bun zic nostim ne săpăm cimitiru' ? Te crezi șmecher ai îmi zice Cîți sînt ? zic eu Ce să fie metri de săpat ? zice el Nu zic tipi cărora le-ați halit potolu' ca mie ? O îmi zice ne-ai împuiat urechile cu potolu' tău Douăzeci și patru da' cum tu te-ai întors nu mai rămîn decît douăștrei mîine refacem plutoanele. Asta zic și eu supliment zic eu douăzeci și patru măcar v-ați umplut și voi burțile încetează repetă el Da ai dreptate zic eu nu mi-a suflat nimeni în borș Ce borș ? zice Cînd m-am ras dimineață să mă fac gigea m-am lovit zic nu-mi vezi buza ?

Și-acu' vrei poate Crucea de război zice Crucea de război pe naiba zic pricep acum de ce căpitanu' vorbea de-o afacere era măcar fierbinte ? Cine ? zice Borșu' lui Dudule zic Te-ntreci cu gluma ! îmi zice n-o să Oh zic sînt unele bune și altele proaste Ce anume ? zice Afaceri zic văru-meu Lévy care lucrează la bijuteria Lévy ești evreu ? îmi zice n-ai totuși nume jidănesc După ce se uita bine la coji le-nghițea Vorbeam de bijuterii că cu toții venim din bijuteriile tătucului Adam zic eu Gata zice înțeleg că te-a cam scuturat. Auzi vorbă zic vrei să ți-o arăt să vezi de-i de evreu ? Hai ajunge Poți să mă crezi că n-am scuturat-o deloc mă-ntreb de altfel dac-aș fi găsit-o că nu trebuie să fi fost mai mare ca un bob de mazăre zău așa c-aveam un morcov Bun acu' c-ai bătut cîmpii cît ai vrut îmi zice te-apuci odată de săpat ? Ce au pintenii tăi ? zic Ce să aibă cine ? zice Își depărtează un picior ca pentru a trage un vînt și se uită Moletierele zic crusta aia ai zice că-i sînge uscat Doar de n-o fi terciu' lui Dudule ? Știi ce zice Nu-i ca cu sărmanu locotenent L'Ouverte sau cum îi zic eu Pătrunsu' zic eu Ce zice ce spui ? cum nu era cîinele de căpitan de ce m-aș fi jenat și-apoi povestea cu porția și dup-aia cu tranșeea și culmea împuțitu' ăsta mai venea și el să-mi caute nod în papură ca și cum ne-am fi aflat încă în cazarmă eram un ghem de nervi S-a pricopsit c-un glonte chiar în borta curului Mă începe el să zbiere ți s-a cam urît cu binele Fii fericit că mă fac că n-am auzit nimic ești șocat pune-mi mîna pe lopată și sapă-ți tranșeea e un ordin I-a săpat o gaură uite-așa de mare zic eu și trebuie să-i fi ieșit prin scăfîrlie dacă mă

gîndesc în ce poziție stătea În ce poziție ? zice el în poziția număru' unu a gradatului de cavalerie zic eu credeam c-o știi cu curu' ca un umeraș și nasu' pe greabăn regulamentu' de cîmp pagina 23 tip Reichshoffen modificat în '40 Vorbește gura fără tine zice ești șocat e firesc dup-o zi ca asta gata du-te de-ți sa Nu-s șocat zic eu numai că n-am halit nimic de ieri și-am avut și-o zi sifilitică numa' că eu nu-mi țin gura ca alții care fac și ei pe ei de frică Nu vorbi îmi zice el pentru ceilalți fii atent să nu O zic eu ziceam și eu așa pentru plozii pe care n-o să-i am niciodată îți dai seama ce poponar prima-ntîi era și ăsta zi n-ai cumva o picătură de cafea că mi-am uitat termosu' acasă...

ȘARJA LUI REICHSHOFFEN

MORMĂIE AMÎNDOI cuvinte nedeslușite. Pieptul îi e acum complet dezgolit, iar cei doi sîni întunecați sînt subliniați de două umbre estompate în formă de semilună sau de paranteze orizontale, și ele de un negru albăstrui. Încearcă să o culce pe spate. Bariera de care se sprijină scîrțîie la fiecare mișcare a lor. Se agață cu mîna ei crispată de bară. Nu mai simte săgetătura din deget. Gîfîie: Spune cu o voce întretăiată Te rog te rog nu aici iarba e udă e plină de ro de rouă. Spune da da și eu dar nu aici și eu dragul meu dar iar iarba. Broaștele orăcăie fără întrerupere. Apare ceva întunecat, se imobilizează, se dă înapoi, se imobilizează iarăși, pe jumătate ascuns de frunziș acolo unde începe drumul care ocolește capătul pădurii iar inima trăgătorului bate dintr-o dată cu o cadență mai rapidă în vreme ce degetul său arătător se contractă pe trăgaci. Cu lumina venită din spate e greu să deslușești de la distanța aceasta natura exactă a formei ce acum e neclintită. După o vreme se desprinde totuși din frunziș și pe măsură ce se apropie cu o încetineală prudentă se precizează puțin cîte puțin silueta unui motociclist ce conduce o motocicletă cu ataș. Trăgătorul reglează direcția armei în așa fel încît în crestătura înălțătorului motocicleta apare

chiar deasupra cătării, atingînd-o. Poate să-l vadă acum și pe pasagerul din atașul care are fixată o armă. Vehiculul continuă să înainteze cu încetineală, oprindu-se din cînd în cînd, pornind iarăși pe drumul mărginit de epave. Cu infirme rotații ale manșonului crăcanei pe care o deplasează puțin, trăgătorul continuă să îl urmărească, ținîndu-l tot în vîrful cătării. Motocicleta se apropie de limita de umbră proiectată de vîrfurile copacilor din pădure, puțin în fața automobilului părăsit. În pieptul trăgătorului izbiturile se fac din ce în ce mai puternice. Pe neașteptate, fie că a zărit vreo mișcare, vreo lucire de armă, fie că i-a apărut dintr-odată baricada de pe pod ascunsă pînă acum de curbura drumului, motociclistul face brusc cale întoarsă îndepărtîndu-se cu toată viteza. Concomitent cu zgomotul motorului ambalat, trăgătorul aude vocea încărcătorului care-i strigă Hai bulește-l fir-ar el a' dracului c-o șterge a, voce brusc acoperită de zgomotul asurzitor al rafalei ce-l zgîlțîie pe pușcașul-mitralior în vreme ce cartușele ejectate cad în cascadă pe masă și pe jos. Motocicleta se îndepărtează cu viteză pe drum și dispare după colțul înaintat al pădurii. Patul armei încetează să mai tresalte în umărul trăgătorului iar în liniștea ce revine se poate auzi respirația acestuia mai accelerată ca și aceea a încărcătorului. Un miros greu de ulei ars se răspîndește din armă. Trăgătorul spune nenorocitul dracului. După o vreme mușchii i se destind dar corpul continuă să-i fie străbătut de un tremur ușor. Puțin după aceea aude zgomot de cizme și zornăit de pinteni ce

se apropie și o voce autoritară spune venind de deasupra lui cine a tras s-a tras de aici ? Zidarul cel tînăr lovește ușor coaja oului fiert de muchea ultimei cărămizi dintre cele pe care le-a pus una peste cealaltă spre a închipui o masă. Mișcările îi sînt întovărășite de un zgomot ușor de calcar sfărîmat. Cînd s-a crăpat îndeajuns, îndepărtează cu unghia fragmentele de coajă dintre care unele se desprind în plăci mari concave, în vreme ce altele se fărîmițează nemaifiind ținute laolaltă decît de o fină membrană elastică. Resturile cad pe foaia ruptă din ziar ce-i slujește de față de masă, cîteodată pe dos, alteori alcătuind mici cupole turtite cu marginile dantelate, de un trandafiriu pal de somon presărat pe alocuri cu puncte roșcate. Sfîrșește de înlăturat cu grijă ultimele fragmente ce mai aderă de oul pe care acum îl ține în mîna stîngă, pe verticală, cu capătul mai mare sprijinit pe degetele făcute căuș. Suprafața netedă a oului strălucește cu o sclipire albăstrie și reflectă dreptunghiul ferestrei pe care-l alungește și îl rotunjește pe flancul său bombat. De fapt, la o lectură mai puțin precisă, invizibilă dar prezentă cu toate acestea pe curbura netedă, imaginea virtuală a încăperii (tavanul, zidurile, pardoseala) ajunge să se compună, înglobînd molozul, uneltele, schelăria și pe cei doi ocupanți într-un soi de microcosm ovular al cărui centru ar condensa întregul univers. Zidarul cel tînăr sărează vîrful oului pe care-l retează cu dinții. Partea de sus a imaginii virtuale a ferestrei a dispărut. Convergînd ca pe pereții unui dom amputat de cupolă, reflexele știrbite încercuiesc acum un crater al cărui centru galben e alcătuit dintr-o materie granuloasă și opacă de parcă mulțimea imaginilor atrase și care pătrund prin suprafața lucioasă ajung să se precipite, să se concaseze într-un nucleu dur, început și sfîrșit totodată, a cărui culoare în același timp vegetală și solară e brusc revelată de lumină. În carnea inelului alb elastic ce face ocolul gălbenușului se poate vedea urma striată a dinților. Încearcă să o răstoarne pe o parte. Caprele schelăriei scîrțîie la fiecare mișcare a lor. Ea se sprijină agățîndu-se cu o mînă de una din scîndurile aspre pline de steluțe de ipsos. Latura scîndurii e plină de așchii. Nu le simte. Gîfîie, zice da și eu dar nu aici e plin de moloz. Marginea scîndurii îi intră în spate în dreptul omoplaților. Alunecă și se agață de unul din picioarele caprei. Hainele, mîinile, părul ce le iese de sub șepci, fețele și pînă și genele celor doi zidari sînt albite de praf. Cel mai în vîrstă se scobește îndelung în dinți cu vîrful briceagului și scuipă apoi drept înainte minuscule parcele de alimente. Tovarășul lui deșurubează capacul unui termos, scutură ca să-l usuce paharul de plastic portocaliu și îl umple cu cafea aburindă. Cel în vîrstă a terminat cu scobitul și își răsucește o țigară. Firicele de tutun brun cad de pe foița îndoită în diedru pe care face o grămăjoară cu degetul său mare a cărui unghie e ruptă, lată și plată, tivită cu negru. Își trece limba înainte și înapoi pe marginea cu lipici a hîrtiei și o îndoaie. Partea umezită cu salivă devine cenușie. Țigara are forma unui cilindru turtit, cu burți,

plin de umflături și semănat în partea umedă cu riduri fine piezișe unde hîrtia mai groasă se desprinde mai luminoasă pe fondul cenușiu, aproape transparent, și prin care se pot desluși formele firelor de tutun. Muncitorul cel tînăr spune n-ai un pahar? Celălalt spune nu da' poți să-mi pui în capacu' de la termos. Își beau cafeaua fierbinte cu sorbituri mici. Aerul ce trece printre buzele abia întredeschise șuieră împreună cu lichidul producînd un zgomot de supt. Locotenentul repetă cine a tras de aici s-a ce v-a apucat v-am. Trăgătorul se răsucește ușor pe o parte și se sprijină în cotul drept. Și el și încărcătorul întorc capul spre noul venit și rămîn așa amîndoi, respirînd puțin cam prea repede, cu degetele și brațele străbătute de o imperceptibilă tresărire. Gradatul este și el foarte tînăr. Cu toate acestea, spre deosebire de ceilalți doi cavaleriști, ținuta și încălțămintea îi sînt curate și s-a ras de curînd, ceea ce îi dă în ciuda oboselii ce i se citește pe chip o înfățișare aproape de copil. Cureaua căștii strînsă sub bărbie îl face să semene cu un școlar ce se joacă de-a războiul. Se străduiește în mod vizibil să-și stăpînească ori măcar să-și ascundă propria nervozitate și se chinuiește să vorbească pe un ton autoritar și totodată calm dar nu face decît să repete v-am spus căpitanu' dădusem ordin să nu. Cei doi cavaleriști, dintre care unul e lungit și sprijinit într-un cot iar celălalt s-a ridicat în picioare, îl privesc fără să răspundă. Pentru a-și ascunde stînjeneala și propria tulburare înșfacă binoclul ce-i atîrnă pe piept. Roaba se cutremură cînd roata cade

de pe capătul scîndurii înclinate pusă peste cele două trepte de la intrare. Zidarul cel tînăr efectuează o mișcare de întoarcere și răstoarnă conținutul roabei lîngă perete, unde se ridică deja o grămadă de moloz. Curtea e pavată cu mici pietre ovale inegale puse una lîngă cealaltă, înverzite uneori de mușchi. Grămada de moloz formează lîngă perete un semicon evazat a cărui bază atinge într-o parte rădăcina unui dafin, cu frunzele întunecate și crețe. Un alt dafin, cu frunze prelungi și ascuțite de un verde-cenușiu, cu ciorchini de flori trandafirii, crește lîngă peretele opus, iar o viță acoperă curtea cu un soi de tavan vegetal festonat. Soarele care apune luminează din spate o pînză de paianjen ce desenează pe fondul întunecat al dafinului o rețea deasă de fine poligoane concentrice și strălucitoare. Noul transport de moloz acoperă pata încă umedă ce sapă o adîncitură în formă de ghitară alungită continuată de un șirag de pete mai mici în ordine descrescătoare lăsate de urina celuilalt muncitor. Cocoțată la soare pe un coș de pe casă, o pasăre minusculă scoate pe o singură notă un strigăt ascuțit, sfîșietor prin atîta repetiție. Deodată bărbatul spune Atunci așa și întorcînd-o cu brutalitate o apleacă în față peste barieră. Cu mîna stîngă o apasă pe spate în vreme ce mîna dreaptă îi ridică fusta deasupra șoldurilor. Ea spune Nu a nu eu. Apasă și mai tare, cu toată greutatea, între omoplați, spatele orizontal. Se aude un zgomot de mătase sfîșiată. Sub arcul format de cutele îngrămădite ale țesăturii de culoare închisă fesele foarte albe alcătuiesc o

pată luminoasă împărţită în două de o linie închisă, ştearsă, de un albastru negricios. Cu mîna dreaptă bărbatul îşi ţine baza membrului pe care îl împinge prin părul creţ şi ud. Cu braţele îndoite peste traversă, cu faţa vîrîtă în învolburarea pînzei, pe jumătate sufocată, femeia lasă să se audă un geamăt prelung. Locotenentul inspectează îndelung cu binoclul liziera şi extremitatea pădurii unde nimic nu mai mişcă şi, coborîndu-l uşor, urmăreşte linia drumului ce se îndreaptă spre pod. În lentilele duble alunecă de jos în sus deformîndu-se după curbura lor valizele sparte, cîrpele, cum să zic : epavele, rămăşiţele ? părăsite şi răspîndite pe drum şi de-a lungul marginilor lui. Puţin în spatele maşinii aplecate în şanţ se află o grămăjoară de stofă neagră, ca o formă omenească chircită şi culcată pe spate. Ies totuşi din ea două beţe slabe ce desenează un V şi care ar putea fi nişte picioare. Locotenentul poate să vadă desluşit portierele rămase deschise ale automobilului. Prin una iese o lungă fîşie (un cearşaf rupt ?) de pînză albă. Sticla unui far e spartă iar parbrizul are şi el o gaură în formă de stea datorată unei lovituri. Braţele neregulate ale stelei se întind ca nişte tentacule, unele şerpuitoare, şi lucesc, argintii, în soarele ce luminează geamul din spate. Binoclul continuă să coboare şi maşina e acum pe jumătate ascunsă de culmea ţepoasă a grămezii de lucruri eteroclite de pe pod. Locotenentul răsuceşte moleta binoclului şi potriveşte distanţa. Poate să vadă parapetul, muşchiul şi petele de licheni gălbui de pe pietre, bolta rotunjită

a arcului. Rîuşorul e mărginit de buruieni înalte şi de stuf prin care vede apa pe care nici un curent nu pare să o însufleţească, suprafaţa nefiindu-i parcursă decît de riduri minuscule şi paralele pe care uşoara briză de seară ce abia îndoaie stuful le împinge încet de la dreapta spre stînga. Pe bolta arcului soarele reflectat în apă face să joace o împletitură de vene luminoase ce se destramă spre a se alcătui din nou, fără încetare. Pe pajişte, vaca moartă îşi înalţă spre cer cele patru picioare ţepene ca nişte ţăruşi. Burta, întregul corp îi sînt umflate gata să plesnească, precum o jucărie gonflabilă. Nu se vede nici un fel de rană dar binoclul e destul de puternic pentru a putea fi desluşit norul de muşte mari ce se aşază, se înalţă, zboară deasupra şi se reaşază pe corp, unele dintre ele pătrunzînd în nările cu pielea fină şi trandafirie. Nu le poate auzi bîzîitul. Şi în jurul formei negre chircite pe drum zboară muşte. Acum bărbatul doar se sprijină cu mîna pe şalele tinerei femei pe care o sileşte să şi le cabreze. Se încordează şi se apropie de el. Îi simte carnea mătăsoasă şi fierbinte cuprinzîndu-i mădularul. Mişcîndu-şi în tăcere masa enormă, una din vacile în picioare începe să meargă. Punîndu-şi fără zgomot una după cealaltă copitele în iarba neagră înaintează încet de-a lungul gardului şi se apropie de barieră. Extremitatea congestionată, umflată ca o prună, a mădularului alunecă printre cutele moi şi calde ale mucoaselor pe care le împinge în lături. Fesele au tresăriri uşoare. Ca şi cum s-ar mişca într-un univers ireal, lipsit de su-

nete, vaca își continuă drumul de-a lungul gardului. Ținîndu-și în continuare cu mîna baza mădularului, bărbatul trage în spate teaca de piele ce se strînge formînd o coleretă de cute după umflătura extremității. Încetul cu încetul, mădularul lung și negru dispare în desul hățiș de păr. Nodozitățile freacă umeda carne ce se strînge în jurul lor, apoi, brusc, membrul intră cu totul. Din învolburarea de țesătură în care e îngropată fața tinerei femei iese un lung suspin. Zgomotul ușor al ierbii călcate în picioare, acela de supt făcut de pămîntul spongios zdrobit la fiecare pas al ei apoi desprins de pe copite sînt acoperite de scîrțîitul ritmat al barierei și sunetele ce ies din pieptul femeii și al bărbatului. Între două icnituri femeia spune promite-mi că vei fi atent pro: Bariera scîrțîie din ce în ce mai tare. Pescarii își trec unul altuia lăzile de lemn galben sau negricios pline de pește cu reflexe metalice dintre care unii se zbat spasmodic. Tînăra femeie și-a închis acum umbrela pe care o ține înfiptă între pietrele din apropierea vîrfului pantofilor, cu mînerul ușor pieziș, cu pînza în tonuri pastelate bine întinsă pe balenele ce formează cute în jurul conului răsturnat a cărui deschidere e mărginită de o coleretă de feston. Mîna delicată se joacă făcînd să pivoteze mînerul sculptat, învîrtindu-l cînd într-o direcție cînd în cealaltă. Trupul solzos al dragonului de fildeș, crizantemele de fildeș, botul cu buzele rînjind, cu dinții ascuțiți, limba apar și dispar rînd pe rînd între degetele de porțelan cu nuanțe trandafirii. Muncitorul în vîrstă scoate din

buzunarul pantalonilor un ceas mare dintr-un metal cenușiu și se uită cît arată. Coboară greoi de pe schelă, face cîțiva pași cu spatele, privește zidul acum pe trei sferturi demolat, după care se duce în ungherul unde și-a lăsat tașca. Se uită iar la ceas, îl bagă în fundul buzunarului, se apleacă, scoate o sticlă pe care o deschide făcînd cu degetul mare să sară capsula de porțelan și bea cîteva înghițituri, apoi rămîne în picioare, cu sticla în mînă, ștergîndu-și cu cealaltă mașinal gura, calculînd din ochi ce a mai rămas de făcut. Afară se aude lopata mînuită de zidarul cel tînăr care strînge molozul răspîndit și-l aruncă în morman. Mîna lată a zidarului ascunde în parte eticheta sticlei în formă de scut împărțit în patru pătrate, două roșii și două albe, ca pe o tablă de șah. Numele braseriei e scris cu litere gotice colțuroase pe banda ce ocupă treimea superioară. În centrul blazonului și ocupînd o parte din fiecare pătrat e figurată într-un stil naiv cubist silueta aurită a unui leu ridicat pe picioarele din spate și purtînd pe cap o coroană. Pe partea de sus a sticlei, înaintea gîtuirii, pereții transparenți ce lasă să se vadă mari bule aglutinate închid spațiul gol cu poliedri neregulați din care se ivesc muchiile de un brun-portocaliu, precum sticla recipientului. În cele din urmă locotenentul își lasă binoclul și zice cu o voce de fetiță și pe un ton sec ce v-ați speriat așa nu se trage așa fără ordinul căpitanului și tace înainte de a-și fi încheiat fraza, ca și cum nu ar mai avea argumente ori ar fi conștient de zădărnicia cuvintelor lui, în picioare cu un

soi de stînjeneală pe care încearcă să o ascundă aruncînd priviri în jur ca și cum ar inspecta încăperea pentru a se asigura că arma, oamenii, rezervele de muniții sînt toate la locul lor. O clipă privirea îi întîrzie pe foaia de ziar cu care trăgătorul și-a șters arma și care a rămas, mototolită, pe masă, lîngă borcanul de compot. În centrul liniilor cafenii intretăiate lăsate de unsoare mai sînt încă vizibile cîteva fragmente din titlul unui articol, cules cu corp mare : ...TORI (muncitori ?) ...UȚI (băuți ?) ...SPAR (dispar ?) ZDRO... (zdrobiți ?) ...OI (doi ?) ...PUST... (se năpustesc ?) ...ȘIRE (prăbușire ?) ...AȚ... (luați ?) ...SOL... (consolă ?). În cele din urmă pare să perceapă sforăiturile ce se aud din patul aflat în fundul încăperii. Fața lui de copil se crispează și spune ce mai e și asta ? Încărcătorul spune n-a mai putut nu mai putem doarme și el un pic cît îl sculăm noi dacă-i nevoie dacă. Locotenentul vede sticla de un litru goală lîngă pat, se pregătește să spună ceva, se stăpînește și spune pe tonul cel mai rece cu putință dacă ce ? nu l-a trezit o rafală așa că nu-mi veniți cu bancuri s-a. Se oprește ca și cum i-ar fi frică sau ar fi dezgustat la gîndul că trebuie să pronunțe acel cuvînd. În această clipă se face auzită vocea plîngăreață a servantului care spune ce mai așteptăm domle locotenent o să-nceapă iar ca deunăzi cînd ăia din a treia au șters-o în timp ce noi stăteam neclintiți O coloană-ntreagă a defilat adineori pe drum nu i-ați văzut ne-au. Locotenentul nu răspunde, se duce pînă la sticlă, o ia și o ridică în lumină. Mai e un de-

get de vin pe fund. Nivelul vinului rămîne orizontal, retezînd pieziș cilindrul de sticlă pe care mîna îl ține ușor înclinat. Reflectînd lumina ce intră pe fereastră suprafața lichidului are o culoare albăstruie. Locotenentul o ține așa o clipă, neștiind ce să facă sub privirile celor trei cavaleriști tăcuți, ca și cum și-ar tot înghiți vorbele ce i se îngrămădesc pe buze, apoi caută din ochi unde să o pună, de parcă s-ar afla într-un salon. Face un pas spre colțul mesei pe care e întins trăgătorul, se răzgîndește ținînd neîndemînatec sticla pe care o clatină ușor de sus în jos, apoi se hotărăște să o lase să cadă, neputîndu-se însă împiedica să nu-și îndoaie puțin genunchii în așa fel încît în loc să se spargă aceasta se rostogolește pe pardoseală pînă lîngă pat unde rămîne neclintită. Vocea servantului se înalță iar spunînd da' ce căutăm noi aici 'domle' locotenent ne-au încercuit nu i-ați văzut o coloană întreagă cel puțin un sfert de ceas au defilat o să crăpăm ca. Locotenentul spune mai taci din gură. Ezită apoi adăugă cu o mutră plictisită așteptăm să se facă noapte. Vocea plîngăreață se înalță cu un ton și spune așteptăm noaptea ca să aibă vreme să ne-ncercuiască complet și-apoi cu-mpuțitele lor de rachete doar n-o să stăm cu mîinile-n sîn pîn-or. Locotenentul spune te rog să taci și să-l scoli pe ăla să-și ia postul în primire Toată lumea la posturi și-ncercați să vă păstrați sîngele rece am terminat. Zicînd acestea face brusc stînga-împrejur și iese din încăpere. Zornăitul pintenilor ce lovesc pardoseala descrește. Mînca-l-aș, spune servantul, de-l storci

de nas mai curge încă lapte cu ce tipi ne-am pricopsit și noi nu-i de mirare că. Trăgătorul spune mai ține-ți fleanca. Vocea furibundă zice să vezi cum or să ți-o aranjeze pe-a ta cînd o să-nceapă să cadă rahatu' lor de n-or să aibă ce să-nțeleagă din tine cu efemu' tău cu tot ce-ți închipui tot n-ai priceput în ăstea cinci zile de cînd durează porcăria asta nenorocită tot n-ai priceput șpilu' ? c-o să crăpăm cu toții pîn' la unu' găgăuță ? În figurile 73 și 74 e reprezentată aceeași faleză ce-și avansează un arc, în partea stîngă, în marea din care nu departe se înalță o coloană în formă de căpățînă de zahăr. Orbitorul zid calcaros, arcul și căpățîna de zahăr se reflectă în apa liniștită. Fiecare imagine e foarte alungită, de formatul pe care pictorii îl numesc „marină". De-a lungul marginii de sus a figurii 73, pe partea interioară, se derulează un feston de nori care, în colțul din dreapta, se îngrămădesc în umflături și suprapuneri, ca trupul învolburat al unui dragon, pentru ca apoi, puțin mai sus de linia de orizont, să se sfîrșească într-o lance ațintită spre coastă. Patru săgeți (una deasupra vîrfului falezei, încovoiată, ca o paranteză deschisă și îndreptată în sus, alta în festonul de nori și îndreptată spre dreapta, a treia în mijlocul umflăturilor, ca o paranteză închisă, și îndreptată în jos, a patra în sfîrșit chiar deasupra orizontului și îndreptată spre stînga) indică o rotație în sensul acelor de ceasornic. Legenda spune : În timpul zilei aerul rece din larg înlocuiește aerul cald care urcă de la suprafața pămîntului. În cea de a doua imagine festonul de

nori dispus de-a lungul marginii superioare este puțin mai gros. În schimb, lancea îndreptată de nori înspre țărm s-a retras. Săgețile indică de data aceasta o rotație în sensul invers acelor de ceasornic. Legenda spune : În timpul nopții, aerul rece care vine dinspre uscat înlocuiește aerul mai cald ce vine dinspre larg. Umbra falezei se întinde acum pe întreaga plajă. Mirosul de transpirație răspîndit de corpurile pescarilor se îmbină cu acela de pește. Zîmbind în continuare și urmărind cu priviri strălucitoare agitația pescarilor încărcați cu coșuri spune nu n-am să vin m-am răzgîndit n-am să vin. Cu un strigăt pe care și-l înăbușă spune nu nu vreau. A ieșit complet și își freacă mădularul ce urcă de părul creț lipit, din ce în ce mai rar, din șanțul dintre fese. Repetă violent nu nu vreau Asta nu Bărbatul spune ceva în care ea deslușește fără riscuri. Pruna neagră și lipicioasă încearcă să forțeze carnea încrețită precum petalele unei flori închise la culoare. Fesele nervoase se crispează și se strîng și mai mult. Repetă nu nu vreau, își desface brațele și cu fruntea în continuare sprijinită pe antebrațul stîng îndoit își repede cealaltă mînă în spate, lovind carnea împietrită pe care încearcă să o aplece și, împingîndu-și cu putere fesele înapoi, o reintroduce în vulvă, lăsînd îndată să se audă același geamăt prelung, iar crupa i se unduie, urcînd și coborînd, în vreme ce prevăzătoarea mînă i se cramponează de șoldul bărbatului ținîndu-l strîns lipit de ea, repetînd între două sughițuri dar îmi promiți că vei fi at că vei fi aten. În încăperea vecină

cei doi zidari și-au scos hainele de lucru și se spală pe rînd pe față, pe mîini și pe antebrațe într-o căldare a cărei apă devine îndată cenușiu-maronie. Se șterg apoi amîndoi cu același prosop rupt, verde de culoarea sticlei, dintr-o pînză plușată ale cărei fire sînt într-un capăt lipite de niște mortar care s-a agățat și acum, uscat, crapă. Își scot cu gesturi încetinite identice lenjeria prăfuită constelată de pete albe dintre care unele formează un relief o crustă noduroasă. Pe măsură ce se dezbracă, trupurile lor apar bucată cu bucată, prea albe, vulnerabile, cu mușchii deformați de muncă. Nimic nu s-a mai întîmplat de la plecarea locotenentului. În încăpere umbra se face mai deasă, se decolorează, scăldînd într-un cenușiu uniform obiectele și ființele prăfuite, precum acele personaje surprinse de un cataclism, pietrificat în atitudini familiare și uniform acoperite de un strat de cenușă plumburie ce dă ansamblului aspectul fantomatic, mohorît și livid al atelierelor de sculptor pline de figuri de ghips ori acoperite cu cîrpe murdare. Vînticelul care apleca în timpul zilei stufărișul ce străjuiește rîul s-a potolit și în pofida ferestrei deschise către răcoarea amurgului mirosul cald și grețos de unsoare de armă, de moloz, de transpirație stătută, de nespălare și de excremente plutește între cei patru pereți sub tavanul pe jumătate prăbușit. Pietrele de pe plajă capătă o nuanță liliachie. Lădițele pline de pește sînt aranjate în stive lipite între ele. Pe marginea lor de lemn sînt scrise cu șablonul un nume și un prenume, ale patronului bărcii poate, sau ale expeditorului ori numele

unei fabrici de conserve. Într-una din ele sînt aruncate claie peste grămadă sepii cu cornetele brune, cu tentaculele vîscoase și albăstrii. Pe corpurile lor se cațără încet, încolăcindu-se și desfăcîndu-se, tentaculele unei mici caracatițe ale cărei ventuze sînt tivite cu alb. Înarmată cu un băț, fetița încearcă să răstoarne pe spate caracatița al cărei corp în formă de stea se retractează. Tînăra femeie îi spune să o lase în pace. Mîna enormă și roșie a unui pescar apucă micuța caracatiță ale cărei tentacule se lipesc îndată în jurul încheieturii. Cu un gest iute acesta întoarce ca pe o mănușă punga cu cerneală. Tentaculele se desprind și atîrnă inerte, ca șuvițele ude de păr. Umbrela de soare închisă se rotește nervos în jurul axului ei. La fiecare jumătate de rotație extremitățile balenelor, purtate de elan, își continuă mișcarea giratorie în vreme ce mînerul a și pornit în direcția inversă și conul de mătase se strînge lipit de mîner. Toate cutele se culcă o clipă în același sens iar curelușa elastică fixată sub feston biciuie aerul răsucindu-se. Femeia continuă să zîmbească în gol și zice abia descleștîndu-și dinții vin dar cu o condiție. Lungit pe masă în spatele armei (sau uneori așezat cu picioarele spînzurînd în gol), trăgătorul pare să alcătuiască împreună cu încărcătorul aflat alături pe o ladă unul din grupurile acelea grosolan turnate după natură în ipsos lichid și care, în muzee sau monumentele închinate celor morți, sînt încremenite într-o înfricoșătoare imobilitate, nu numai ca o negație a mișcării și a vieții ci ca o perpetuare macabră, fantoma-

tică, a clipei și a perisabilului. Din cînd în cînd trăgătorul aspiră din trabucul al cărui capăt incandescent e ascuns de mînă și vreme de o clipă sau două aceasta pare să iasă din întuneric, de un roșu murdar, crăpată și plină de linii ce se întretaie, împreună cu părțile proeminente ale feței năpădite de barbă, smulsă o clipă neantului în care părea să plutească, suspendată de nimic în cenușiul puțitor ce o cuprinde din nou ca un giulgiu. Înălțîndu-se de undeva din întuneric vocea plîngăreață spune să se lase noaptea așteptăm să se lase noaptea așa a zis și uite că s-a făcut noapte ce mai așteptăm ce dracu' mai facem aici ce, apoi moare de la sine, înghițită și ea, ca fața o clipă revelată, de noapte, de tăcere. Afară, în apa stătută a unui braț al rîului ori în vreo baltă, concertul broaștelor se face din ce în ce mai asurzitor. În încăperea care se întunecă, cei doi zidari își termină de scos îmbrăcămintea albită cu gesturi bruște și totodată calculate, ca niște insecte uriașe ce ies cu mișcări sacadate din coconul sau învelișul care le reține și din care se extirpează prin smulgere, stîngace și aspre, cu perii încă lipiți de sudoare ori de o plasmă vîscoasă, spălăciți, întrerupîndu-și din cînd în cînd eforturile pentru o pauză în care rămîn o clipă nemișcate sau agitate de ușoare mișcări ca să răsufle, ca să se pregătească pentru stadiul următor, sau să traverseze conținutul unei pungi în alta. Cînd vine rîndul pantalonilor, aruncă o privire scurtă pe geam după care se duc în spatele ușii date de perete. O clipă, deasupra pantalonilor strînși în formă de

acordean în jurul gleznelor și din care își scot picioarele împiedicate sărind greoi de colo-colo, se pot vedea pulpele lor păroase. Cel mai în vîrstă poartă înfășurat sub genunchi un bandaj murdar, împotriva varicelor fără îndoială. Ciorapii lui sînt roșu-închis, cîrpiți la călcîi cu ață roz. Una după alta hainele pline de ipsos se desprind de pe ei și cad pe jos. Se grăbesc să-și tragă pe ei pantalonii curați, închiși la culoare. Răspîndite în jur, hainele de lucru formează acum mici grămăjoare cenușii de cute moi, ca pieile jupuite. Trăgătorul spune da' ce dumnezeu pute-așa ? Fără să ridice tonul încărcătorul spune a borît în pat tot ce-avea în el, poșirca aia și mai știu eu ce. Trăgătorul spune dracu' să-l ia ar fi putut măcar să se duc-afară. Servantul spune afară ? nu-i în stare nici să facă doi pași. Trăgătorul spune Și cum se va ține atunci pe cal ? Servantul rînjește și spune a caii da' ce optimist mai ești mă nătărăule ce-mi vorbești mie de mîrțoage tot n-ai priceput c-am fost puși aici să crăpăm ? Pietrele se ciocnesc între ele sub tălpile pescarilor ce traversează plaja ducînd doi cîte doi coșurile cu pește în vreme ce corpurile se apleacă în sensuri contrare. Înaintează cu pași mărunți și iuți, împi boldiți de greutatea cărată, iar picioarele fiecăruia dintre ei se pun unul în fața celuilalt pe o singură linie ca și cum ar merge pe bîrnă. Cînd trec prin fața ei le simt mirosul puternic amestecat cu acela al peștelui prins. Un miros de scoici și totodată de humus se ridică din părul des și negru de sub fesele netede între care bărbatul execută o mișcare de du-te-vino.

O ține acum pe tînăra femeie de șolduri. Picioarele îi sînt pe jumătate îndoite și ușor desfăcute, ca ale unui jocheu. Bazinul înaintează și se retrage în vreme ce el e însuflețit de o mișcare de jos în sus, precum un călăreț ce se abandonează suplu în șa pentru a urma hula unui cal în galop. Fesele fosforescente coboară și urcă în același ritm, șalele arcuindu-se de fiecare dată. Poalele sînt suflecate acum mult deasupra șoldurilor și se poate vedea începutul șirei spinării. Vaca s-a oprit și stă nemișcată, cu masa ei neagră și înfricoșătoare ca un munte deasupra lor (atît de aproape încît ar atinge-o dacă și-ar întinde mîna), cu spatele curbat, buturile osoase, burta umflată, picioarele ca patru țăruși, coarnele negre și orizontale desenîndu-se, opace, pe cerul de un negru deosebit. La fiecare asalt al bărbatului ce pătrunde adînc, tînăra femeie mușcă pînza mînecilor spre a înăbuși strigătele ce-i scapă de pe buze. Reușește din cînd în cînd să articuleze nedeslușit cuvintele promite-mi, atent. Ca să se spele, zidarul mai în vîrstă a rămas doar într-o flanelă de corp subțire de un alb-gălbui și cu ochiuri mari ca celulele unui fagure. Pe unul din brațele cu pielea lăptoasă e desenat un tatuaj de un albastru spălăcit, cu greu lizibil, în care ghicești, figurat naiv, corpul unei sirene. Morfologia feței e indicată doar de trei pete neprecise care marchează locul ochilor și al gurii în ovalul ce se rotunjește sub opulentul păr coborînd unduitor de o parte și de cealaltă a bustului pînă mai jos de talia unde ia naștere o coadă ce se ridică spre deapta. Solzii cozii

terminate într-un soi de evantai bifid sînt figurați cu ajutorul unui păienjeniș de linioare pale încrucișate amintind de ochiurile unui năvod. Două paranteze culcate, ca două cupule, subliniind fiecare cîte un punct, închipuie sînii. Sub sirenă clipocesc trei rînduri scurte de accente circumflexe aliniate precum corturile într-o tabără militară sau crestele ascuțite ale unei ape agitate. Pe fondul palid al pielii sirena se unduie și se deformează urmînd mișcările mușchilor brațului, întinzîndu-se și contractîndu-se pe rînd ca sub influența unor repetate treceri de valuri. Vocea plîngăreață și vehementă (mai mult decît vehementă : indignată ; mai mult decît indignată : martirizată) strigă acum pe un ton mai acut s-o șterg s-o șterg ? te crezi mare deștept nu ? „n-ai decît s-o ștergi“ unde mă-sa s-o șterg îi spune în tot rahatu' ăsta unde să mă duc nu poți ști nici dacă-s în față în spate la stînga la dreapta chiar dac-ai vrea s-o ștergi încotro o iei tot peste ei dai sau acolo și ne așteaptă ca la o vînătoare de iepuri s-o șterg după ce-am stat aici ca niște dobitoci toată ziua ca să ne poată ei te calc pe nervi te calc pe nervi las' să vedem noi mîine cine te mai calcă pe nervi nenorocitule nu mai tîrziu decît cînd s-o lumina de ziuă să-i vezi cum îmi vor veni cu drăguțele lor de avioane pe minunatu' cer dumnezeule de abia se crapă de ziuă că-și și arată nasu' din toate părțile dintr-odată în fiecare zi același lucru parc-ar fi un roi de viespi nu se grăbesc deloc netrebnicii ca tipii ce se duc agale la slujba lor de toate zilele ca niște mingi de puști care se joacă dincolo

de deal ca niște baloane de rahat aer curat mirosuri plăcute și petrecerea începe din nou te calc pe nervi așteaptă tu puțin și ai să vezi cum o. Încărcătorul strigă mai ține-ți fleanca aia odată șterge-o sau ține-ți fleanca și-așa nu-i raiu' aici mai trebuie să te-auzim și pe tine cum te miorlăi tot timpul mai taci o dată pentru numele lui dumnezeu! Cei doi zidari termină acum cu îmbrăcatul. Cel în vîrstă și-a pus din nou cămașa în culori șterse purtată în timpul zilei, țeapănă, ca apretată de transpirația care s-a uscat și care, pe alocuri (la subsuori), desenează încă mari pete întunecate. Cel tînăr a îmbrăcat o cămașă curată cu carouri galbene, cafenii și portocalii. Pe vine în fața unei oglinjoare instalate pe o stivă de cărămizi își netezește o ultimă oară părul cu un pieptene de buzunar pe care îl înmoaie în apa cafenie din căldare. Așezat pe jos, tovarășul său își încalță pantofii de oraș brăzdați de crăpături. Ziua continuă să descrească. În penumbra ce se înstăpînește oglinjoara lucitoare pare să concentreze întreaga lumină. Afară, în livadă, o pasăre (mierlă ?) începe să-și trimită chemările sporadice și modulate. Soarele ce nu mai intră în încăpere lucește încă pe frunzele merilor printre care se alungesc razele lui orizontale. Fața frunzelor întoarse spre asfințit are reflexe aurii. Întreaga livadă cu ale sale culori înviorate are acea strălucire ce anunță răcoarea amurgului, parcă spălat. Zidarul mai în vîrstă îmbracă o haină bleumarin la două rînduri căreia îi lipsește un nasture și ale cărei coate sînt lustruite. Pantalonul inform și haina nepotrivită (amintire, desigur de la o demult trecută ceremonie, vreun botez ori vreo nuntă) atîrnă în cute moi. Praful alb rămîne încrustat în crăpăturile pantofilor. Se lasă pe vine și își pune în tașcă gamela militară goală pe care o lovesc furculița și lingura de cositor producînd un sunet de gol. Înfășoară într-un șervet murdar cu chenar trandafiriu restul de pîine pe care nu l-a mai mîncat și o proptește de gamelă cu ajutorul unei cutii de brînză a cărei etichetă reprezintă capul unei vaci cu păr roșcat, cu gura deschisă într-un soi de rîs, cu colțurile ochilor șugubăț ridicate și încrețite și avînd agățate de ureche precum niște pandantive două cutii identice pe care se poate vedea aceeași vacă. La rîndul său, zidarul cel tînăr își pune în geantă termosul, o cutie nedesfăcută de sardele, ce mai rămîne dintr-un cîrnat și sticla dintr-o materie granuloasă pe latura căreia se vede o etichetă ovală cu marginea galben-pal purtînd scris cu litere albastre ce urmăresc curba superioară cuvîntul ORANGINA. În centru sînt figurate două portocale (cea din față mascînd-o pe jumătate pe cealaltă) încă prinse de o bucată de creangă și încununate cu un buchet de frunze de un verde-închis. Coaja lucitoare și granuloasă a fructelor e cu grijă imitată în *trompe-l'oeil* și aduce aminte de materia opacă din care e făcută sticla. Zidarul în vîrstă împinge spre perete cu piciorul pantofii și hainele lui de lucru făcute sul. Cel mai tînăr își agață de unul din stîlpii verticali ai schelei pantalonii și cămașa de un trandafiriu spălăcit, roșu-pal, cu gulerul și piepții pătați cu alb. În pofida

ferestrei deschise, din hainele de lucru îngrămădite lîngă perete ori agățate de schelă se răspîndește un miros persistent de transpirație rece cu care se amestecă acela al molozului și al tapetului mucegăit ce spînzură de pereți în fîșii lungi. Tocul ferestrei încadrează un dreptunghi de un negru diferit, transparent s-ar zice și mătăsos, pe care se decupează în negru opac frunzele ca niște flăcări ale dafinului și contururile dantelate, săpate de golfuri, ale viței de vie. Zidarii au luat placa de fontă ce împodobea vechiul cămin, pe jumătate demolat acum, și au sprijinit-o la baza peretelui în mijlocul molozului. Sub friabilele straturi de funingine se deslușește motivul în basorelief ce o decorează. În centru o femeie tînără îmbrăcată într-o rochie strînsă în talie și purtînd pe cap o pălărie de grădină, în picioare pe o terasă, ține grațios un buchet într-una din mîini iar în cealaltă mînerul unui cosor. Grosimea stratului de funingine (ori execuția sumară a reliefului de către artist sau butucănoșenia fontei) nu te lasă să ghicești formele feței decît prin două mici adîncituri în dreptul ochilor în ovalul umflat ce se desenează sub pălăria cu borduri largi. Deasupra cordonului, partea de sus a rochiei se încrucișează peste sîni, ca un batic. Poalele ample și bufante se umflă ca un balon, pline de cute ale căror curbe sînt alcătuite dintr-o înșirare de unghiuri ascuțite (stofa grea — fai, tafta — îndoindu-se în planuri rigide), poalele antrenate spre dreapta de vînt (sau de mișcarea alergării), conferind figurii aspectul grațios al acelor personaje imponderabile reprezentate

în fresce ori pe tavane, plutind în văzduh, ca și cum picioarele ei ce nu se văd s-ar sprijini nu pe planul terasei din care zărești în dreapta balustrada cu stîlpi pînteçoși, ci pe cine știe ce nor. La stînga, balustrada se întrerupe și poți vedea în arierplan laturile unui dreptunghi în proiecție oblică, un bazin fără îndoială în parcul ce se întinde mai departe. Coada greblei e sprijinită pieziș de balustradă. Florile mari ale buchetului par a fi bujori ale căror petale bombate sînt imitate cu grijă. Deasupra pălăriei și mai în dreapta deslușești pe cerul de fontă trei umlături în formă de măslină ce evocă aripile și corpul unei păsări rapide și tăcute ce zboară de la dreapta spre stînga sub un plafon de nori cu burțile grele, doar dacă nu e vorba de o draperie sau de o tapiserie (asemănătoare cu acele cortine figurate în *trompe-l'oeil* și susținute, ca velele strînse, de șnururile aurite ori cu acele baldachine umflate de amorași bucălați, puși pe șotii și cu aripioare deasupra unei nimfe dezgolite) căci au fost tratate de sculptor cu tehnica folosită deja pentru cutele bufante ale rochiei umflate de vînt amintind de umflăturile norilor, precum bolta întunecoasă a unei peșteri. De o parte și de cealaltă a pălăriei se pot citi, în relief, pe fonta înnegrită a cerului, într-o parte literele F, R și U, apoi L, I, N și G. În mijlocul molozului, aeriana grădinăreasă cu rochie de funingine, cocosul, buchetul, balustrada, geometricul bazin cu apă neagră par să alcătuiască o optimistă și paradoxală alegorie apărînd în toiul iernii la tremurătoarea licărire a flăcărilor drept o pro-

mișune de speranță. În pădurea întunecată cucuveau țipă din nou. Servantul trase și spune Iar ați auzit? Nu-i răspunde nimeni. Repetă cu vocea sugrumată n-ați auzit n-ați auzit așa se chiamă între ei ca să se recunoască imită strigătul cucuvelei așa se găsesc între ei mai mult ca sigur că mișună acum prin pădure dumnezeule or să ne sară în spinare înainte s-avem vreme să zicem măcar e a nu știu cîta oară că. Cucuveau țipă din nou. Servantul repetă iar dintr-o suflare ați auzit ați auzit? Privirele trecătorului scrutează noaptea. Siluete vagi ale grupului alcătuit de cei trei soldați cu fețele întoarse spre fereastră se desenează neclar în întunericul încăperii. Masa neagră a pădurii pare să plutească asemenea unei insule pe deasupra fîșiilor de ceață. Sacadele grăbite ce însuflețesc bazinul bărbatului se opresc după o ultimă înaintare, apoi acesta rămîne strîns lipit de fesele tinerei femei, cramponat de șolduri, în vreme ce înlăuntrul cărnii întunecate lungul mădular încordat continuă să lase să țîșnească lichidul negru. După o vreme mușchii bărbatului se destind și el mîngîie ușor șoldurile dezgolite în timp ce spatele și umerii femeii continuă să fie parcurși de tresăriri nervoase. Încetul cu încetul, odată cu lăsarea serii, marea se colorează cu nuanțe plumburii și verzui. În partea din față a falezei, stîncile pe care le acoperă și le dezvelește rînd pe rînd apar și dispar, lucioase și de un violet-întunecat, înconjurat de bale de spumă pe care fiecare nou val le ia leneș cu sine ca pe o trenă. Privirile obișnuite cu întunericul deslușesc marile plăci

albe și negre cu contururi sinuoase și imbricate care se mulează pe reliefurile puternicului corp cu burta umflată, cu oasele ieșite sub pielea groasă. Ochiul stîng al vacii e înecat într-o pată negricioasă cam de mărimea unei farfurii. Conjunctiva trandafirie și lungile gene pale ale ochiului drept se confundă cu părul deschis la culoare ce-l înconjoară. Zgomotul violent al sîngelui în urechi se potolește treptat. Cu bărbia ridicată, cu mărul lui Adam ieșit sub pielea cenușie și prost rasă, muncitorul în vîrstă își încheie cu grijă gulerul cămășii. Nasturele de sidef cu reflexe albastru-verzui și mov scapă de cîteva ori dintre degetele lui neîndemînatice. Căutîndu-l pe pipăite își ține în continuare bărbia ridicată, întorcînd-o ușor cînd într-o parte cînd în cealaltă în vreme ce, ținîndu-și pleoapele pe jumătate lăsate, privirea ațintită spre sol, spune ceva tînărului zidar. Gata îmbrăcat, acesta își pune din nou geanta jos, se duce și ia mătura aproape complet tocită rezemată de un perete și degajează mijlocul încăperii de cîteva bucăți de moloz pe care le împinge sub o schelă. La fiecare mișcare de a sa se ridică nori de praf. Muncitorul în vîrstă a reușit să se încheie la gît și spune ajunge totu'i să ai pe unde trece. O parte a gulerului cămășii a rămas ridicată. Ținut doar de nasturele de jos care strînge stofa în dreptul taliei, reverul lustruit al hainei cască făcînd o burtă. În locul unde lipsește un nasture iese din țesătură un smoc de fire negre răsucite. Acum servantul e întins pe burtă pe pardoseală printre bucățile de moloz. Umerii îi sînt agitați de tre-

săriri și tremurături convulsive. Ținîndu-și capul ascuns între mîinile încrucișate plînge nervos. Sforăiturile bețivului care s-a culcat iarăși în patul lipit acum de saltea se înalță cu regularitate. Servantul pușcaș-mitraliorului s-a dus să se așeze lîngă perete și trage la intervale regulate dintr-un trabuc. Din cînd în cînd, pentru a potoli focul ce-i arde limba și cerul gurii, pipăie cu mîna stîngă în căutarea borcanului de compot pe care l-a tras lîngă el și îl duce la gură. Scuipă uneori un mic fragment de moloz rămas agățat de peretele lipicios al borcanului ori în suspensie în sirop. Încărcătorul s-a lungit pieziș pe masă și privește pe fereastră peisajul nocturn și simplificat din care nu deslușești decît mase mai mult ori mai puțin întunecate sub cerul presărat cu stele rare. Din nou cucuveaua țipă în adîncul pădurii. Spune liniștește-te mîngîind părul desfăcut și bătînd-o afectuos pe umăr. E sprijinită cu spatele de barieră. Plînge. Printre lacrimi spune mi-ai promis. El spune n-ai grijă nu se-ntîmplă ni. Femeia se apleacă și pipăie prin iarba neagră în căutarea lenjeriei sfîșiate. Se ridică. Repetă mi-ai promis mi-ai promis. Vorbind și suspinînd în continuare, își ridică poalele și se lasă în jos depărtîndu-și genunchii. Cu călcîiele lipite și pulpele depărtate, picioarele pale desenează în noapte un romb aproximativ. Se șterge cu bucata de pînză sfîșiată. O vîră adînc. Își simte degetele lipicioase. Spune dumnezeule doamne mi-ai promis. Îndeasă cît poate mai adînc cîrpa îndoindu-și și mai mult genunchii spre a-și depărta pulpele. Seamănă cu o broască. După ce

a pus la loc mătura, muncitorul cel tînăr își scutură cu cîteva bobîrnace pantalonul curat din care iese un nor ușor de praf și își reia geanta de sport, din pînză ecosez, pe care și-o aruncă pe umăr, ținînd cu o mînă, cu două degete îndoite ca un cîrlig, șnurul care o strînge la gură. O vreme cei doi muncitori continuă să stea acolo în picioare gata de plecare, întîrziind pentru a mai discuta desigur despre ce au de făcut a doua zi căci muncitorul mai în vîrstă arată de mai multe ori cu degetul în direcția uneia din schele, a celeilalte și a șanțului orizontal săpat în perete. În vreme ce vorbește își mai răsucește o țigară. Gîtul sticlei din vin învelite în ziar ridică unul dintre capetele capacului tașcăi împinse pe șold. Pe foaia ruptă și cenușie pot fi citite cu litere groase fragmente de cuvinte ce alcătuiesc un titlu : ...TORI (călători ?) ...UȚ... (căzuți ?) ZDRO... (zdrobiți ?) ...OI... (voință ?) AC... (accident ?) ...ȘIRE (prăbușire ?) ...AȚ... (îngropați ?) ...ĂDE... (cădere ?) STÎN... (stînci ?) ...SOL... (insolit ?). În livadă mierla cîntă din nou. Înclinîndu-și capul, zidarul în vîrstă apasă de mai multe ori pe brichetă, care îi luminează de fiecare dată fața cu un licăr scurt. În cele din urmă flacăra scoate din umbră reliefurile chipului său brăzdat de riduri și ale mîinilor cu degete butucănoase. Își pune bricheta la loc în buzunar și unul în spatele celuilalt cei doi bărbați se îndreaptă spre ușă. Se încarcă pe platforma unui camion ultimele lădițe pline cu limbă-de-mare, sepii, macrouri vărgate, dorade și spectatorii se împrăștie. Pescarii au pus impermeabilele lor galbene

ori cărămizii la uscat pe un odgon ce se întinde oblic de la pupa. Briza de pe uscat ce se pornește leagănă încet pantalonii și puloverele cu glugă scorțoase ca scîndura, cu cracii și mînecile depărtate. Curînd nu mai rămîn pe plaja pustie decît cele patru ori cinci bărci mari și negre, cîteva șalupe și un grup de fete așezate în cerc ca pentru cine știe ce ceremonial secret și din care țîșnesc uneori hohote de rîs. Nu departe de ele doi puști strîng pietricele plate și cu o mișcare vie le aruncă paralel cu suprafața apei pe care ricoșează de mai multe ori ridicînd mici gheizere din ce în ce mai apropiate unul de celălalt pînă ce dispar. Faleza înaltă, plaja se întunecă treptat. Nu se mai pot acum deslusi decît pata mai deschisă făcută de grupul de fete și pescărușii așezați pe apă, la cîțiva metri de țărm, ca rațele, înălțîndu-se și lăsîndu-se la trecerea leneșă a valurilor. Femeia repetă dumnezeule doamne dumnezeule doamne și Charles dacă se-ntîmplă ceva. Bărbatul mormăie o frază nedeslușită că nu erau riscuri dacă n-ai vrut eu. Spune furioasă Nu n-am vrut drept cine mă. O podidește plînsul. El îi mîngîie cu stîngăcie umărul, își duce la gură subțirele trabuc pe care-l ține între degete, se răzgîndește și îl depărtează fără a-l mai aprinde. O bate din nou pe umăr repetînd hai liniștește-te liniștește-te. Spune mi-ai promis c-ai să fii atent. El spune liniștește-te. Tînăra femeie ține bucata de țesătură umedă și lipicioasă mototolită în mînă. Face un gest ca și cum ar vrea să o arunce după care se răzgîndește. Spune dacă se-ntîmplă ceva dacă se-ntîmplă

ceva sînt convinsă că așa va fi n-ai putut și tu. El spune liniștește-te. Broaștele continuă să orăcăie, asurzitor. Nu se aud decît sughițurile încete ce scapă din pieptul servantului, ca niște chițcăituri de șoarece sau de șobolan. Trăgătorul continuă să tragă în piept fără să se grăbească din trabucul a cărui lumină slabă ce crește și descrește îi scoate de fiecare dată din umbră fața ce din nou se topește în întuneric. Deodată, fără nici un zgomot ori mișcare vizibilă care să-l prevestească, șuierul iute al unei rachete trase din spatele ori din interiorul pădurii sfîșie tăcerea. Zgomotul mătăsos al aerului frecat se intensifică și scade rapid în vreme ce coada de scîntei se înalță unduindu-se pe cerul negru. Odată ajunsă foarte sus, la capătul cursei, capul rachetei explodează răspîndind în jur o ploaie de materie incandescentă. Trăgătorul și încărcătorul au tresărit și sînt acum în picioare în fața ferestrei. Tulburat pentru cîteva clipe, calmul opac al nopții se reinstalează. După o vreme broaștele care-și încetaseră orăcăitul și-l reiau pe rînd, mai întîi timid, apoi, căpătînd curaj, ca mai înainte, toate dintr-odată. Servantul întins pe pardoseală s-a ridicat cu o mișcare bruscă. Sprijinit într-un cot privește pe fereastră cerul de mătase cenușie unde ultimele scîntei împrăștiate ca o jerbă cad și se sting rînd pe rînd. Vocea sa plîngăreață se mai înalță o dată și spune porcii crezi că nu știau că sîntem aici să vezi mîine dimineață ce vă ziceam ? Nimeni nu răspunde. Ajuns aproape de ușă, zidarul cel tînăr vede poza căzută pe jos și se apleacă să o ia. O scutură

de praf și o întoarce spre lumină. Pe marginea de hîrtie de un verde-măsliniu, plușată, pe care e lipită se poate citi cu litere pe vremuri aurite: ILUSTRAȚIA. Ține poza cu o mînă la depărtare, clipind din ochi, ca miopii, aplecînd ușor capul într-o parte. Citește legenda scrisă cu bastonașe negre sub stîncile izbite de valuri: Stîncile de la Pois (Finistère). Spune ia te uită trebuie să fie frumos acolo. Admiră încă o dată poza cîteva clipe cu un aer gînditor. În prag, muncitorul în vîrstă se întoarce și spune vii? Zidarul cel tînăr își desface degetele și, alunecînd pieziș, poza cade din nou în moloz. Își ajunge tovarășul din urmă și încăperea rămîne goală. Cei doi puști care aruncau pietre au plecat. Cercul deschis la culoare al fetelor ce își continuă riturile secrete punctate de bruște hohote de rîs e aproape de nedeslușit. Deodată, departe la orizont unde cerul nu se mai separă acum de mare, strălucește în stînga scurta lumină a unui far care dispare îndată, apare din nou, se stinge pentru cîteva clipe, apare din nou de două ori succesiv, ascunsă și revelată rînd pe rînd pe un ritm codificat cu o regularitate de metronom ca și cum ochiul — nu urechea: ochiul — ar putea să perceapă undeva prin zgomotul regulat și liniștit al valurilor implacabilul rontăit al roților dințate, al angrenajelor, al eșapamentului ce fracționează timpul în mici intervale contabilizabile, ca și cum un semnal venit din stele, de pe astre îndepărtate gravitînd la milioane de ani-lumină le-ar fi pus brusc în mișcare ca să însemne clipa, secunda exactă a separării zilei de noapte, declanșind

totodată și apariția bruscă a unui fugitiv drum de reflexe pe întinderea întunecată ce nu se mai deosebește de plajă decît printr-o neîncetată mișcare, confuz percepută, de negre și statice unduiri, precum acelea ale unei coafuri lichide și vîscoase ca o reptilă. Își împreunează mîinile brusc în jurul gîtului bărbatului și se strînge convulsiv de el. Bărbatul spune ei hai și îi mîngîie părul. Ea spune iubitule iubitule mă iubești spune-mi că mă iubești dacă se-ntîmplă ceva n-ai să mă. El spune firește Fii atentă să nu mă pătezi. Ea spune să te pă... El se desprinde încet din strînsoarea mîinilor ce-i înconjoară gîtul ținînd ghemotocul de pînză lipicioasă. Spune firește draga mea firește. Își privește mîna strînsă în jurul pînzei motolite și ude. Repetă să te pă. El spune ei draga mea. Ea strigă să te pătez neno. El spune nu striga așa de tare să nu audă ei. Ea strigă neno. Se întoarce brusc și pleacă în fugă. El strigă Te rog. El strigă Estelle. El strigă Estelle ascultă-mă! Estelle, Élodie, Émilie, Élisabeth, Hélène, Sylvie, Gilberte, Édith, Odette. Face cîțiva pași în direcția în care a fugit. Pata făcută de rochia roșie se îndepărtează sau mai degrabă pare să stea pe loc, însuflețită de ușoare tresăriri și micșorîndu-se. El se oprește și rămîne pe loc, cu subțirele trabuc între două degete. Spune cu voce scăzută ceva nedeslușit. Pata făcută de rochie s-a topit în masa neagră a pădurii. Se întoarce și se sprijină de barieră. Scoate din buzunar o cutie de chibrituri și își aprinde unul. Își dă deodată seama de prezența vacii aproape deasupra lui, în continuare nemișcată, uriașă. La lumina flăcării își

vede degetele, pe cel mare, arătătorul și pe cel mijlociu reunite în jurul chibritului. Trage de două-trei ori din trabuc. Rămîne așa cîteva clipe, lăsînd să ardă chibritul acum depărtat de vîrful trabucului. Poate să vadă botul umed și bălos al vacii. Îi poate vedea ochiul fardat cu negru, pe celălalt înconjurat de un trandafiriu pal și franjurile genelor mătăsoase și decolorate ca acelea ale unui albinos. Chibritul îi arde degetele. Îi dă drumul și acesta se stinge în iarbă. Totul e cu desăvîrșire negru.

SCURTCIRCUITĂRI

FÎȘIILE DE TAPET dezlipit spînzură dînd la iveală tencuiala umedă și cenușie care se sfarmă, cade în plăci din care fărîme zac împrăștiate pe pardoseală în fața plintei cafenii. Marginea superioară a acesteia e acoperită de un impalpabil strat de praf. Chiar deasupra plintei un brîu (o bandă ?) în tonuri ocru-verzui și roșiatice (un stacojiu decolorat) repetă un unic motiv (friză) de frunze de acantă ce desenează o succesiune de valuri răsucite. Pe dalele hexagonale ale pardoselii, spartă în mai multe locuri (iar în altele corodată parcă) printre fărîmele de tencuială sînt împrăștiate felurite obiecte (bucăți de lemn, de cărămidă, cioburi, tocul dezarticulat al unei ferestre, un sac gol a cărui pînză aspră face un morman de cute molatice, o sticlă etc.). Din tavan atîrnă un bec slab (poți să-i privești filamentul fără să fii orbit) înșurubat într-o dulie de aramă ce și-a pierdut luciul. Filamentul are forma unei colerete festonate întinse pe raze orizontale, incandescente și ele, totul amintind de scheletul (marginea și balenele) unei umbrele de soare sau al unei umbrele pur și simplu

culcate. Deasupra minusculei și nemișcatei revărsări de valuri vegetale ce se urmăresc la nesfîrșit pe brîul de tapet uzat, arhipelagul albicios al fragmentelor de tencuială se repartizează în insulițe de mărime diferită precum bucățile desprinse dintr-o faleză ce se sfărîmă la poalele ei. Cele mai mici, cu forme neprecise, molatice, s-au răspîndit mai departe după ce s-au rostogolit de mai multe ori. Cele mai mari, cînd îngrămădite unele peste altele, cînd singuratice, seamănă cu acele plăci de stîncă ridicate în planuri înclinate de umflătura (echivalentul în relief al golului — sau al unei părți a golului — lăsat în glet) ce e negativul lor și pe care se sprijină. De suprafața lor netedă mai aderă uneori o zdreanță de frunziș îngălbenit, o floare. Intrînd pe o ușă deschisă ce dă spre un coridor sau spre o altă încăpere, lumina unui al doilea bec, mai puternică, luminează scena, ceea ce lămurește prezența umbrelor foarte opace (aproape negre) care pleacă pe pardoseală de la baza obiectelor vizibile și poate și pe aceea, verticală și deșirată, a unui personaj ce ar sta în picioare în cadrul ușii. Două imagini în culori continuă să rămînă agățate de pereți. Una dintre ele decorează un almanah al Poștei și e înconjurată de coloane ce propun pentru fiecare lună o listă de nume de sfinți și de mucenici printre

care se eșalonează, tipărite cu roșu, mențio-nările sărbătorilor religioase : Crăciun, Miercurea mare, Florii, Răstignirea Domnului, Ziua Tuturor Sfinților, Sîmbăta morților. Cealaltă imagine, de format mai mare, nu mai e ținută decît de o pioneză ruginită cu floarea mare înfiptă în colțul ei drept de sus de care atîrnă, diagonala fiindu-i acum pe verticală. E lipită pe o hîrtie de un verde-cenușiu, granulată, ce servește de ramă. O linie de un verde mai închis urmărește marginea hîrtiei desenînd în fiecare colț un motiv decorativ alcătuit din trei bucle (una mai mare străjuită de două mai mici) ca petalele unui vîrf de lance. Hîrtia imaginii (altădată glasată iar acum mată) s-a umflat datorită valurilor alternative de umiditate și căldură. Cele trei colțuri fără pioneze s-au ridicat și răsucit ca niște cornete. Deslușești cu toate acestea trei femei cu tenul fără îndoială fragil pe care-l apără cu umbrele de soare în vreme ce coboară printre lanuri o pantă plină de iarbă. Poalele rochiilor foșnitoare mătură o mare de maci. Poți auzi rîsetele lor și — scena se petrece vara — zumzetul insectelor. Cealaltă imagine (aceea care împodobește almanahul Poștei) reprezintă într-o armonie de verde și violaceu o coastă stîncoasă ce se aruncă în mare. Valurile împresoară stîncile cu o coleretă de spumă. Prin stratul verzui de apă transparentă poți vedea din

înaltul falezei alte stînci, alte resturi sfărîmate, ca un grohotiș înecat. Refluxul le lasă pe unele descoperite. Pe fondul luminos al livezii cele trei femei și fetița din imaginea ce spînzură pieziș par să se prăbușească la nesfîrșit, aruncate în hău, nemișcate și grațioase, ca și cum solul dealului răsturnîndu-se deodată le-ar pieri de sub picioare iar rîsul lor se transformă în țipete de spaimă. Unele recifuri abia străpung suprafața și nu atrag atenția decît printr-un fel de clocot, de corolă ale cărei franjuri albicioase urmează mișcarea fiecărui val ca un soi de trenă, ca o eșarfă băloasă ce plutește ridicîndu-se și coborînd în voia hulei. Pe neașteptate, fără nici un fel de trosnituri prealabile, o placă se desprinde din tavan (ori o bucată din cornișa ce îl decorează) și se zdrobește cu zgomot mat pe pardoseală. Fărîmele de forme diferite sînt proiectate de izbitură în toate direcțiile pe pardoseală, alunecînd sau rostogolindu-se, lăsînd de-a lungul traiectoriei lor minuscule fragmente (parcele) ce desenează un ansamblu de raze divergente, precum colțurile neregulate ale unei stele. Razele soarelui care coboară din ce în ce lungesc și mai mult intrînd pe fereastra cu geamurile sparte umbrele negre de pe pardoseală. Cea a părții de jos a peretelui de sub pervaz acoperă acum cam două treimi din lățimea încăperii. Razele aproape orizontale sculp-

tează dur grămada flască (de fapt hainele de lucru și o tașcă) împinsă într-un ungher. Un zgomot de pași se apropie și o mînă apucă tașca brusc dispărînd în vreme ce încep să se facă auzite cîteva voci. Una dintre ele, mai autoritară, face o observație în legătură cu pericolul pe care-l prezintă firele electrice dezgolite. Lumina se stinge. La întoarcerea din plimbare trec să vadă unde au ajuns lucrările. Tinerele femei își apucă delicat lungile fuste deasupra genunchiului și le ridică pentru a nu mătura cu ele molozul. Nemaicertîndu-și fetița din motiv că s-ar fi apropiat prea mult de marginea cornișei, pe faleză, una dintre ele se arată neliniștită de încetineala lucrărilor și întreabă dacă antreprenorul nu ar putea folosi mai mulți muncitori. Puțin după aceea se iscă o discuție referitoare la faptul că unica fereastră e insuficientă. Bărbatul care le întovărășește pe tinerele femei ține într-o mînă un ziar răsucit ca un fluier lovindu-și cu el mașinal (cum face un călăreț cu cravașa) partea exterioară a pulpei ori îndreptîndu-l uneori către diversele părți ale încăperii despre care e vorba. Pe cilindrul subțire apar și dispar în funcție de mișcările sale cîteva fragmente din cuvintele ce alcătuiesc titlul unui articol: ...TORI (luptători ?) ...UȚ... (căzuți ? ...SPAR (dispar ?) ZDRO... (zdrobitoare ?) ...OI (puhoi ?) PUST... (pustiire ?) ...ȘIRE (ieșire ?) ...AȚ... (atacați ?) ... STÎN... (postînd ?) SOL... (soldați ?). Una din femei spune dar ce miroase așa urît simțiți e îngrozitor o fi vreun șobolan mort pe undeva. Soarele a asfințit. Lumina amurgului nu mai luminează decît foarte vag încăperea în care pe pardoseala acum întunecată fărîmele de tencuială răspîndite par ușor fosforescente. Două dintre femeile ieșite la plimbare măsoară cu pași mari încăperea desenînd cu vîrful umbrelelor în praful de pe jos viitorul loc al fiecărei mobile. Profitînd de deplasările lor și de ce își comunică, bărbatul se apleacă spre cea de a treia și spune repede deci mi-ai promis diseară aici ? În livadă cîntă o mierlă. Pentru a vedea mai bine una din femei răsucește comutatorul pe care-l închide cu grabă cînd citește pe tăblia ușii avertismentul scris de maistru cu o bucată de tencuială și care atrage atenția asupra riscurilor de scurtcircuitare.

POSTFAȚĂ

UN ROMAN „CLASIC“ — de Balzac ori Rebreanu, de Dostoievski ori Calvino, de Tolstoi ori Llosa etc. — este rezumabil, în sensul că, în timpul citirii sale, el provoacă apariția treptată în mintea noastră a unui univers de sens care capătă o suficient de mare autonomie față de vorbele ce au slujit la edificarea lui pentru a putea fi redus la marile sale linii ordonatoare și „repovestit“ cu alte cuvinte. „Există proză, spune Sartre în *Ce este literatura*, reluînd o imagine a lui Valéry, atunci cînd cuvîntul trece prin privirea noastră precum o bucată de sticlă printr-o rază de soare.“ De fiecare dată, așadar, cînd privirea poate să traverseze nestingherită cuvintele spre acel ceva despre care ne vorbesc și care e singurul ei țel : spectacolul unor oameni care, stăpîniți de gînduri dintre cele mai diverse și însuflețiți de tot felul de dorințe, întreprind acțiuni ce duc la reușite sau la eșecuri. Sau : există proză de fiecare dată cînd organizarea materialului verbal este subordonată logicii acțiunii umane reprezentate și cînd, după ce am reușit să înlănțuim o secvență acțională concretă, uităm cuvintele care ne-au permis s-o facem.

Într-o asemenea perspectivă, *Lecții de cuvinte și lucruri* (dar afirmația e valabilă pentru oricare din textele lui Claude Simon [1]) nu este un roman, căci, dacă ne-ar pune cineva să rezumăm într-o frază ori mai multe cele vreo sută de pagini compacte ale sale, nu am reuși defel : ele nu se lasă subsumate unui sens, nu se lasă schimbate pe un înțeles. Să nu-și fi îndeplinit cuvintele misiunea ? Să nu fi fost ele suficient de transparente ? Să recitim pasajul următor : „își vîră furculița de cositor în gamela ce conține un amestec rece, vîscos, de fasole albă și carne ațoasă. Introduce apoi ce a scos cu furculița în gură, rupe o bucată de pîine ce urmează imediat același drum și mestecă rar, cu ochii ațintiți în gol înaintea sa. [...] Pe măsură ce maxilarele muncitorului în vîrstă se apropie și se depărtează umflăturile ce-i deformează alternativ obrajii prost bărbieriți își micșorează volumul pînă ce mărul lui Adam se ridică și coboară o ultimă dată" (p. 22—23). Fără să fie semnificativ (dar există vreunul care

[1] *Le Tricheur (Trișorul,* 1945), *La Corde raide (Dansul pe sîrmă,* 1947), *Le Vent, Tentative de restitution d'un rétable baroque (Vîntul, încercare de redare a unui iconostas baroc,* 1957), *L'Herbe (Iarba,* 1958), *La Route des Flandres (Drumul Flandrei,* 1960), *Le Palace (Hotelul,* 1962), *Histoire (Poveste,* 1967), *La Bataille de Pharsale (Bătălia de la Farsala,* 1969), *Orion aveugle (Orion orb,* 1970), *Les Corps conducteurs (Corpurile conductoare,* 1971), *Triptyque (Triptic,* 1973), *Les Géorgiques (Georgicele,* 1981), *La Chevelure de Bérénice (Pletele Berenicei,* 1984, reluarea comentariului dintr-un album Miró, *Femmes — Femei,* 1968), *L'Acacia (Salcîmul,* 1989).

să poată fi calificat astfel ?), pasajul nu e mai puțin tipic : lipsit de înfloriturile retorice care ar putea să tulbure ivirea sensului prin suscitarea de înțelesuri „parazitare", figurate, limbajul său precis induce în mintea noastră reprezentări de obiecte și de gesturi extrem de precise și ele. Ciudat e însă că nu le putem articula într-un tot care să capete numele cutărei ori cutărei acțiuni. Avem oare dreptul să spunem că zidarul de aici „mănîncă" ? Ar trebui ca fiecare gest ce îi este atribuit să apară pe de o parte drept prelungirea celui ce îl precede și, pe de altă parte, drept pregătirea celui ce urmează. Ar trebui să se dematerializeze oarecum, să devină doar locul unde in-sistă un trecut și germinează totodată un viitor. Un inter-mediar, ceva ce nu ar opri privirea căci nu ar face decît să medieze între un a fost și un va fi ștergîndu-se totodată pe sine, estompîndu-se precum fotogramele în tehnica de proiectare numită *fondu enchaîné.* Or, muncitorul din această descriere seamănă cu eleaticul Ahile, care, cu vorbele lui Valéry, e „neclintit cu pași mari" : deși face toate gesturile prin care amestecul vîscos e transferat din gamelă în gură și ajunge de aici în stomac, el *nu* „mănîncă", deoarece, așa cum se întîmplă să nu vezi pădurea din pricina copacilor, aici nu vezi *acțiunea* din cauza *actelor* din care e alcătuită. Privit prin lupa limbajului, fiecare act capătă un atare relief, o atare *prezență,* încît nu-i mai poți estompa contururile, nu-l mai poți face să

comunice cu ce a fost și cu ce va fi : nu mai are sens, nu se mai îndreaptă spre nimic și nu mai vine de nicăieri.

O acțiune nu poate fi descrisă, ci doar numită. De îndată ce vrei să o reprezinți, o dezarticulezi într-o constelație de prezențe, într-un roi de acte și de agitații ce nu mai întrețin decît relații de concomitență și de succesiune (iar consecuția nu e, firește, consecință) și nu mai pot fi atribuite unui agent înzestrat cu voință, cu o intenție de făptuire (semnificativ în această privință e faptul că zidarul își ține ochii „ațintiți în gol"). Însuși „agentul" dispare, dezarticulîndu-se într-o puzderie de centre active autonome : muncitorul e desigur cel care duce furculița la gură, tot el e cel care rupe o bucată de pîine, doar aceasta e cea care urmează același drum, „umflăturile obrajilor" sînt cele care descresc, „mărul lui Adam" e cel care urcă și coboară o ultimă dată.

Descrierea „eleatizează" lumea acțiunilor, universul devenirii, producînd acea paradoxală figură ce reunește mișcarea și imobilitatea și care obsedează „romanul" de față începînd cu „nemișcata revărsare de valuri vegetale" de pe brîul evocat în pagina liminară și pînă la acea durată fărîmițată în înșiruire de clipe de către farul care se aprinde și se stinge în ultimele pagini ale capitolului *Șarja lui Reichshoffen*. Trecînd, firește, prin mereu reluata imagine oximoronică a mării ca imobilitate palpitîndă („privirea surprinde o succesiune de încrețituri paralele însuflețite de o mișcare continuă care fără să tulbure imensul calm al ansamblului întreține la suprafața acestuia o agitație permanentă, ca și cum ar fi înzestrat în același timp cu proprietăți contrare, mișcarea și neclintirea" — p. 45). Sau prin aceea a mișcării ca succesiune de imobilități. Amintiți-vă ce se spune, de pildă, despre deplasarea velierului : „dacă privirea îl părăsește pentru cîteva clipe nu-l mai regăsește în același punct, deși continuă să pară nemișcat, în așa fel încît ai zice că înaintează prin translații rapide, fulgerătoare chiar, profitînd de momentele de neatenție" (p. 52). Ori despre felul în care se ridică o vacă : „Ghicești în întuneric mișcările ei neîndemînatice și sacadate ce se succed în etape — amintind oarecum de gesturile descompuse (smuls, la umeri, ridicat) ale unui halterofil ridicînd o greutate imensă" (p. 62).

Fără un trecut din care să vină, fără un viitor spre care să năzuiască, evenimentele (dar termenul își pierde aici înțelesul) ies de sub incidența oricărui tip de necesitate. Și chiar atunci cînd se încearcă introducerea lor într-un lanț cauzal, efortul e zadarnic, căci pentru fiecare pot fi invocate, cu aceeași legitimitate, rațiuni nu numai diferite, dar și contradictorii. „În ciuda (din pricina) depărtării, exploziile par să zguduie aerul puternic compresat și decompresat", citim la un moment dat (p. 47) : dacă impresia de zguduire poate fi dată atît de proximi-

tatea cît și de neproximitatea exploziilor înseamnă că *orice* poate genera *orice*. Lucrurile nu sînt așa pentru că trebuie să fie așa, ci pur și simplu pentru că *se întîmplă* să fie așa. Lipsite de țel, întîmplările acestea ies de asemenea de sub incidența oricărui „trebuie“ *evaluativ*, căci poți oare judeca în mod rezonabil drept reprobabilă ori, dimpotrivă, drept recomandabilă brusca prăbușire de la sine a unui tavan? Ori lungirea umbrelor unor copaci? Ori așternerea prafului într-o încăpere? Se întîmplă să fie așa, dar întîmplările, deși introduc uneori schimbări importante în lume, nu sînt în ele însele nici bune, nici rele. Nici diversele faceri umane de aici, asimilate de descriere multitudinii evenimentelor fizice: plimbatul strîngerea unor cioburi, lovirea cu barosul a unui șpiț înfipt în perete, jumulirea unei găini, rafala trasă de un militar ori întîlnirea dintre o femeie și un bărbat, noaptea, lîngă bariera unei fînețe etc., toate sînt simple întîmplări, simple agitații precum învolburarea norilor sau fărîmițarea falezelor calcaroase sub asaltul repetat (dar iresponsabil) al valurilor. Asupra tuturor descrierea aruncă o lumină de o indiferență axiologică neegalată poate decît de privirea, eventual curioasă, dar nicidecum indignată ori îngăduitoare, a vacii căreia îi este dat să asiste la spectacolul oferit de cei doi îndrăgostiți.

Fie-ne îngăduită aici o paranteză. Claude Simon afirmă în repetate rînduri — și, curios, cu aproape

aceleași vorbe — că percepția noastră este întotdeauna fragmentară: „nu percepem lumea din jurul nostru, declară el unui ziarist de la *Le Nouvel Observateur* în 1985, cu cîteva zile înaintea primirii premiului Nobel, decît prin infime fragmente, pe care mintea și obiceiurile noastre le ordonează, le aglomerează, le reconstituie într-un soi de ciment prefabricat, permițîndu-ne astfel să conjurăm spaima pe care ne-ar pricinui-o aceste lipsuri, aceste goluri căscate dacă am ști să le recunoaștem“. Caracterul dezlînat al lumii evenimențiale construite de textul de față al lui Claude Simon (și, în general, de toate romanele sale) ar fi, așadar, reflexul condiției umane[1]. Condiție umană de care europeanul născut în primii ani ai veacului nostru a fost silit să-și dea seama mai mult decît oricine altcineva[2]: „Sînt un om bătrîn, declară romancierul în *Discursul* de la Stockholm, și, ca pentru mulți dintre locuitorii bătrînei Europe, prima parte a vieții mele a fost destul de agitată: am fost martorul unei revoluții[3], am făcut războiul în condiții deosebit de crude (aparțineam unuia din acele regimente pe care statele majore le sacrifică de la început, cu sînge rece, și din care în opt zile nu a rămas practic nimic),

---

[1] Justificîndu-se alegerea din 1985, academicienii suedezi îl prezintă pe scriitorul francez drept un autor care „urmărește în romanele sale, cu vîna creatoare a unui poet și a unui critic împletită cu o profundă conștiință a timpului, să descrie condiția umană.“

[2] Claude Simon s-a născut în 1913, la Tanarive.

[3] E vorba de războiul civil din Spania, din 1936.

am fost făcut prizonier, am cunoscut foamea, munca fizică pînă la epuizare, am evadat, am fost grav bolnav, de cîteva ori în pragul morții, violentă sau naturală, am trăit printre oameni dintre cei mai diferiți, preoți dar și incendiatori de biserici, pașnici burghezi dar și anarhiști, filozofi dar și analfabeți, mi-am împărțit pîinea cu pungași, am călătorit în fine mai în toată lumea... și, totuși, încă nu am descoperit, la șaptezeci și doi de ani, nici un sens în toate acestea, de n-ar fi decît, așa cum a spus cred Barthes pe urmele lui Shakespeare, că «dacă lumea are vreun sens, acesta e lipsa ei de sens» — numai că ea este."[1] Sau, într-o formă mai puțin tranșantă : „Nu știu dacă viața, istoria, suferința au vreun sens : totul îmi pare minunat și totodată înfiorător, bun și rău, pozitiv și negativ".[2]

Prin asemenea declarații, Claude Simon se arată solidar cu generația post și antisartriană căreia îi aparține, generație ce a creat primul Nou Roman, „romanul lucrurilor", și care a avut ca purtător de cuvînt pe Robbe-Grillet. Pentru acesta din urmă, de pildă, Occidentul pare a fi încheiat cu natura un „pact metafizic" ce face ca lucrurile să se scalde într-o atmosferă antropocentrică, o atmosferă care le dă „o pretinsă *semnificație*, investindu-le [...] din interior cu o rețea mai mult ori mai puțin vicleană de sentimente și de gînduri"[3] : un scaun *gol* nu e

[1] Claude Simon, *Discours de Stockholm*, Paris, Minuit, 1986, p. 24.
[2] *Les Nouvelles*, 15—21 martie 1984.
[3] Alain Robbe-Grillet, *Pour un nouveau roman*, Seuil, 1963, p. 58.

un simplu scaun; ci *așteptare* (vezi *Scaunele* lui Ionescu), un sat ce se *ghemuiește* într-o vale nu e o simplă aglomerație umană, ci o ființă însuflețită de nostalgia paradisului prenatal („dacă accept cuvîntul «ghemuit», spune Robbe-Grillet[1], nu mai sînt întru totul spectator ; devin eu însumi acel sat, timp de o frază, iar adîncitura văii funcționează ca o cavitate în care năzuiesc să dispar") etc. „Civilizația noastră mentală" dă lumii un chip uman : „în fiece clipă, zdrențe de cultură (psihologie, morală, metafizică) vin și se alipesc lucrurilor dîndu-le o înfățișare mai puțin străină, mai inteligibilă, mai liniștitoare".[2] Iar de se întîmplă ca acestea să opună rezistență, recurgem la „comoda categorie a absurdului".[3] Or, adaugă romancierul, „lumea nu este nici plină de sens, nici absurdă. Ea *este*, atît și nimic mai mult (...) în jurul nostru, sfidînd haita adjectivelor noastre animiste sau casnice, *lucrurile sînt.* Suprafața lor e curată și netedă, intactă, fără luciu îndoielnic ori transparență."[4] Omul anilor '50 (sau „de mîine", adaugă eseistul) nu resimte în fața acestei lipse de semnificație umană a lucrurilor nici un fel de sfîșiere : pentru el nu există tragedie.

Revenind la *Lecții de cuvinte și lucruri*, înțelegem că recursul la descrierea precisă, seacă, neantropomorfizantă, răspunde intenției resimțite ca un impe-

[1] *Op. cit.*, p. 60—61.
[2] *Op. cit.* p. 20—21.
[3] *Op. cit.* p. 21.
[4] *Ibidem.*

rativ de a dacapa sentimentele fraudulos introduse în lucruri de „civilizația mentală" în care sîntem cuprinși. Să adăugăm însă că funcția terapeutică este departe de a epuiza virtuțile descrierii. Ori efectele. Sau poate defectele ? Căci, oricît de paradoxal ar părea, cu cît vrei ca discursul tău să se muleze mai exact pe lucruri, cu atît le întorci mai mult spatele și te cufunzi într-un limbaj ce se închide asupra lui și devine autarhic. Precizia necesită cunoștințe enciclopedice, pe care un singur om nu le poate avea, deci apelul la știința specialiștilor fiecărui domeniu în parte, specialiști care au decupat continuum-ul lumii în parcele pe care le-au descompus în articulațiile lor „ultime" dîndu-le apoi un nume. Cu cît vrei să fii mai fidel spectacolului ce se oferă privirii, cu atît trebuie așadar să te afunzi mai mult în limbajul celorlalți, al celor ce știu.

Întrebat în cursul colocviului ce i-a fost consacrat în 1974 la Cerisy-la-Salle care este sursa indiscutabilei sale competențe descriptive, întrebare ce amintește de acuzația adusă de Platon sofiștilor, Cl. Simon dă un răspuns care, dacă e firesc pentru partizanii Noului Roman, impregnați de structuralismul lingvistic de sorginte saussuriană, nu poate să nu-l surprindă pe „cititorul fără calități", cum se autodefinea autorul întrebării : *dicționarul, enciclopedia*[1]. Priceperea sa nu ar fi așadar fructul unui contact prelungit și privilegiat cu lumea (poate și așa ceva, dar nu în primul rînd și nici în mod necesar) ci cu enciclopedia, acea listă de texte dispuse în ordine alfabetică, (unul dintre cele mai arbitrare tipuri de articulare) care îți furnizează tot ce *poate* fi spus cu sens despre fiecare dintre obiectele care constituie, după părerea știutorilor, universul. Nu experiența directă se găsește, după el, la temeiul descrierii și nici vreun har, un dar deosebit al observației, ci o listă mai mare ori mai mică de cuvinte. Realul, spune Philippe Hamon în celebra sa *Introduction à l'analyse du descriptif* (într-un context în care e citat și „romanul" de față), apare atunci „drept o juxtapunere de mulțimi de cunoștințe particulare ce necesită arpentajul, parcurgerea", iar descriptorul poate fi definit drept „un arpentor de biblioteci".[1]

Într-o atare perspectivă a fi priceput în ale descrierii echivalează cu a fi priceput în ale limbajului, iar a descrie înseamnă a produce, cu prilejul unui obiect real, un obiect de vorbe capabil să dea iluzia reprezentării. Ori cu vorbele lui Claude Simon : „un obiect scris (și nu descris) e făcut din cuvinte", are o materialitate proprie, cu legile ei de organizare și funcționare. O ușă „scrisă" se deosebește de cea reală prin aceea că, de pildă, dacă aceasta din urmă se oferă oarecum dintr-o dată privirii, cu toate părțile ei constitutive simultan, cea dintîi nu se dezvăluie decît încetul cu încetul, pe măsură ce privirea

[1] *Claude Simon à la question in Claude Simon. Colloque de Cerisy-la-Salle*, Paris, U.G.E., 1975, p. 411.

[1] Philippe Hamon, *Introduction à l'analyse du descriptif*, Paris, Hachette, 1981, p. 61, respectiv, p. 60.

parcurge șirul de cuvinte folosite în construirea sa. Desfășurîndu-se în timp, vorbirea desfășoară totodată „ghemul" care e referentul de descris: nu poți spune totul dintr-o dată, ci descompui compusul, alegi (deci valorizezi), propui un anumit element ca intrare în obiect (deci valorizezi din nou) etc. Numai că obiectele reale se lasă parcurse în toate direcțiile, deci nici una nu e constrîngătoare pentru obiectul scris, nici una nu-i poate servi de ghid. Totul depinde, în ultimă instanță de... „fantezia și bunul plac" ale autorului.

Aceeași lipsă de necesitate afectează orice tip de utilizare cu intenții mimetice a limbajului. Romanul realist al veacului trecut, bunăoară. Iată-l, de pildă, pe unul dintre acestea în rezumatul lui Claude Simon: „Un personaj, X, ca să-și omoare timpul, se duce să supravegheze niște lucrări (aici *descriere* a săpăturilor și *reflecții* ale autorului privitoare la starea de spirit a țăranilor pe ale căror pămînturi au loc). Deodată, X trage cu pușca și omoară o pasăre care va cădea pe un drum ce traversează cîmpurile și pe unde tocmai trece o trăsură în care se găsește metresa lui X în compania unei codoașe și a unui proxenet. Văzîndu-l pe X înarmat cu o pușcă, acesta din urmă îi atribuie intenții ostile (aici puțină *analiză psihologică*) și trage în direcția lui un foc de pistol dar ratează ținta. Urmează o luptă între cei doi bărbați (*narara* a luptei) în cursul căreia X scapă cu chiu cu vai teafăr de loviturile adversarului și îl și ucide (presărată în *narațiune*, încă nițică *analiză*

psihologică pentru a explica lectorului sentimentele care-l frămîntă pe X în timpul luptei). După care începe un *dialog* între X, metresa rămasă în trăsură și codoașa care o întovărășește (în vreme ce metresa îl sărută pe erou cu foc, codoașa îi cere bani). În cele din urmă, X fuge în străinătate cu pașaportul proxenetului pe care l-a omorît. Sosit la postul de poliție de la frontieră (*descriere* a postului de poliție), prezintă pașaportul unui funcționar care, evident, e unul dintre prietenii proxenetului și care recunoaște pașaportul. Cu toate acestea, în urma unui raționament care-l luminează pe cititor cu privire la psihologia polițistului, acesta îl lasă să treacă pe erou etc."[1] Ați recunoscut... *Mănăstirea din Parma?* Dar să dăm și comentariul lui Claude Simon: „În ceea ce mă privește mărturisesc că în ciuda strădaniilor mele, nu reușesc să văd într-o asemenea povestire (de o neîndemînare consternantă, inclusiv de stil, ceea ce se înțelege de altfel de la sine) altceva decît o suită de evenimente perfect fortuite, hazarduri, coincidențele ce frizează miracolul."[2] De vreme ce pentru recentul laureat al premiului Nobel nu există nici un *trebuie* care să determine lucrurile să fie așa cum sînt, reproșul pe care-l adresează aici romanului rezumat nu poate să vizeze caracterul dezlînat al lumii reprezentate, ci doar pretenția lui Stendhal

[1], [2] Claude Simon, *La fiction mot à mot in *** Nouveau Roman: hier, aujourd'hui*, Paris, U.G.E., 1972, vol. 2, p. 75.

de a lega disparatul lumii recurgînd tot la ea, prin includerea evenimentelor într-un iluzoriu lanț de cauze — efecte de natură psihologică și comportamentală. Caricatural, rezumatul urmărește să dovedească, dacă mai era nevoie, că realismul (că e vorba de cel al veacului trecut ori nu) e mai puțin o problemă de adecvare între un text și lume decît una de conformitate cu ceea ce *credem* că se poate întîmpla în ea. Or, credințele sînt trecătoare, iar în clipa în care o doxă se prăbușește, ea antrenează în hăul insignifianței toate textele pe care le-a legitimat : universul pe care pretindea că îl reprezintă devine incredibil. Apare atunci o problemă pe care am putea-o formula astfel : în momentul în care în însuși modelul de realitate pe care îl ai există ideea contingenței fenomenelor — așa cum se întîmplă cu modelul lui Cl. Simon —, este oare cu putință să imaginezi o vorbire despre lume care să zămislească texte credibile ?

Da, răspunde romancierul. Încercînd să obții în domeniul limbajului ceea ce a făcut pictura în a doua jumătate a secolului trecut cînd a înlocuit reprezentarea lumii cu *prezentarea* de obiecte picturale. Făcînd din subiectul tabloului un simplu pretext, ceva ce îl precede și e în sine insignifiant (simptomatică fiind renunțarea la tradiționalele teme „nobile" în favoarea unora „umile" : un măr, o carafă), interesîndu-se de proprietățile culorilor și ale figurilor, artiști ca Cézanne ori Van Gogh au introdus în lume obiecte *noi* și, mai cu seamă, *pictural credibile :* figurile interpretabile referențial ce apăreau în tablourile lor se justificau nu prin conformitatea lor mai mică ori mai mare cu exteriorul, ci ca soluție a tensiunii dintre petele de culoare și formele ce acopereau pînza. Precum marea din *Lecții de cuvinte și lucruri*, imobilitate mobilă, dincolo de aparenta nemișcare a formelor dispuse pe pînză, noul obiect pictural, pare a gîndi romancierul francez, trădează o convulsie, o mișcare violentă prin care fiecare element este trimis către celelalte și integrat astfel, irevocabil, într-o totalitate *necesară*. Întîlnirea dintre o umbrelă și o mașină de cusut pe o masă de disecție, despre care vorbeau suprarealiștii în urma lui Lautréamont, e extrem de improbabilă „în lume". Nu însă și într-un tablou, dacă apare ca rezolvare a forțelor ce interacționează în interiorul său.

„Regretul meu, spune undeva Claude Simon, e că nu am reușit să fiu pictor." Și e atît de puternic încît, pe cînd redacta unul dintre cele mai celebre romane ale sale, *La Route des Flandres*, și se afla în posesia unui număr destul de mare de fragmente, a atribuit fiecăruia o culoare și le-a ordonat luînd drept ghid echilibrul cerut de respectivele culori. Mai mult : resimțind pe alocuri nevoia unui plus de verde ori de roșu, a scris pasaje noi pentru a le insera în locul respectiv, pasaje ce i s-au părut, post factum, cele mai reușite. Firește, avem aici de-a face cu o atitudine extremă și puțin profitabilă literaturii, căci textele sînt făcute nu din vopsele, ci din cuvinte, și materialitatea acestora trebuie exploatată, materialitate care nu are nimic comun cu compoziția chimică a celor dintîi.

Cuvintele, citim în prefața la *Orion aveugle*, „nu sînt materiale ce există în sine ca pietrele unui zid

sau ca pata de culoare — care nu trimite decît la sine —, sau bronzul — pe care-l poți atinge. Într-un fel ori altul, ele trimit întotdeauna la lucruri".[1] Însă într-un mod particular, considerat de unii drept o imperfecțiune a limbajului: o unică expresie poate trimite, în funcție de colocația în care apare, la realități dintre cele mai diferite. Mallarmé spunea că, pronunțînd cuvîntul „floare", faci să apară „absenta din orice buchet". E parțial neadevărat, căci, simultan, pot fi suscitate și alte reprezentări: mucegai (nu prinde vinul „floare"?), extremitatea lărgită a cuiului (cea pe care o lovim cu ciocanul), partea cheii pe care o introducem în broască etc. „Ceea ce e adesea fără nici un raport imediat în timpul orologiilor sau în spațiul măsurabil poate să se găsească reunit și ordonat în sînul limbajului într-o strînsă contiguitate", afirmă romancierul în același loc arătînd că un ac, un cortegiu, un clovn, un stat și un capitol de carte, entități care sînt fizic atît de disparate, sînt strînse laolaltă de limba franceză prin faptul că despre toate se poate spune că au *„une tête"*, un „cap". Contingența lumii e corectată de necesitatea din limbaj, de faptul că fiecare cuvînt e „o răscruce în care mai multe drumuri se întretaie". Mai mult chiar: „fiecare cuvînt suscită (sau comandă) altele, nu numai prin forța imaginilor pe care le atrage ca un magnet, ci și, uneori, prin simpla lui morfologie, simplele asonanțe care, precum necesitățile formale ale sintaxei, ritmului și compoziției, se dovedesc adesea tot atît de fecunde ca și multiplele semnificații".

Limba e un teritoriu inepuizabil, pe care trebuie să-l explorezi și exploatezi. Desigur, pentru a pune

[1] Claude Simon, *Orion aveugle*, Genève, Albert Skira Éditeur, 1970, prefață nepaginată.

în funcționare mașinăria lingvistică, trebuie să existe intenția de a vorbi, de a spune ceva anume sau, pur și simplu, doar de a spune ceva, orice. În ciuda negațiilor sale insistente, Claude Simon are ceva anume de spus, altfel nu s-ar explica repetiția obsedantă a unor imagini prezente inițial în romanele de tinerețe, relativ autobiografice, de la *Le Tricheur* pînă la *Le Sacre du printemps*, și care traversează toate textele de maturitate, imagini desprinse din experiența sa de participant la revoluția din Spania ori la cel de al doilea război mondial. Oricare ar fi însă natura exactă a punctului de plecare (imagine obsedantă, percepție actuală etc.), el nu e decît un pre-text, care, pus în cuvinte, va servi de generator, de *generic* (amintiți-vă titlul textului inaugural al „romanului" de față"), adică de sursă de cuvinte și de teme ce vor fi dezvoltate și organizate în funcție de necesități de rimă, ritm, simetrie etc. Dacă *Le Palace*, bunăoară, trimite în mod clar la evenimentele care au avut loc în 1936 la Barcelona, aceasta nu înseamnă defel că le și reproduce, ci doar că e un obiect de vorbe fabricat cu ocazia rememorării revoluției spaniole. Să-l mai cităm o dată pe Claude Simon: „nu mă simt deloc îndeptățit să spun (ceea ce ar friza impostura) sau măcar să las să se creadă că *Le Palace* este situația sau starea de lucruri din Barcelona verii lui 1936. Nu: e ceea ce s-a produs în 1961 avînd ca «punct de plecare» impresii confuze și vagi amintiri".[1] Dacă la temeiul romanelor lui se află întotdeauna un ceva anume de spus, el este preluat în mod necesar și prelucrat de limbaj, îmbogățit și modificat de sensurile ce zac aici, în așteptarea explorării, a sus-citării.

[1] *La fiction mot à mot*, loc. cit.

Travaliul scriptural, cu un vădit caracter artizanal conjugă două operații de bază : *descoperirea* elementelor prin considerarea atentă a proprietăților genericului și *înlănțuirea* lor prin permutații și combinații în vederea fabricării unei ficțiuni al cărei fiecare constituent să trimită dacă nu la toate celelalte cel puțin la un număr suficient de mare pentru a apărea ca supradeterminat și, prin urmare, necesar. Astfel, două dintre cele două teme majore ale romanului de față sînt impuse de ipotezele contradictorii suscitate de spectacolul construit de prima parte a *Genericului* : tapetul sfîșiat, molozul etc. sînt semnele unei acțiuni demolatoare, destructive — de unde tema războiului și introducerea grupului de soldați —, ori, dimpotrivă, ale unei renovări, de unde tema zidirii și apariția grupului de muncitori. Cea de a treia temă, erotică, este sugerată de unul din elementele cu care va fi mobilată încăperea demolată/reconstruită : Calendarul poștei. Dacă ansamblul descrierii-generic furnizează temele mari, fiecare membru al ei în parte este sursa detaliilor prin care ele se materializează, se „textualizează". De exemplu, *Genericul* începe cu „Fîșiile de tapet dezlipit spînzură dînd la iveală tencuiala umedă și cenușie". Or, fragmentul acesta de frază este sursa unor „evenimente" foarte precise din *Expansiune*, precum benignul accident suferit de zidarul cel tînăr, care, lovindu-se cu barosul peste deget, se întrerupe din lucru pentru a-și privi rana și vede o *„fîșioară de piele zdrelită"*. Rațiunea pentru care apare aici zdrelirea degetului nu se găsește în lume, ci în limbaj, în „fîșia de tapet" care ar fi putut sugera, tot atît de necesar și de aleatoriu totodată, o fîșie de pînză, de cer ori de pămînt. Celelalte cuvinte din fraza-generic sînt temeiul celorlalte „detalii" ce materializează accidentul și reacțiile zidarului : nu „tencuiala umedă și cenușie" *face*, în cel mai propriu înțeles al cuvîntului, ca rana să sîngereze colorînd degetul în cenușiu („Destul de curînd însă începe să curgă sîngele care se acumulează colorînd [degetul] într-un cenușiu negricios" — p. 18) ? Și nu umezeala tencuielii — singură de astă dată — e cauza pentru care accidentatul își duce degetul îndoit la gură și îl umezește sugîndu-l ? Tot așa cum notația următoare, referitoare la ceea ce se ivește sub pieliță — *„Carnea dezgolită* e dintr-o substanță catifelată" — este de pus în legătură cu tencuiala care se ivește de sub tapetul dezlipit. În fine, muncitorul își reia lucrul, — dar să ne mai mirăm ? — „lăsînd mîna stîngă să-i *spînzure* pe lîngă trup". Nu ne vom mira nici cînd, în pasajul imediat următor, vom vedea o tînără femeie scotocind prin geantă în căutarea unei portocale pe care începe să o curețe și cînd vom afla că *„fîșia* de coajă tăiată *spînzură* (așa cum spînzurau fîșiile de tapet ori brațul muncitorului — n.n.) desenînd o spirală ce se alungește progresiv. *Sub ea apare un strat pufos* (echivalentul *catifelatului* de adineaori — n. n.) de un galben foarte pal care *se închide* (exploatare a cenușiu-negriciosului din generic (n. n.) în locurile unde..." (p. 19). Fiecare element astfel „descoperit" și exploatat generează la rîndul său altele noi, într-o proliferare controlată însă de logica ansamblului. Degetul zdrelit al zidarului, de pildă, este sursa unui nou accident, oarecum similar, suferit de tînăra femeie căreia un ciob de sticlă i se înfige într-un deget pe care, firește, îl va „suge". De remarcat că modificarea accidentului din lovitură în înțepătură este pregătită de o frază situată exact la jumătatea drumului ce separă

cele două episoade: „Poate simți mirosul *înțepător* al mușcatelor“ (p. 20).

În ceea ce privește *înlănțuirea* diverșilor constituenți, procedeele sînt multiple și cititorul le va fi descoperit pe cele mai multe. Nu vom semnala decît trei, dintre cele mai frecvente. În primul rînd, firește, cuvintele-răscruce, acei semnificanți cărora le sînt asociați mai mulți semnificați: dacă o secvență vorbește despre un buchet de flori de sipică, păpădie și margarete sălbatice, următoarea — prezentînd încăperea ocupată de militari — va fi introdusă printr-un fragment din lista sfinților din calendarul agățat pe perete și care începe, firește, cu Sfînta *Marguerite* (p. 11). Un al doilea procedeu constă în scurticircuitarea secvențelor prin utilizarea în ele a exact aceluiași cuvînt luat în exact aceeași accepțiune: un bărbat se amuză să *reteze* cu bastonul flori de cîmp (p. 18), iar în secvența imediat următoare zidarul „ridică lamela de piele zdrelită cu limba și o *retează* cu dinții din față cît poate mai din rădăcină“ p. 19). Nu se înlănțuie oare aceste secvențe pentru că, literalmente, *vine vorba?*

Cel de al treilea procedeu operează la nivelul lumii (de)scrise, construite de cuvinte: diversele fragmente sînt alcătuite plecînd de la o unică *figură*. Astfel, pentru a lua exemplele din aceeași primă parte a romanului, cele trei mari „teme“ pomenite se întretaie în nenumărate rînduri mulțumită unei figuri geometrice care este un unghi ascuțit și care a fost, poate, zămislită de litera V prezentă insistent în prima frază a *Expansiunii* („*v*alurile bătînd în *v*erde“, „stîncile *v*iolete“, „tușele de penel în formă de *v*irgulă“). Figura e materializată de felurite lucruri: crăcana armei, îndelung descrisă și des pomenită, este desigur un V răsturnat, extremitatea

ascuțită a pădurii închipuie și ea aceeași figură, ca și drumul care iese din ea și face un cot către sat, „picioarele desfăcute și pe jumătate îndoite“ (p. 9) ale soldatului care jumulește o găină dar și ale bărbatului lungit în iarbă („picioarele desfăcute în formă de V“ — p. 18) ori ale zidarului ce pare să mănînce (p. 21) etc. Elementele care actualizează această figură exercită unele asupra celorlalte o puternică atracție: ce poate face, să spunem, un gradat ale cărui galoane sînt „în formă de V“ (p. 10) și care intră într-o încăpere altceva decît să „răsucească manșonul *crăcanei*“ pentru a regla tirul? Și nu numai că se atrag pînă la perfecta sudură, dar își transmit reciproc însușirile. Astfel, bărbatul tolănit în iarbă despre care am mai vorbit, pus în legătură de mai multe ori prin procedeele amintite cu secvența „militară“, va căpăta prin contiguitate de la mitraliera al cărei suport e în formă de V răsturnat agresivitatea și mișcarea sacadată de du-te-vino: bună parte din *Șarja lui Reichshoffen* de aici provine. Și exemplele de acest gen pot fi multiplicate indefinit, căci textul constituie în întregimea sa un joc de oglinzi multiple (expresie îndrăgită de romancierul francez) unde orice poate fi găsit în orice dacă dăm cît de cît dovadă de ingeniozitate.

Cuvinte încrucișate, spune-vor unii despre acest „roman“ simetric. Și nu fără un oarecare temei, căci migălosul travaliu scriptural desfășurat aici, bazat pe „pipăirea“ cuvintelor, pe considerarea proprietăților lor materiale, a formei și a durității lor poate suscita în minte imaginea celui ce rezolvă careuri. Dar practica lui Claude Simon (și, în genere, a celor care au participat la crearea Noului Nou Roman francez, cel al anilor '60, cînd problematica referențială este părăsită în favoarea ideii-forță de „pro-

ducere textuală") este departe de inocență și ludic, în pofida jocurilor de cuvinte și a jucurilor cu vorbele pe care se sprijină. Ea se înrădăcinează, dimpotrivă, într-o concepție asupra limbajului și a funcțiilor sale sociale elaborată în Franța pe la începutul anilor '60 și care, cu o serie de modificări, continuă și azi să fie considerată drept validă. În discursul său de la Stockholm, trecînd în revistă reproșurile ce i-au fost făcute cu felurite prilejuri, între care acela de a produce texte „laborioase" și „artificiale", Cl. Simon se apără citînd un pasaj din *Capitalul* unde se spune că valoarea unui produs este dată de cantitatea de muncă înmagazinată în el. După părerea lui paralel cu descoperirea caracterului „laborios" al valorii. secolul trecut și parțial cel în care trăim l-au ocultat, au devaluat munca în general și travaliul scriptural în special, „în favoarea a ceea ce unii au numit «inspirație», ceva ce face din (scriitor) un simplu intermediar, purtătorul de cuvînt de care s-ar servi nu se știe ce putere supranaturală, în așa fel încît, pe vremuri simbriaș sau conștiincios meseriaș, își vede acum persoana pur și simplu negată : nu mai este decît un copist, ori traducătorul unei cărți deja scrise undeva, un soi de mașină de decodat și transmis mesaje dictate dintr-un misterios tărîm transmundan".[1] Apar în acest lung citat, mai mult ori mai puțin explicit, temele fundamentale ale concepției despre limbaj menționate mai sus, concepție pe care nu autorul „romanului" de față a elaborat-o, dar la care a aderat și pe care a ilustrat-o prin textele sale. În mod esențial, răzbate aici răzvrătirea împotriva „logocentrismului" despre care a început să se vorbească în Franța acum vreo două decenii

[1] Claude Simon, *Discours*, ed. cit, p. 14.

și care a fost „deconstruit" de textele primului Michel Foucault, Jacques Derrida ori Gilles Deleuze.

Dacă pînă prin 1960 — la un Merleau-Ponty bunăoară — limbajul era expresie corporală, dacă, altfel spus, sensul se înrădăcina adînc în trăirile vorbitorului, după această dată înțelesul apare drept ceea ce codul limbii pe care o vorbește îți îngăduie să spui. Spunerea este supunere : nu noi vorbim o limbă, ci aceasta ne vorbește pe noi. Raționamentul ce a condus la o atare afirmație paradoxală la prima vedere e aproximabil în modul următor. Elementele unei limbi aparțin fie unui repertoriu finit de „unități minimale" (foneme, lexeme etc.), fie unuia, finit și el, de instrucțiuni de combinare. A vorbi înseamnă a-l aplica (în sensul matematic al termenului) pe acesta din urmă celui dintîi. Fiind vorba de două mulțimi finite, rezultatul aplicării — al „vorbirii" — va fi un număr extrem de mare de texte, nu însă infinit. Ceea ce echivalează cu a spune că, deși putem nutri iluzia că *exprimăm* cine știe ce experiență lăuntrică sau că *„re-prezentăm* un fragment din lumea exterioară, vorbind nu facem decît să *actualizăm*, cu prilejul acelei experiențe ori al contactului cu acel fragment de real, unul din textele virtual prezente într-o limbă. Mai mult chiar : nu toate combinațiile de semne posibile dintr-o limbă sînt efectiv îngăduite în sînul comunității vorbite de ea. Există întotdeauna instanțe ce legitimează anumite producții și invalidează, ca rău formate, altele. Spunerea nu este numai supunere față de codul lingvistic, ci și față de aceste instanțe.

Transpuse în domeniul practicii lingvistice particulare care este literatura, afirmațiile de mai sus fac să se nască suspiciunea față de poeticile romantice

ori realiste ale veacului trecut — dar care continuă să fie propuse și uneori chiar impuse drept singura literatură autentică —, bănuite acum că maschează, voit ori nu, originea „materială" și „laborioasă" a sensului, despre care sugerează că ar fi anterior vorbirii și pe care îl situează undeva în mintea noastră sau în lume. Ori chiar în afara ei. Într-o atare lumină, practica scripturală migăloasă a lui Claude Simon și, în genere, a Noilor Noi Romancieri se revelă a nu fi gratuită, cum mulți par să gîndească, ci cu profunde implicații practice. „Funcția esențială a (scriitorului), afirmă Cl. Simon, făcîndu-se ecoul congenerilor săi, este de a trans-forma." Și, ceva mai departe: „un scriitor nu e cu adevărat «angajat» decît dacă travaliul său este parte *din* și ia parte *la* neîncetata transformare a societății în care trăiește, adică dacă prin *felul său de a scrie* se înscrie în modernitate. Afirmația lui Maiakovski după care «nu există artă revoluționară fără forme revoluționare» este și va fi întotdeauna valabilă"

Claude Simon își atinge în mod vădit obiectivul: prin *felul* său de a scrie produce o „revoluție" în modul în care cititorul său gîndește raportul dintre cuvinte și lucruri. Neputînd subsuma șirul de expresii ce alcătuiesc textele sale *unui* Sens, neputîndu-le „rezuma", deci supune, acesta va înceta poate să mai creadă că, desprinse de pe lucruri, vorbele sînt învelișuri ce umblă prin lume ca să ducă vestea (cum zicea Lucrețiu), pentru a adopta perspectiva diametral opusă, potrivit căreia sensul (cu minusculă) este un *model* de realitate produs prin manipularea semnelor. În loc de a mai lua spunerile ce îi sînt adresate drept purul adevăr, le va considera încercări de a suscita în mintea lui anumite gînduri despre realitate și se va strădui să demonteze mecanismele fabricării lor spre a vedea ce anume vizează ele căci, își va spune el, manipularea semnelor urmărește, poate, o influențare a mea. Înțelegem atunci sentimentul de marginalitate (asumată, de altfel) pe care-l încearcă Claude Simon și care îl determină să facă o declarație ca aceasta: „Este firesc ca scriitorul sau artistul, a cărui funcție esențială este de a trans-forma, să se izbească de forțele ordinei existente pe care le de-reglează *(dé-range)* și care se apără pretutindeni prin aceleași interdicții sau aceleași cenzuri mai mult ori mai puțin mărturisite. Taxat cînd de farsor, cînd de asocial, acuzat în fine (supremă abilitate) de a fi poate «interesant» dar «plicticos», »dificil«, «obscur», că scrie sau pictează «prost», găsește mereu împotrivă-i aceeași ostilitate, ascunsă ori declarată".[1] Înțelegem în fine că *Lecții de cuvinte și lucruri*[2] este, pentru cititor, exact ceea ce pretinde: o lecție despre raporturile ce se stabilesc ori pot fi stabilite între vorbire și lume.

Radu TOMA

---

[1] *Claude Simon à la question*, ed. cit., p. 415.

[2] Mulțumesc și pe această cale tuturor celor care, excelenți cunoscători ai istoriei școlii românești, m-au ajutat să găsesc echivalentul românesc pentru tipul de activitate didactică desemnat în franceză prin *„leçon de choses":* Emil Păun, Ion Stanciu, Lazăr Vlăsceanu, de la Universitatea din București, și, mai cu seamă, Adrian Zancov, de la Biblioteca Pedagogică Centrală.

CUPRINS

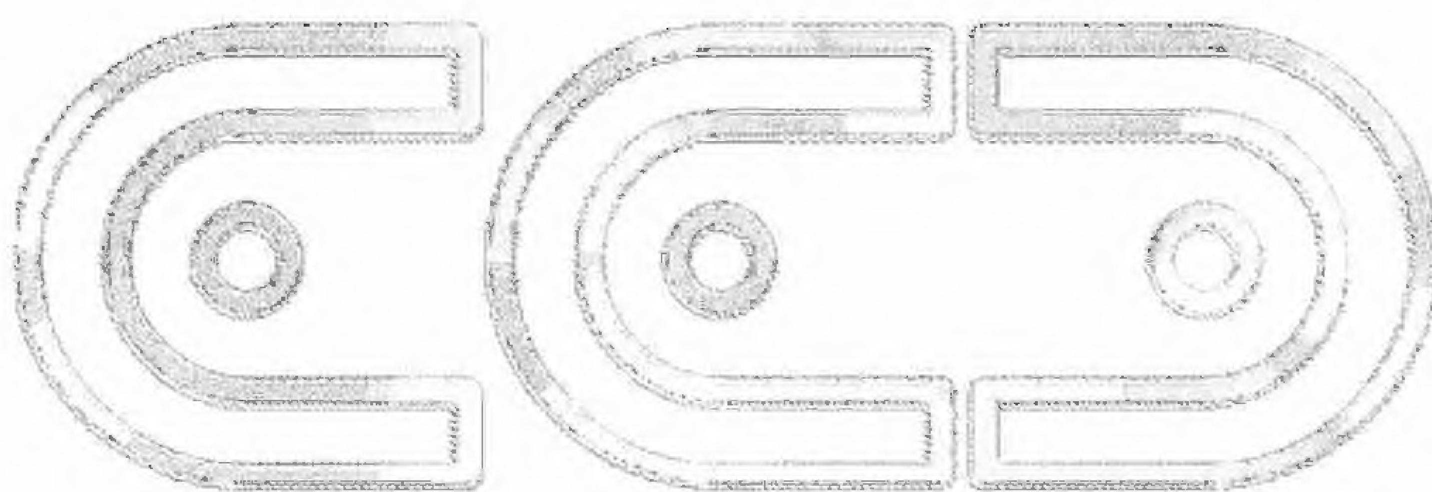
Generic 5
Expansiune 9
Divertisment I 43
Lecții de cuvinte și lucruri 53
Divertisment II 89
Șarja lui Reichshoffen 99
Scurtcircuitări 133
Postfață 141

Tehnoredactor : DAN RĂDULESCU

Bun de tipar : 28 noiembrie 1991
Coli de tipar : 5,25

Tiparul executat sub c-da nr. 5122/1991
la Imprimeria „Bacovia" Bacău
Str. Mioriței nr. 27

Scanare și prelucrare digitală

de

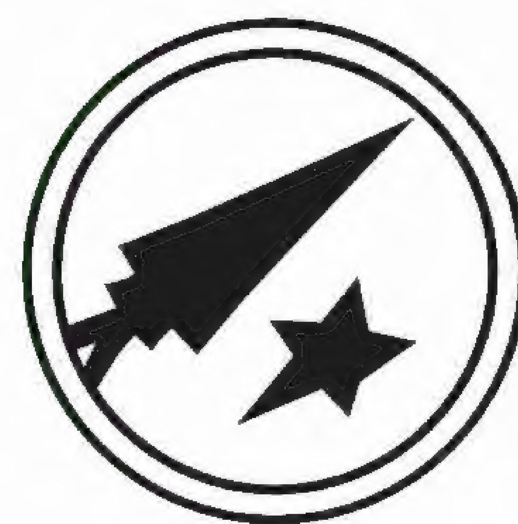
Anonim

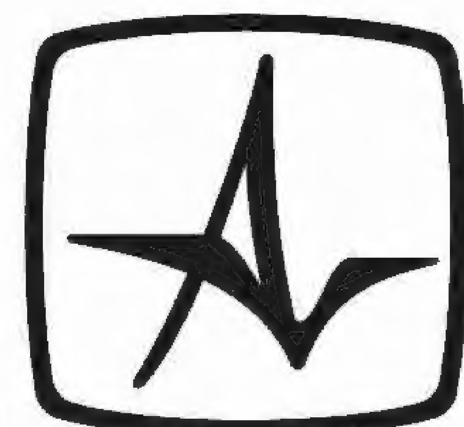

și

CAT Graur

Antwerpen

2024

